WESTERN ROMAN

LASO

CIJENA 10 d. BROJ 328

ORUŽJE ZA DURANGO

WESTERN ROMAN

LISO

1980.

Lou Cameron:

ORUŽJE ZA DURANGO

LOU CAMERON: ORUŽJE ZA DURANGO
Naslov originala: GUNS OF DURANGO
Copyright: Lou Cameron
Recenzija: Dalibor Cvitan, književnik
Prijevod: Julije Knežević
Grafički urednik: Ivica Bartolić
Urednik: Marcel Čukli

»Laso« – Izdavač OOUR Informativno-revijalna izdanja – n. sub. o. Radne organizacije »Vjesnik« n. sol. o. OOUR-a, Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 – Glavni i odgovorni urednik Borivoj Jurković – Tisak OOUR Novinsko-revijalna štamparija i OOUR TMG »Vjesnik«, Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 – Zagreb 1980
Copyright [sva prava za Jugoslaviju] VJESNIKOVA PRESS AGENCIJA Zagreb.

Cijena pretplate za godinu dana iznosi 520 ili 468 d s popustom od 10%, a za 6 mjeseci 260 d ili 234 d s popustom. Samo unaprijed plaćena pretplata osigurava popust od 10%. Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-586 OOUR »Vjesnik SSRNH« s oznakom za »Laso«.
Cijena za inozemstvo: DM 1.80, ASCH 1000, SFRS 200, HFL 2.00
Cijena inozemne pretplate za 6 mjeseci: DM 36.00, SKR 63.00, ASCH 250.00, FF 74.00, SFRS 36.00, HFL 37.00, US$ 15.00
UPLATA NA DEVIZNI RAČUN 30101-620-37-7210-256 – Privredna banka Zagreb za »Vjesnik«.
EKONOMSKA PROPAGANDA: »Vjesnik« Agencija za marketing Zagreb. Trg bratstva i jedinstva 6,1/1 kolor zadnja stranica 7.000 d ili 480 US$.
Oslobođeno plaćanja poreza na promet mišljenjem Republičkog sekretarijata za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu SRH broj 2935/7-1973. od 26. XI 1973.

I

Ako niste čovjek koji je naumio prijeći granicu zbog privatnih poslova, Veliki zavoj rijeke Rio Grande del Norte i neće biti tako velik kako ga opisuju.

U doba o kojem govorim, to jest odmah poslije rata između država, zapadno od Pecosa nije bilo mnogo Amerikanaca. Američka okupaciona vojska samo je rijetko obilazila Veliki zavoj. Preplivao sam ga s konjem za mjesečine i gotovo se smrznuh prije nego što je svanulo sunce da bih osušio svoje prnje.

Konj što sam ga jahao bio je ridan. Često bih kupio takvog konja od ponekog meksičkog krijumčara koji zna što je život. Meksikanac se zaklinjao da je konj imun na sve vrste groznica i bolesti od kojih konji ugibaju. Ponudio mi je čak i teretnoga konja, no nisam ga htio uzeti: čovjek koji odlazi u pusti kraj s teretnim konjem izlaže se dvostrukoj opasnosti – mora pribaviti dvostruku količinu vode, a Apašima je teško pobjeći i na jednom konju.

Od rata naovamo neprestano putujem. U jednoj torbi imam nešto ljekarija i hrane za nekoliko dana, a u drugoj ono nekoliko prnja. Povrh torba, na sedlu imam pokrivače uvijene u šatorsko krilo. Sprijeda, na lijevoj strani, imao sam i laso dugačak kojih desetak metara, dok je zdesna u toku visio henry-karabin.

Preostala moja oprema neophodna za život sastojala se od bowie-noža za sarom desne čizme i od para mornaričkih koltova oko bokova. Bubnjevi na koltovima bili su izmijenjeni, tako da su u njih pristajali meci .44, kao i u pušku. Sa sobom sam nosio i dvije kutije metaka. Istina, volim putovati, ali uvijek oprezno.

Prvih nekoliko dana nisam susreo nikoga. Nisam izbjegavao ljude, no to je bilo doista loše vrijeme za putovanje sjevernim područjima Meksika. Bila je to posljednja godina Juarezova ustanka i cijela je zemlja bila kao na iglama. Sigurno biste nešto htjeli čuti o Juarezu i Maksimilijanu. Dakako, odmah ću vam to ispričati.

Nevolja se pripremala u doba dok je Teksas bio isuviše zaužet borbom protiv Sjevera a da bi mogao razmišljati o događajima južno od granice. Da je stari Sam Houston čvrsto držao uzde u rukama, ništa se ne bi dogodilo. Međutim, dok su Jug i Sjever bili zaokupljeni međusobnim krvavim borbama meksička je vlada zapala u dugove, i to prema Engleskoj i Francuskoj. Englezi su postupali doista susjedski, sve su uzimali u

obzir. Međutim, pošto su Meksikanci priznali kako loše stoje, Francuzi su, naprotiv, proglasili hipoteku propalom i zahtijevali prodaju založenih nekretnina.

Onaj Francuz, Louis Napoleon III, poslao je vojsku u Meksiko, a kad je ova zatekla praznu državnu blagajnu, zaposjela je cijelu zemlju.

Da bi sve to malo uljepšao, Napoleon III je negdje iščeprkao nezaposlenog austrijskog nadvojvodu Maksimilijana i proglasio ga carem Meksika.

Meksikancima se to nije nimalo svidalo jer su već odabrali vlastitog predsjednika. I tako je Napoleon iznajmio Maksimilijanu vojsku: šačicu unajmljenih revolveraša pod nazivom francuska Legija stranaca. Progonili su predsjednika Juareza i izabranu meksičku vladu sve do Teksasa, a tu su događaji poprimili vlastiti tok. Abe Lincoln podigao je buku zbog toga. No izvan Washingtona postojao je i Robert E. Lee, tako da se u tom pogledu nije moglo ništa učiniti.

Ipak, kad sam odjahao preko granice, situacija se ponešto izmijenila. Građanski je rat završio, a nova Johnsonova administracija u Washingtonu je bez uvijanja kazala Napoleonu III što misli o njihovoj marionetskoj carevini. Dva milijuna veterana sada je bilo pod oružjem i vlada je bila spremna da svoje riječi potkrijepi odgovarajućim naređenjima o pokretu jedinica. Napoleon je, čini se, ipak bio razuman: popustio je. Washington je priznao Juarezovu vladu kao legalnu, a Francuska je oprala ruke i prepustila Maksimilijana vlastitoj sreći. Da je ovaj imao soli u glavi, odmah bi pobjegao.

Čini mi se da su ipak pomalo luckasti oni koji povijesne knjige čine tako složenima. Maksimilijan je smatrao da će ostati na svom položaju. Priznao je da plaća Legiju stranaca iz vlastitoga džepa. Ustvrdio je da će Juareza skratiti za glavu, pojavi li se ovaj južno od granice. Međutim, nešto prije nego što sam one mjesečinom obasjane noći prešao granicu, Juarez se spustio u Meksiko s ustaničkom vojskom, tako da je ovdje nastao pravi pakao.

Zapravo, to i ne bi bilo tako strašno da su se borbe odvijale samo između Maksimilijanovih trupa nazvanih »imperiales« i juarista. No to je bila samo polovica nevolja od kojih je Meksiko patio. Obje su strane unajmile vojnike s obje strane granice, a mnogima je od njih bilo lakše živjeti od pljačke negoli pošteno zarađivati svoj hljeb. Osim toga, Komanči su potisnuli Apaše, tako da su se sada i ovi našli u pustim predjelima sjevernog Meksika. U planinama Sonora plemena Yaqui iskoristila su nered u zemlji i napustila svoje rezervate. Vjerojatno vam je poznato kakvi su Apaši, no u usporedbi s Yaquijem, svaki je Apaš pristojno dijete što tek tu i tamo ukrade po koju jabuku.

Prema tome, sada vam je jasno kako sam se morao čuvati na putu do Duranga. Projahao sam pokraj dva ranča, ali nisam zalazio među ljude. Nije to bilo vrijeme da se stranac približi na puškomet. Jahao sam svojim putom, na jug.

Niže, na jugu, rančevi su postali učestaliji. Ovdje je opasno čak i izbjegavati ih, i zbog toga sam poput miroljubivog čovjeka ujahao u grad zvan Sangre Maria.

Isprva mi se učinilo da je grad napušten. Sangre Maria bio je izgrađen po španjolskom ukusu, sve se ovdje okupilo oko trga a zgrade su bile međusobno povezane arkadama.

Polagano sam jahao prašnjavim trgom oslonivši se rukama o sedlo tako da su ih ljudi mogli vidjeti. Smatrao sam da će ih to umiriti. Začujem udarce čekićem po željezu i potjeram konja u smjeru iz kojeg je dolazio taj zvuk. Dojašem pred otvorenu vežu s natpisom: »TOMAS SANCHEZ, HERRERIA DE LA SANGRE MARIA«. Sada sam tek znao kako se zove grad. Polagano sjašem ispred kovačnice, povedem konja i prijazno povičem:

– Dobra večer, želio bih potkovati konja!

Udarci zamuknu, a zatim se pojavi čovjek s kožnatom pregačom. Zamišljeno me pogleda, zatim kimne i reče mi razumljivim engleskim jezikom:

– Taj vam je konj gotovo obosio na stražnje noge, senjor!

Eto, netom mu rekoh što mi je potrebno, a on o trećem! Ipak, i nadalje sam se prijazno smješkao a onda ga zapitah koliko bi to moglo stajati.

– Ništa. Zar ćete u City, senor?

– Ne, u Durango – uzvratih stresavši glavom. – Za moj je ukus previše pucnjave dolje u Mexico Cityju.

– U novije vrijeme mnogi Amerikanci odlaze u Mexico City – prozbori gotovo rastreseno, ni ne pogledavši me. – Govori se da će se pridružiti... carevoj vojsci.

– Mislim da jedan gringo ne može učiniti ništa glupljeg nego umiješatati se u stvari drugog naroda. Moram u Durango, a zatim ću se vratiti... dakako, ne zabadajući nos u stvari Meksikanaca.

Kovač nešto progunda, obide konja i podigne mu jedno kopito. Zatim će nešto prijaznije:

– Nije to ništa... dva-tri udarca čekićem i stići ćete do Duranga! – Potom će opreznije: – Vraćate li se uskoro?

– Čim sredim poslove. – Kimnem i dodam: – Tražim svog ludog brata. Tek mu je šesnaest godina i nema baš previše soli u glavi. Prije tjedan dana pobjegao je iz Teksasa da bi se upustio u neku pustolovinu. Ā znate kakva su djeca! Bježe od kuće i rado će s pridružiti vojsci starijih od sebe.

Zar se dječak htio pridružiti Juarezu? – namršti se kovač.

Kimnem. Budući da kovač nije kazao na kojoj je strani, nasmijem se i uzvratim:

– Vrag zna kome se htio pridružiti! Isprašit ću mu stražnjicu i odvesti ga k majci prije nego što upadne u ozbiljnije nevolje!

Kovač zadovoljno kimne.

– Bilo bi dobro kad bi svi Amerikanci bili razumni poput vas, senjor! Dopustite da povedem konja. Za nekoliko trenutaka pričvrstit ću olabavjele potkove.

Podem za njim. Imao je više praznih staja i dovoljno hrane.

– Konj će se nahraniti – rekoh. – Ima li u blizini koji lokal u kojem bih ja mogao nešto pojesti?

– Krčma je na suprotnoj strani trga. Poslužuju jednostavna i jeftina jela.

Kimnem, potapšem konja i podem.

Prodem trgom znajući kako me promatraju sa svakoga prozora. Budem li se zadržao u gostionici, kovač će imati dovoljno vremena da pregleda moju opremu i kaže ljudima da sam liječnik. Mogao sam mu i ja kazati da sam liječnik, no riječi ponekad nisu uvjerljive.

Na vratima gostionice bila je zavjesa da ne bi ulijetale muhe. Odmaknem je i udem u prohladni polumrak. Sneni barmen domahne mi da sjednem za klimavi plavi stol. Postojala su još tri stola, a zauzet je bio samo jedan. Onaj drugi gost imao je na sebi meksikansku odjeću, no nalikovao je na Teksašanina. Kimnem mu i sjednem. Rekoh gostioničaru da ću pojesti sve uz što se može popiti pulque, piće od agavina lišća.

– Zar će gospodin pulque?! Amerikanci većinom piju tequilu.

– Preda mnom je dugo jahanje. Bolje da pijem blaže piće.

Pošto je barmen nestao u kuhinji, onaj drugi gost oštro me pogleda i reče:

– Ja pijem tequilu, prijatelju!

– Pa dobro, popijte jednu na moj račun. No, kako rekoh, očekuje me dugo jahanje i vruć dan.

– Pulque!? Čovjek koji pije to piće poput kakvog prljavog starog Meksa, vjerojatno će jesti i govna!

– Možda, no ja ću nešto drugo. Niste li vi iz kraja oko Brazosa?

– Iz Trinityja sam – reče Teksašanin i doda: – Za rata jahao sam s Quantrillom.

– A ja s Nicholsovim neredovi-

tim jedinicama. Zovem se Travis, D. C. Travis. Prijatelji me zovu Doktor.

Smatrao sam da se moramo bolje upoznati. Ali, do davaola... ja sam iz krajeva oko Brazosa, a čovjek mi netom reče kako potječe iz sasvim drugog dijela Teksasa. Naglo skoči i poviče:

– Tako sam i mislio... ništarijo!

– U istom trenu posegne za oružjem.

Bio je polupijan i nije ga bilo teško sresti. Osim toga, vrijedao me je i time odao svoju namjeru. Moje prvo tane pogodi ga u rame. Nije bilo potrebno da pucam još jednom. Spustim kokot na ispaljeni metak, ustanem, nogom odgurnem njegov »Smith & Wesson« u kut, zabijem svoje oružje u korice i kleknem pokraj njega da mu pregledam ranu.

– Namjeravaš li ustrijeliti čovjeka, ne vrijedaj ga riječima! Čini se da nisi teško ranjen... Pogledajmo!

– Nije mi potrebna tvoja pomoć ništarijo...

Pljusnem ga preko usta da bih privukao njegovu pažnju, a zatim uzdahnem:

– Varaš se, stari sine! Ponajprije, nalaziš se tri dana jahanja južno od granice s tanetom .44 u ramenu. Nadalje, zaboravljaš da sam jahao s Nicholsovim neredovitim jedinicama, a kad sam posljednji put imao na sebi uniformu, bila je siva kao i tvoja!

– Lažeš! Čuo sam za tebe, Travise! Svi u zapadnom Teksasu znaju da si jahao sa sjevernjacima!

– I jesam neko vrijeme – priznam. – Zbog toga putujem u Durango. Tražim pukovnika Nicholsa da bih raščistio nesporazum što je ostao još od rata.

Bili smo sami u gostionici. Međutim, prije nego što sam ga uspio smiriti da bih mu pregledao ranu, zapazim kretanje u vratima. Nasmiješim se i podignem glavu... u mene je bila uperena cijev pripiljene dvocijevke. Čovjek s puškom u rukama bio je odjeven u bijelu odjeću, nosio je i neku bakrenu značku. Pogled mu je bio nervozan. Ne pomakavši ruke, rekoh mu:

– Dobra večer, šerife! Nije teško ranjen...

Ne reče ništa, niti odmakne oružje. Tek kad je stigao kovač i šapnuo mu nešto u uho, čovjek odmakne dvocijevku. Kovač me zapita na engleskom:

– Zašto ste pucali u tog čovjeka, doktore?

Sada sam znao da je pregledao moje stvari i pronašao ljekarije.

– Eto, nesporazum! No nitko nije teže povrijeđen. Budite tako dobri i pošaljite nekoga po moj pribor i lijekove. Za nekoliko trenutaka pružit ću mu pomoć.

Kovač promrmlja nekoliko riječi šerifu, a ovaj doda još nekoliko sočnih o Jenkijima koji mu kvare popodnevni odmor.

Naposljetku kovač reče da će donijeti lijekove.

Za barom se pojavi neka žena. Rekoh joj da mi je hitno potrebna kipuća voda. U međuvremenu se ranjenik oporavi od šoka i počne jadikovati nad samim sobom. Reče i nešto što nije trebalo o mojim srodnicima. No nisam to uzeo suviše osobno, nisam ga udario zbog toga. Znao sam što osjeća prema meni. Jednako misle i mnogi stari momci kod kuće. Da, moja neobična vojnička karijera učinila je moj život poprilično složenim.

Pokušao sam to objasniti čovjeku dok sam mu vadio tane iz rane. Kazao sam mu da sam bio na sjeveru, u medicinskoj školi u Harvardu... a onda je izbio rat. Pozvali su me u vojsku prije nego što sam se uspio vratiti kući. Rekao sam mu kako sam pred komisijom Unije izjavio da ne želim služiti Jenkijima kao liječnik. Objasnio sam mu kako nikada nisam podigao ruku na južnjaka... osim da bih previo nekoliko zarobljenika u onoj bolnici Unije u Marylandu. No očito mi nije povjerovao. Nisam to, zapravo, ni očekivao.

Previjajući Teksašanina, objasnim mu kako sam pobjegao iz ar-

mije Unije čim mi se pružila prilika i kako sam ostatak rata proveo jašući s neredovitim jedinicama pukovnika Nicholsa. Dakako, ludi je Teksašanin zahtijevao da mu pokažem otpusnicu iz armije Konfederacije.

– Nikada je nisam dobio. Zbog toga sam ovdje u Meksiku. Jahao sam u Shenandoah Valley i na tom sam putovanju čuo kako se Lee predao. Da bismo se vratili do mjesta na kojem smo ostavili pukovnika i druge, utrošili bismo toliko vremena da bi se oni u meduvremenu raspršili u svim smjerovima samo da se ne bi morali predati Jenkijima. I sam znaš što Jenkiji misle o neredovitim jedinicama... Sigurno si čuo što ljudi pričaju o vješanjima...

– Zašto nisi potražio pukovnika poslije rata? – oštro zapita Teksašanin.

– Tražio sam ga, no nije bio kod kuće. Momci Billyja Shermana spalili su njegovu farmu, a pukovnik je pobjegao, najvjerojatnije zajedno sa svojim ljudima, jer je za njegovu glavu bila raspisana nagrada. Čini se da je s ljudima iz svojeg štaba opljačkao nekoliko banaka i posljednji vlak iz Shenandoaha. Vlak je prevozio novac Unije. Pukovnik Nichols je čovjek kakvog je teško pronaći ovih dana.

– A kako onda znaš da je u Durangu?

– Ne znam... ili ne znam pouzdano. Meksikanac kojemu sam učinio uslugu reče mi da se tamo nalazi neki gringo nalik na pukovnika Nicholsa. Možda je on, a možda i nije. No nikako nije u Teksasu, ni bilo gdje drugdje sjeverno od granice, jer sam ga tamo već tražio. – Posjednem Teksašanina na stolac, ulijem nešto tequile u nj a zatim rekoh: – Bit će najbolje da od tvoje marame napravimo povez za ruku. Na tvome mjestu ne bih pokušao oboriti odrasla čovjeka idućih šest do osam tjedana.

– Šest do osam tjedana!? – progunda. – Neću moći tako dugo bez ruke kojom pucam? Do vraga... ta stigao sam ovamo da bih se borio! Eto, Maksimilijan plaća u zlatnim dolarima svaki revolver.

– Možda ima posla i za svakog kuhara – utješim ga. – Upravo smo ustanovili kako s revolverom u ruci nisi baš bogzna kakav!

– Nije to lijepo, doktore – tužno će Teksašanin. – Doista nije lijepo izazivati čovjeka koji ne može uzvratiti. Kad bi mu ruka bila slobodna, odmah bih ti pokazao koliko sam brz.

– Mislim da smo to sredili. Ne želim više čeprkati po prošlosti... Kaži radije što ćemo pojesti?

– Nisam gladan, no rado bih još nešto popio.

Nasmijem se i naručim piće. Dok je on smirivao živce tequilom, ja sam nešto pojeo. Zatim platih sve što smo naručili i podoh do kovača po konja.

I ovaj mi sada spasi kožu. Stajao je u vratima. Kad sam mu se približio na samo nekoliko koraka, kovač poviče:

– Pazite!

Spuštajući se na koljena, okrenem se i povučem...

Ludi Teksašanin zapuca lijevom rukom. Tane prozviždi prostorom što ga je malo prije zauzimala moja glava. Prije nego što je stigao opaliti drugi put, ispalim dva hica. Čovjek se poledice ispruži u prašini, a revolver mu ispadne iz ruke. Pridoh mu i glasno uzdanuh:

– Prokletstvo, stari momče, i mogućnosti dobroga liječnika imaju svoje granice!

Jadni je čovjek izdahnuo prije nego što smo ga uspjeli ukloniti sa sunca. Nikada nisam saznao kako se zove.

II

Što se mene tiče, odmah bih bio odjahao iz grada Sangre Maria. No otkako sam drugi put pucao u onog ludog Teksašanina, situacija je postala složenija i valjalo je udovoljiti nekim formalnostima.

Naposljetku mi je pošlo za rukom da uvjerim ljude kako onoga

momka nikada prije nisam vidio i kako nisam znao što on ovdje radi, osim što puca u prolaznike. Pogrebne troškove nisam htio platiti.

No ni sada nije sve išlo glatko. Teksašanin je, čini se, bio odmetnik. Štoviše, bio je – prema svemu sudeći – protestant. Ipak, negdje će ga zakopati, rekoše.

Na pogreb me nisu pozvali.

U međuvremenu poče se spuštati mrak. Noćno jahanje nimalo me ne privlači. Uvjeren sam da bih odjahao prije nego što se pojavio mjesec da u tom trenutku nije stigla kolona zaprega.

Ta je kolona vozila uvelike izmijenila moje planove čim sam saznao da putuje u Durango. Bilo je tu više od trideset kola i oko stotinjak naoružanih ljudi u pratnji. A stotinjak pušaka ili revolvera svakako će pružiti jači otpor razbojnicima ili Apašima od mene samog. I tako se počnem raspitivati za vodu kolone. Naposljetku pronađem nekog Meksikanca po imenu Verdugo. Rekoh mu da putujem u istom smjeru i da bi mu još jedno oružje možda dobro došlo.

Verdugo nije bio nimalo sretan što mu se želi pridružiti još jedan gringo. Nisam se htio previše nametati, barem ne odmah. Možda je bolje da to uradim u kantini... Time ću mu ujedno pružiti mogućnost da se iza mojih leđa raspita o meni.

Kantina je bila prepuna ljudi iz kolone. Pridem k baru, naručim pulque i počnem šutke promatrati ljude. Piće sam naručio govoreći engleski. Tako nitko nije mogao znati da govorim i španjolski. Osluškivao sam razgovore i nisam začuo ni jednu meni neprijateljsku primjedbu. Vjerojatno su naslutili da znam i španjolski.

Ispijao sam drugu pulqueu kadli mi se primakne neki visok crvenokosi momak u smiješnoj odjeći i zapita me jesam li Jenki.

Rekoh mu da sam iz Teksasa, a momak se tada nasmije. Reče da ga zovu Red i da je jahao sa Sedmim konjičkim pukom Unije.

– Eto, nitko nije savršen, Rede – uzvratim mu. – Hoćeš li dopustiti da ti naručim piće ili bi radije ponovno proživio rat?

Odgovori da bi se radije odlučio za piće i predloži tequilu, a ja je naručim.

Red je na glavi imao otrcani šešir konjice, a na sebi srebrnom vrpcom obrubljeni haljetak koji mu nikako nije pristajao. Revolveri su mu bili »S & W« 38 s drškama od bjelokosti. Nosio ih je o buscadero-pojasu što se obično nosi nisko, dok se korice revolvera vežu o bedra. No Red ih nije nosio tako. Razmišljao sam o tome, a on mi reče da je zamjenik šerifa i da se zbog sigurnosti na svom putu u Durango pridružio Verdugovoj koloni vozila.

Ugladeno ga zapitam što zamjenik američkog šerifa radi u ovim krajevima, a on mi odgovori kako nosi isprave koje se odnose na nekog starog momka za kojim je na sjeveru raspisana tjeralica.

Budući da sam znao kako je i za mnom raspisana tjeralica zbog toga što sam pobjegao iz armije Unije, nisam ga htio više ništa pitati, barem dok ga bolje ne upoznam.

Sada ude Verdugo i nasmiješi mi se. Reče da je od mještana saznao da sam liječnik i da bi ga uistinu radovalo kad bih mu se pridružio na putu u Durango.

Dok smo razgovarali o svemu tome, Verdugo spomene moje ime, tj. nazove me doktor Travis. Dakako, napeto sam očekivao reakciju zamjenika šerifa, no ovaj samo zbunjeno zapita:

– Nije li on kazao da ste liječnik Travis?

– Studirao sam samo dvije godine – uzvratim mu. – Rat je prekinuo moj studij, no na ratištu sam naučio više nego što liječnici nauče na sveučilištu.

– Tä ne govorite baš poput laika! – primijeti Red.

– Na sveučilište nisam pošao da bih učio govoriti – uzvratim mu slegnuvši ramenima. – Posjećivao

sam sveučilište da bih studirao medicinu. Kad slijedeći put slomite nogu, hoćete li poželjeti liječnika koji će je znati namjestiti ili budalu koja umije pričati?

– A gdje ste odrasli?

Budući da sam poslije podne već upao u jedan revolverski okršaj spomenuvši Brazos, poslužim se poluistinom:

– Na jednom ranču nadomak Staked Plaina.

Red me zamišljeno pogleda i zapita:

– Nije li Staked Plain zemlja Komanča?

– Da, Quanah Parker mi je prijatelj.

– Zar ste prijatelj poglavice Komanča?

– Prijatelj sam mu koliko mu to bijelac može biti. No Quanah Parker je po majci Teksašanin. Učinio sam mu neke liječničke usluge, a on mi zauzvrat reče da me nijedan Komanč neće skalpirati bez njegova dopuštenja.

Dakako, i Verdugo je čuo taj razgovor. Naposljetku se počnem raspitivati o koloni vozila – zapitam ga što prevozi. Verdugo samo tajnovito progunda:

– Tko zna? Od svega po nešto.

– Nije to nikakva tajna, doktore! – sa smijehom se umiješa Red. – Prevoze oružje... oružje i municiju za Juareza!

– Prokletstvo! – oštro će Verdugo mrko pogledavši Reda. – Otvorena usta privlače mnoge muhe!

No Red se sada još bučnije nasmije i doda:

– Svi to znaju, Verdugo! Nije nikakva tajna da Juarez namjerava zauzeti Durango prije nego što krene na Mexico City. Svi znaju da su njegovi ljudi kupili oružje u Teksasu! – Okrene se k meni i namigne. – Morali biste vidjeti to staro željezo što su im ga prodali: Momci su kupili sve za što su vjerovali da može ispaliti hitac. Kupili su čak i prastare kremenjače iz rata 1812. Eto, tako neki momci iskorištavaju Meksikanca.

Zamijetim kako je Verdugo zanijemio poput većine Meksikanaca prije nego što će prasnuti.

– Juarez ima mnogo prijatelja na sjeveru – rekoh blago. – U prošlosti su možda postojale neke razlike između nas, no sada svaki gringo mora priznati da predsjednik Juarez ima pravo.

Ne znam je li Red imao vlastitih iskustava s osjetljivim Meksikancima, no svakako se nasmijao ponešto prebučno i kazao:

– Nitko nije pozvao tog prokletog Maksimilijana da dođe ovamo sa svojom ludom Carlotom!

– Luda Carlota?! – Verdugo se namršti, a zatim mu se lice razvedri i on poviče: Oh, luda Carlota! Odlično!

Mislim da sve to nije bilo osobito smiješno. No Verdugo je morao kazati drugim Meksikancima kako je Red nazvao Maksimilijanovu caricu, a oni su to smatrali zabavnim. Ubrzo su svi počeli dizati čaše za »ludu Carlotu« i smijati se. Primaknem se Redu i kažem mu:

– To je bilo opasno. Morate pripaziti kako se vladate među tim ljudima. Ne možete s njima kao s onima kod kuće!

– Ne bojim se Meksikanaca! – odmah će zamjenik šerifa.

– A ja osjećam strah pred njima – uzvratim mu. – Pogotovu ako ih je stotinu protiv nas dvojice! Naumili smo u Durango i bolje je da budemo pažljivi.

– Možda – reče Red slegnuvši ramenima. – No niste mi još kazali da namjeravate u Durango, doktore Travise. A niti zašto!

– Tražim mladega brata koji se pridružio Juarezu. Pronađem li ga živa, odvest ću ga kući.

Dakako, bila je to laž, ali nisam mu htio kazati više prije nego što me bolje obavijesti o onim dokumentima.

Trenutak kasnije ustanovio sam da sam valjano postupio. Red naposljetku prizna:

– Tražim nekog Nicholsa. Jeste li ikada čuli za nj?

– Čuo sam za pukovnika Nicholsa iz armije Konfederacije.

– Pa to je čovjek kojega tražim! Imam federalni uhidbeni nalog za njega. Za rata je zapovijedao nekom neredovitom jedinicom. Moram ga pronaći živa ili mrtva! No živa ga, čini se, više neću moći pronaći...

– Federalni uhidbeni nalog? – začudim se, srknem piće i dodam: – Čini mi se da je od rata naovamo ipak prošlo nešto vremena, nije li?

– Ne traže ga zbog nedjela počinjenih u ratu, već zbog onih poslije rata. Nichols je s nekoliko ljudi opljačkao vlak što je prevozio plaće za vojsku, a zatim je s oko milijun dolara u zlatu pobjegao preko granice. Posljednja vijest što smo je čuli o njemu kaže da se oženio nekom Meksikankom i kupio posjed nadomak Duranga. Na njegovu je glavu raspisana nagrada od deset tisuća dolara, doktore! A to je sitnica u usporedbi sa zlatom što ga je prisvojio! Što se mene tiče, najradije bih ga pronašao mrtva. No, udružimo li se nas dvojica i dovedemo li ga živa...

– Liječnik sam, a ne lovac na glave! – odrežem. – A neće to biti ni tako lako, Rede! Ako je pukovnik stari gerilac, kako rekoste, ne bi to bio lak posao ni za nas dvojicu.

Red se nasmije, okrene leda šanku i reče:

– Pogledajte onaj vrč za vodu što je obješen tamo gore, u kutu!

Prije nego što sam se uspio okrenuti, začujem prasak i zveket krhotina. Red je bio obavijen oblakom barutnog dima, no ipak zapazim kako su mu oba revolvera u koricama. Ljudi u kantini zbunjeno su se pogledavali.

– Želite li da to ponovim? – zapita me Red.

– Dovoljno sam vidio – uzvratim stresavši glavom. – Kako ste to samo uspjeli, Rede?

– To su posebne korice – naceri se Red. Sada pokrene ruku polaganije, tako da sam mogao vidjeti što se događa. Redove su korice bile obješene o prstenove i zbog toga ih vezao o bedra. Zupci što otpuštaju kokote revolvera bili su isturpijani, tako da nije morao povlačiti otponce. Pokretom ruke kojim bi podizao cijev ujedno bi i napinjao kokot. Reče mi da je mnogo vježbao s tim revolverima.

Vjerujem vam – rekoh Morao sam priznati da je taj Red uistinu vješt, no ipak je u meni izazivao silnu napetost.

Pride Verdugo i zapita čemu ta pucnjava. Sada je Red i njemu morao pokazati svoje umijeće. Pogodi bocu iza bara.

Verdugo je to smatrao zabavnim, tako da su svi izišli, a onda je Red pogađao limenke što su ih bacali Meksikanci. Pogađao ih je u mraku.

Red me zapita želim li pokušati, a ja mu rekoh da nemam metaka naodmet. Mislim da nisam loš strijelac, no ipak smatram kako neke stvari ne treba vješati svima o nos. Nije toliko važno da prijatelji znaju kakav je netko strijelac, no može biti pogubno ako to sazna neprijatelj!

Što se Reda tiče, još mi nije bilo jasno je li mi prijatelj ili neprijatelj. Ipak, znao sam da to moram što prije saznati. U poštenoj borbi pukovnik bi se sigurno mogao pobrinuti za svoju kožu, no Red je bio za vlas bolji od svakog prosječnog revolveraša, pa čak i bez svojih korica na prstenovima. Zdrav mi je razum govorio da bi bilo najbolje odmah prihvatiti borbu s njim, no ipak to nisam učinio.

III

Krenusmo prije svitanja da bismo prije dnevne žege prevalili stanovitu udaljenost. Kola nisu pravila preveliku buku, no kad se sunce izdiglo na istočnom rubu pustinje, primijetim da putujemo u oblaku prašine. Znao sam da se kolona može zapaziti izdaleka.

Verdugo je također požurivao ljude Znao je da smo prejaki za

Apaše, no s Maksimilijanovom bi konjicom bilo drugačije. Reče nam kako je carska konjica nastradala u nekoliko navrata. Legija stranaca raspolagala je dragunima i teškim konjičkim pukovima što bismo ih, vjerojatno, mogli izbjeći u pustinji. No Maksimilijan je imao i druge žice pod svojim gudalom. Tu su meksikanski kopljanici, redovna vojska vjerna carevini i, što je možda najgore, neredovna vojska što ju je unovačio nadvojvoda. Ta navodno pljačka sve što stigne i bez mnogo pitanja. Kada se razdanilo, Verduga su počela mučiti priviđenja. Odmah potraži dobrovoljce koji će poći u izviđanje. Red reče da će ih povesti, a ja pojašem s njima jer ionako nisam imao boljeg posla.

Jeste li ikada jahali ravnicom obraslom kaktusima? Na sjeveru Meksika ima ih mnogo; a što se mene tiče – radije bih jahao kroz pakao.

Kaktuse ste vjerojatno vidjeli. No ovi u Meksiku imaju duboko korijenje što siše vodu, visoki su poput čovjeka i razvijaju se u neku vrst trnovite džungle. Meksikanci pričaju o ljudima koji su se izgubili u takvim džunglama kaktusa.

Verdugo se nije bojao da će se izgubiti. Bojao se nečeg drugog – zasjede!

Red nas samouvjereno povede. Jahao je tako sve dok nije naišao na zeleni zid kaktusa.

– Čini se da će ti konj ošepaviti – rekoh mu tada.

– Imaš pravo, doktore. Odmorit ćemo se malo. A gdje li su oni ludi Meksikanci što su jahali s nama?

– Zaostali su – rekoh slegnuvši ramenima. – Znaju da nije dobro tako brzo jahati tom džunglom. Odmorimo li se malo, sustići će nas.

Sjašem, izvučem nož iz čizme, odrežem list kaktusa, ogulim ga i pružim ga konju.

Red me je proučavao. zatim sjaše i zapita:

– Znaš li kakva je kaktus okusa, doktore?

– Poput sapuna, ali konji to ne osjećaju. Plodovi su sasvim dobri, u sezoni... Mislim da ti je konj loše osedlan, a i žedan je, čini se.

Red se ni ne osvrne na moju primjedbu, već reče:

– Poslušaj me, doktore. Moramo porazgovarati o načinu kako namjeravam uhvatiti onoga Nicholsa!

– Slušam te, Rede!

– Jedan od Verdugovih ljudi misli da pozna Nicholsa. Meksikanac kaže da je ovaj kupio lijepo imanje i da ima desetak ljudi što rade za nj. Ranč mu je, navodno, utvrđen, a pukovnik drži i čopor pasa što skaču ljudima na vrat. Osim toga, Meksikanac kaže da njegovi susjedi dobro misle o njemu. Nije mi kazao koliko jahača ima... Dosta, za nas će dvojicu biti pravi pakao probiti se do njega!

– Misliš za jednoga! – ispravim ga. – Nisam ti obećao pomoć, Rede. Kako rekoh, liječnik sam, a ne čovjek od zakona! A kad bih bio čovjek od zakona, odabrao bih neku sitniju ribu od Nicholsa. Na primjer, čuo sam da je Pinkerton raspisao sasvim pristojnu nagradu za družinu James-Younger gore na putu za St. Louis.

– Prokletstvo! Nije mi ni do kakve nagrade! U potrazi sam za milijunom dolara u zlatu što ga je pukovnik negdje sakrio.

– Nisi li kazao da je to zlato bilo namijenjeno za isplatu vojničkih plaća, Rede? – prekinem ga.

– Da, veći dio. No Nichols je putem opljačkao i nekoliko banaka.

– Misliš li da ćeš sve to zadržati za sebe?

– Sigurno se šališ sa mnom, doktore! Koji bi čovjek pri zdravoj pameti počinio takvu ludost?!

– Možda i pošten! Kazao si da si čovjek od zakona, zar ne?

– Da ti kažem istinu, doktore – sa smijehom odgovori Red – i jesam, i nisam!

– I jesi, i nisi!? Što to, zapravo, znači? Ili jesi ili nisi?

– Moja zvijezda i uhidbeni nalog vrijede samo na Sjeveru. Nije

trebalo da se spustim ovamo prije nego što se Washington dosjeti u čijim je rukama sada ta zemlja.

– Misliš li da si ovdje izvan zakona?

– Svi su ovdje izvan zakona! Onaj pasji sin Maksimilijan nema više prava da bude ovdje od tebe i mene. Sigurno smo jednodušni u mišljenju da je Juarez legalni predsjednik, a on se ipak skriva među brdima poput prljavog Apaša. Hoćeš li pravo, u ovoj zemlji postupa u skladu sa zakonom onaj koji puca prvi!

– Ako tvoj uhidbeni nalog ovdje ne vrijedi, zašto ga onda namjeravaš izvršiti? Čini se da je tebi samo do toga da pukovnika Nicholsa lišiš njegovoga zlata!

– Glupost, doktore! Isprva je namijenjena Meksikancima.

– Kojim Meksikancima?

– Svima koji je žele vidjeti. Ta ne možeš ubiti čovjeka zbog njegova zlata bez ikakva objašnjenja! Osim toga, kad stignemo u Durango, nadam se da ću dobiti pomoć od Meksikanaca. Moglo bi mi zatrebati kojih pedesetak ljudi. Pokazat ćemo im uhidbeni nalog i ponuditi dio nagrade. To bi moglo upaliti.

– Ostavi to, Rede! Ta malo prije si kazao da taj nalog ovdje ne vrijedi.

– Da, ali to znamo samo ti i ja. Kako bi to znali Meksikanci? Valja im samo kazati da Nichols vrijedi deset tisuća dolara – živ ili mrtav!

– Sada mi je jasno – rekoh kimnuvši glavom. – Namjeravaš okupiti meksikansku potjeru da bi za tebe pojahala protiv Nicholsa. A kad jednom središ Nicholsa, opljačkat ćeš ih.

– Ta tko govori o pljački?! – usprotivi se Red. – Kad jednom ubiju tog svata, nemam namjeru da im ga oduzmem. Neka samo zadrže leš s mojim blagoslovom! Neka ga drže na ledu dok Juarez ne sredi stvar s Washingtonom, a mogu zadržati i nagradu. Meni i tebi samo je do zlata tog kučkinog sina!

Htio sam mu kazati što mislim o tome, no šutio sam. Znao sam kako Red ne voli čuti ono što mu ne odgovara. No odjednom sam primijetio kako se nešto pomaklo u obližnjoj skupini kaktusa.

– Pričaj dalje i ne osvrći se – rekoh mu ravnodušnim glasom. – Netko se pomakao tamo u skupini kaktusa.

– Zacijelo koji zaostali Meksikanac.

– Ne bih rekao. Oni su bili na konjima, a ovaj je pješak. Sudeći prema šumu, na nogama ima mokasine.

– Prokleti Apaši! – prokune Red.

U tom trenutku onaj momak nagazi na nešto suho i skrene. Prije nego što sam uspio išta kazati, Red se okrene, zadigne svoje revolvere i opali. Odande se začuje neko gundanje... Odmah se sagnem očekujući da će zrakom zazviždati strelice.

Ali ništa se ne dogodi. Red ispali još nekoliko hitaca u raznim smjerovima, a onda reče:

– Mislim da sam ga pogodio! – Zatim nestane među kaktusima i nastavi: – Pogledaj, doktore! Pogodio sam Apaša, ali još je živ!

– Nemoj ga ubiti! – povičem i zadem među kaktuse. Stigao sam na vrijeme, to jest prije nego što je Red sredio Indijanca što se valjao u prašini.

– Mrtav nam neće moći ništa kazati – reče Red s revolverom u ruci. – Koliko sam čuo, Indijanci su obično u skupinama.

Vidio sam da Red namjerava postupiti razumno. Pogledam Indijanca: sigurno Apaš. Moglo mu je biti kojih dvanaestak godina. Red ga je pogodio u grudi i dječak se borio da bi došao do daha. Gledao nas je pogledom punim mržnje.

– Ta to je dječak! – rekoh. – Prava je sreća za nas što je uza se imao tek krhki luk. U tobolcu ima samo strelice za zečeve.

– Do đavola, pa, zašto nas je onda slijedio?

– Znaš kakva su djeca, Rede!

Vjerojatno je htio štogod ukrasti. Kad bi se vratio među svoje sa sedlom kojeg bijelca, za njega bi to mnogo značilo.

Sagnem se, uhvatim dječaka što mi je pokušao izmaći i povičem:

– Ne boj se, neću ti ništa! Rede, dohvati mi moj liječnički pribor. U lijevoj je torbi.

– Zaboga, zar ćeš ga skrpiti?!

– Svakako! Nije teško povrijeđen. Mislim da je žilav.

– Ta to je prokleti Apaš, doktore!

– Znam, Rede! Hoćeš li mi donijeti pribor? Jadni momak misli da ću mu skinuti skalp. Čini se da ne razumije španjolski, a ja ne znam ni riječi apaški.

Red se naposljetku zaputi do konja proklinjući Apaša a zatim se vrati s priborom. Rekoh mu da sjedne dječaku iza glave, da ga drži za ruke i da mu nogama pritisne bedra, tako da sam ja mogao raditi objema rukama. Naposljetku izvadim tane, očistim ranu i zašijem je.

Pošto sam završio posao, stignu i drugi ljudi iz naše izvidnice. Zbunjeno su promatrali kako podižem dječaka na noge i pružam mu njegov krhki luk i tobolac sa strelicama. Apaš me pogleda svojim tamnim očima. Pokazavši prstom skupinu kaktusa, rekoh:

– Bježi koliko te noge nose!

Dječak se još uvijek čudio. Jedan se Meksikanac nasmije. Apaš se konačno pokrene i brzo nestane iza zelenog zida.

– Ne shvaćam te, doktore – reče Red. – Zašto si to učinio? Ta ne očekuješ, valjda, zahvalnost od Apaša?!

– Ne liječim ljude da bi mi bili zahvalni, Rede. Liječim ih zbog toga što je to potrebno. A u njemu si napravio prilično lijepu rupu!

– To sam i htio! Htio sam ubiti Apaša!

– Žao mi je ako sam ti pokvario dan, Rede. No bit će bolje da se vratimo!

– Verdugo će se grdno naljutiti. Okladio bih se u što želiš da će se dječak vratiti plemenu i kazati gdje se nalazimo.

– Ne kladim se, no jasno mi je da Indijanci već znaju gdje smo. Pogledaš li prema istoku, Rede, vidjet ćeš oblak prašine čak i odavde. Dječak nije bio izvidač. Pješačio je. A to znači da se nije mnogo udaljio od logora. Za nas znaju svi Indijanci, i to tridesetak kilometara uokrug.

– Gospode! U toj bi se džungli mogli nalaziti posvuda oko nas!

– Dakako, vratimo se kolima!

IV

Verdugo se malo naljutio na mene zbog toga što sam Apaša pustio živa. No ipak reče kako jedan Apaš više ili manje nije ono što muči Meksiko. Verdugo je bio poprilično načitan i slijedećih smo dana vodili nekoliko zanimljivih razgovora. Reče kako njegova zemlja ponajviše pati od prenaseljenosti na jugu i slabe naseljenosti na sjeveru. Prema Verdugovu mišljenju, Španjolci su prigrabili svu plodnu zemlju, a mješanci su i Indijanci potisnuti u predjele sa slabijom zemljom. Zbog toga je agrarna reforma također bila u programu predsjednika Juareza.

Verdugo je taj problem nazvao »prokletstvom sjevera«. Na sjeveru je bilo zemlje, no budući da su to sušni krajevi, zahtijevaju novčana ulaganja za navodnjavanje. A siromašni Meksikanci, kojima je bila potrebna zemlja, nisu imali dovoljno novčanih sredstava da bi mogli naseliti sjever. I tako, na sjeveru nije živio nitko osim nekolicine rančera koji su imali vode na svojim posjedima.

Gringosi su zabrinjavali Juareza, no on ih nije mrzio. Namjeravao se upustiti u pregovore s Washingtonom i na taj način spriječiti prelaženje razbojnika i Indijanaca u Meksiko. Želio je izgraditi ceste do Rio Grande del Norte i omogućiti nesmetanu trgovinu.

Rat sa Sjedinjenim Američkim Državama Juarez nije smatrao vje-

rojatnim. Htio je samo imati dovoljno vojske na sjeveru da bi kontrolirao suhu zemlju kako bi je mogli naseliti miroljubivi ljudi. Kazao je kako nema smisla ostaviti svu tu zemlju na ugaru, dok ljudi na jugu skapavaju od gladi zbog nestašice zemlje. Da, taj predsjednik Juarez imao je mnoge snove. Sanjao je čak o školama bolnicama i cestama. Da je Juarez pobijedio, možda bi i ostvario sve ono što je namjeravao. A Maksimilijanovi su snovi potjecali iz doba kralja Artura ili možda Don Kihota, kada su narodom samovoljno i bezdušno vladali kraljevi i kraljice.

Ravnica je odjednom prerasla u obrasle brežuljke kao stvorene za Apaše. Verdugo je usporio kretanje kolone. Imao je dobro oko za moguće zasjede. Kad god bismo se našli na zemljištu prikladnom za zasjedu, zapovijedio bi da se kolona zbije ukrug. Naprijed bi poslao izvidače, a s bokova kolonu osigurao jahačima.

Neki su od njih jahali mule što su izdaleka nalikovale na konje. Za razliku od nas, ovdašnji ih ljudi smatraju boljima od konja jer trebaju manje vode i zadovoljavaju se slabijom hranom.

I tako smo polagano i sigurno napredovali u smjeru Duranga: Verdugo je u svakom trenutku računao s napadom Apaša, razbojnika ili Maksimilijanove vojske, no to se nije dogodilo i s te smo strane bili sretni.

No jada su nam zadale – male boginje.

Sigurno bismo lakše izišli nakraj s Apašima!

V

Verdugo je to isprva shvatio olako. Zamislio se tek kada je saznao za prvu žrtvu. Otprilike polovica vozača povela je sa sobom svoje žene. Medu njima bila je i neka bosonoga žena žalosna pogleda sa starim šalom preko glave. Prišla je Verdugovoj vatri da bi se požalila zbog svojeg supruga.

Rekla je da je on uistinu bolestan, tako da je posljednjih petnaestak kilometara ona morala upravljati kolima. Verdugo je izgrdi što to nije odmah javila, a zatim mi reče da pregledam čovjeka. Stigavši do kola, saznao sam da joj je i dijete oboljelo. Popnem se na kola i uzmem dijete iz očeva naručja. Odmah ustanovim da je mrtvo.

Rekoh to majci najobzirnije što sam mogao, a ona ga naprosto uzme na ruke: ne zaplače, niti ispusti bilo kakav glas. Ljudi i žene s indijanskom krvi u žilama ne plaču mnogo. Nikada pred strancima.

Ni vozač nije prošao mnogo bolje. Gorio je od vrućice, već su mu izbili i mjehurići. S njim nisam mogao razgovarati. Žena mi reče kako boluje već tri-četiri dana.

Rekoh joj da ga dobro pokrije i da ga ujutro izvuče na sunce. Savjetovao sam joj da mu stavi vlažne obloge na glavu, no da ga ne bruši.

Zatim se vratim k Verdugu i Redu i rekoh im da mi je potrebna svjetiljka. Morao sam odmah ustanoviti koliko se ljudi razboljelo, ali se stidi da posjeti liječnika dok još ovaj može nešto učiniti za njih.

Poredali smo ljude i počeo sam ih pregledavati. Neke sam mogao odmah otpisati. Drugi su već proboljeli male boginje i tragovi bolesti jasno su se vidjeli na njima. Kod boginja je, zapravo, jedina sreća što nitko ne može oboljeti od njih dva puta.

Prve simptome pokazivalo je sedam muškaraca i dvije žene. Za desetak drugih nisam baš bio posve siguran.

Zatim sam sve ljude poslao u kola da bih sjeo pokraj Verdugove vatre i razmišljao što da učinim. Verdugo reče da ćemo izgubiti samo šačicu ljudi, čak i u slučaju da ja imam pravo. Smatrao je da ima sasvim dovoljno zdravih da bismo dospjeli do Duranga.

– Varaš se! – usprotivim mu se.

– Ne zaustavimo li to u zametku,

za nekoliko će dana svi oboljeti. Svi smo bili izloženi opasnosti i... onako uzgred, Verdugo, jesi li kao dijete prebolio male boginje?

Verdugo se nevoljko osmjehne i reče:

– Nisam. Bolest je prošla našim mjestom dok sam bio dječak, no ja je nisam dobio.

Zamjenik šerifa nije ništa rekao, no zamijetio sam mu u očima strah. Nasmiješim mu se i kažem:

– Ne moraš se brinuti, Rede! Tvoj imunitet još traje.

– Imunitet? – promuca pogledavši me u čudu.

– Da, tvoj je organizam zaštićen cijepljenjem u vojsci Unije. Kazao si da si jahao sa Sedmim konjičkim pukom, zar ne?

– Oh... zar su nas zbog toga bockali? Da, zaboravio sam, bilo je to davno!

Verdugo nas zapita o čemu to trabunjamo. Morao sam mu objasniti sve o dru Edwardu Jenneru i njegovu cjepivu protiv velikih boginja.

– Poslije Napoleona gotovo su sve vojske svijeta počele cijepiti novake. Prije Jennera, velike boginje su pobile više vojnika od svih pušaka i topova. Nije li ipak smiješno što podižemo spomenike glasovitim generalima zbog bitaka u kojima su pobijedili i zbog ljudi što su ih pobili, dok doktoru Jenneru još nije podignut nijedan spomenik?!

– A možeš li ti, doktore – zapita Verdugo – izvesti tu čaroliju s bockanjem?

– Jenjer se poslužio uzročnicima kravljih boginja da bi cijepio ljude. To su dvije različite bolesti i samo su u manjoj mjeri srodne. No Jenner je ipak otkrio kako osoba koja je bolovala od jedne od tih bolesti ne može oboljeti od druge.

– Misliš li da bismo ja i moji ljudi bili imuni protiv boginja kad bi nas cijepio tim uzročnicima kravljih boginja?

– Nevolja je u tome što nemam cjepiva protiv velikih boginja.

– A što je s kininom, doktore? – zapita zamjenik šerifa. – Kad sam vadio tvoj pribor iz torbe na sedlu, primijetio sam da u njoj imaš kinina.

– Imam kinina, a neki ga liječnici daju uvijek protiv visoke vrućice. Primijetio sam da pomaže samo protiv močvarne groznice.

– Zar boginje ne pripadaju u tu vrst groznice?

– Nikako! Kinin ne koristi pri boginjama.

– Pa zar onda nema nade? – zapita Verdugo.

– Ima – uzvratim mu. – No nade su slabe. Moram to dobro proučiti.

– Ništa ne razumijem.

– Nisi u goroj situaciji od mene. Znaš, Verdugo, vjerojatno ćemo imati sedamdeset posto žrtava, a polovica od toga pomrijet će budemo li sjedili skrštenih ruku.

– A možemo li išta učiniti?

– Možemo. Istina, to je pomalo opasno. Znaš, prije nego što je Jenner otkrio cjepivo, postojao je drastičniji način suzbijanja boginja: upotrebljavali su boginje da bi cijepili protiv boginja. To je nešto poput suzbijanja požara s pomoću vatre. No za bijele je ljude to bio predrastičan način. Ta turska metoda nije se mnogo upotrebljavao prije Jennerova sigurna cijepljenja.

– Zbunjen sam, doktore. Kako se, zapravo, provodi taj »turski« način liječenja o kojem govoriš?

– Nije to način liječenja, već prevencija. Ako ste ti i tvoji ljudi voljni da prihvatite rizik, upotrijebit ću uzročnike onoga čovjeka što umire da bih cijepio druge.

– Misliš li iglom prenijeti klice boginja na nas? – zapita Red. – Čini mi se kao da od svih nas zahtijevaš da umremo od groznice.

– Možda to zvuči tako – objasnim – no ipak je drugačije. Čini se da klice boginja znatno oslabe dok se probiju do mjehurića svojih žrtava. Preneseš li ih iglom u zdravo meso, tijelo cijepljene osobe, čini se, jače je u borbi protiv njih.

– Kazao si da u tome ima i opasnosti, doktore, zar ne? – zapita Verdugo.

– Svakako! – kimnem. – Jedan od deset cijepljenih doista oboli od boginja. Otprilike polovica ne prihvaća cijepljenje kako valja ... također umiru.

Verdugo je računao na prste, očito razmišljajući o mojim podacima. Naposljetku kimne i reče:

– Ne poduzmemo li ništa, ubrzo će nas pomrijeti sedamdeset posto. Poslužimo li se tom »turskom metodom«, izgubit ćemo možda deset posto. Tvoja nam računica ne ostavlja nikakav drugi izbor, doktore!

– Prvo ću sebe cijepiti! – rekoh i kimnuh – Time ću uštedjeti mnoga uvjeravanja. Zatim ću cijepiti vas dvojicu i time ću pokazati da je to sasvim bezazleno.

– Nećeš me bockati nikakvim iglicama! – usprotivi se zamjenik šerifa.

– Neće te zaboljeti. Za nas čak nema nikakve opasnosti jer smo obojica cijepljenja u vojsci. Ne možemo oboljeti od boginja ni kad bismo htjeli!

– Prideš li mi s tom iglicom, ubit ću te, doktore!

– Zaboga, prestani vikati! – zamolim ga i dodam: – Nikoga neću cijepiti protiv njegove volje, Rede. Ne želiš li mi pomoći, onda barem šuti! Mnogi od tih ljudi nisu nikada čuli za cijepljenje i bit će mi teško da ih uvjerim kako je to potrebno.

Verdugo pode sa mnom do kola umirućeg čovjeka. Promatrao je kako otvaram mjehuriće na njegovu licu i sakupljam u bočicu tekućinu što izlazi iz njih. Žena me također promatrala gotovo skamenjena lica. Da još nije držala mrtvo dijete u naručju reklo bi se da ništa ne osjeća.

Pošto sam napola napunio bočicu, okrenem se k ženi i blago je zapitam možemo li pokopati njezino dijete. Pogleda me bezizražajnim pogledom, a Verdugo progunda:

– Prepusti dijete majci, doktore! Žena će se ubrzo slomiti, a druge će žene znati što da urade s njom i djetetom. Moji ljudi imaju iskustva u tome.

Ima pravo, pomislih. Zatim napustismo kola i vratismo se k vatri.

Reda nije bilo. Rekoh Verdugu da okupi vozače. Objasnio sam im našu namjeru, a Verdugo je prevodio. Ništa im nismo kazali o opasnosti.

Skinem haljetak, zasučem rukave i zaparam lancetom podlakticu. Zasjekao sam nešto dublje, tako da je isteklo više krvi nego što je potrebno. Time sam im htio pružiti primjer.

Prvoga sam vozača cijepio na nadlaktici, a zatim i ostale. Cijepio sam ih sve osim one žene kojoj je umrlo dijete. Nije se ni pojavila preda mnom. Naposljetku podem do njezinih kola i zateknem je kako se s djetetom na rukama njiše naprijed-natrag i pjevuši neki tužan napjev. Bila je to posmrtna pjesma Komanča. Čuo sam je već.

Odmaknem je u stranu, upalim šibicu i ustanovim da joj je muž umro. Sklopim mu oči. Zatim uzmem ženu za ruku i objasnim joj kako će je cijepiti. Prema svemu sudeći, nije me uopće shvatila. I nadalje je pjevala. Ostavim je da bi isplakala svoju bol.

Sada sam učinio sve što sam mogao. Vratim se i uvijem u pokrivače da bih malo odspavao.

VI

Unatoč novoj opasnosti, Verdugo je prevaljivao kojih tridesetak kilometara na dan. Čovjek bi, zapravo, više mogao prevaliti pješice, no za kolonu teških vozila to je ipak bilo prilično napredovanje.

Nismo se kretali ravno prema Durangu. Ponajprije, teško je održati smjer u pustinji. Zapravo, smjer je izlomljen zbog pojedinih mjesta na kojima ima vode. Osim toga, izravno putovanje moglo bi nas dovesti u stupicu. Maksimilijan više nije mnogo značio, no nje-

govi su najamnici bili vješti svom poslu. S druge pak strane, Juarez je okupljao svoje jedinice pokraj Duranga i bilo mu je potrebno oružje. A oružje je dolazilo samo sa sjevera.

Između Duranga i granice zbog toga su se neprestano patrolirale manje skupine, dakako u cikcaku. Verdugo je zbog toga bio stalno na oprezu i izbjegavao te patrole.

Ishod mojeg cijepljenja zanimao me je više od izbjegavanja patrola. Kao gringo, shvaćao sam građanski rat u Meksiku. Kad bih trebao pristupiti bilo kojoj strani, prišao bih Juarezu. Ali nisam bio toliko gorljiv da bih dopustio da me ustrijele zbog toga. Htio sam samo stići do Duranga i potražiti pukovnika Nicholsa.

Red je također namjeravao u Durango, no silno mu se žurilo. Stalno me je nagovarao da mu se pridružim u pothvatu. Kazao sam mu da nisam samoubojica. Istakao sam kako jašemo zemljom u kojoj se zaratilo pet ili nešto manje stranaka, i kako će svaki Meksikanac, bio na bilo kojoj strani, najprije ustrijeliti gringa da bi ga tek onda zapitao što radi u Meksiku. Osim toga, rekoh, Verdugo bolje poznaje put do Duranga negoli mi.

Prilikom tog razgovora jahali smo na boku kolone. Red zamišljeno pogleda kolonu vozila i reče:

– Zapitaš li mene, kazat ću ti da se taj ludi Verdugo izgubio. Durango je na jugu, nije li tako?

– Da, u smjeru jug-jugozapad od Big Benda, otprilike na polovici puta između granice i Mexico Cityja.

– Pa zašto onda jašemo prema zapadu?

– Ne jašemo prema zapadu, već nešto sjevernije.

– Sjevernije?! Pa zašto ne kažeš tom ludom Meksikancu da jašemo pogrešnim smjerom?

– Koliko vidim, Verdugo namjerava stići do obrežuljaka u podnožju Sierra Madre Occidental i slijediti ih u smjeru juga sve do Duranga. Ima valjanih razloga za to. On ne namjerava isporučiti oružje Juarezu u ravnici. Juarez će povesti svoju vojsku na jug, duž Sierra Madre Occidental – iz istih razloga kao i svaki razumni putnik u ovim krajevima. U podnožju planine ima vode. Nijednu vojsku ne možeš sakrivati i snabdijevati na ravnom i otvorenom zemljištu.

– Možda – reče Red i slegne ramenima. – No dva bi se čovjeka mogla probiti ravno prema jugu.

– Zaboravi to, Rede – rekoh nasmijavši se. – Ima vremena. Durango nas čeka. Neće se pomaknuti ni za vlas!

– Ali što će biti s Nicholsom? I sam si kazao kako se Juarez namjerava tamo upustiti u bitku.

– Bitka je možda već započela. Ako pukovnik Nichols namjerava pobjeći, najvjerojatnije je već pobjegao.

– Nikako! Bitka neće započeti prije nego što Juarez dobije oružje. Zbog toga bih želio stići u grad prije kolone.

Ništa mu nisam odgovorio. Nevolja s Redom bila je u tome što bi on kazao nešto razumno upravo u trenutku kad bih očekivao neku njegovu glupost.

Stigne li Red u grad prije kolone, zaputit će se ravno na pukovnikov ranč, a ako će pukovnik slučajno biti kod kuće, Red će mi sa svojim prokletim revolverskim koricama vraški zagorčati život. Da sam iole razuman čovjek, ubio bih ga odmah!

No znate, premda me je federalna vlada tražila kao odmetnika, dok me je Teksas proglasio izdajicom, činjenica je da ja do sada nisam počinio nikakav zločin. U stvari, smatram se čovjekom koji poštuje zakon. Nikada nisam ukrao, niti počinio hladnokrvno ubojstvo.

Red je na najboljem putu da počini zločin, a i inače je svat koji me silno razdražuje. No on nosi zvijezdu federalnog šerifa, a general Lee je obećao da nitko od nas neće više nikada zapucati na legalnog predstavnika vlade SAD.

Dakako, pukovnik Nichols možda ne smatra da ga riječ generala Leeja obavezuje. Koliko sam načuo, predaja se teško kosnula pukovnika. Kad bih ga upozorio na vrijeme, ne bi osjećao nikakve grižnje savjesti: slistio bi Reda! No, zar to ne bi bilo otprilike isto kao kad bih ga ja ustrijelio? Čovjek koji drugoga pošalje u smrt podjednako je kriv kao i onaj koji je povukao obarač.

S druge pak strane, pukovnik Nichols mi je prijatelj. A Red postupa protiv zakona! Gotovo i nije prikrivao svoje namjere. Namjerava opljačkati zlato što ga je Nichols oteo Jenkijima. Kako se meni čini, Red se namjerava poslužiti legalnim uhidbenim nalogom da bi počinio... legalno ubojstvo i kriminalnu zapljenu imovine! Doista ne znam što da radim, ali znam da nešto moram poduzeti!

U međuvremenu sam kao liječnik imao pune ruke posla. Nekoliko je ljudi te noći umrlo od boginja. Bili su to ljudi u kojih je bolest uznapredovala. Prema svemu sudeći, cijepljenje je bilo prekasno ili se nije valjano primilo.

Zatim je oboljelo još pet muškaraca i jedna žena. Umrla je samo ona. Pokopali smo je pokraj traga što ga je kolona ostavila za sobom. Njezin je suprug htio zabiti križ u zemlju, no Verdugo mu nije dopustio. Izviđači bi od vremena do vremena zamijetili Apaše. Nisu nas napadali samo zbog naše brojčane premoći. A Verdugo ih nije htio ohrabriti time što bi im dopustio da izbroje naše žrtve.

Apaše smo viđali i kad se pred nama pojavila Sierra Madre Occidental. Kazao sam Verdugu kako bi nas mogli napasti kad se približimo planini, no on se toga nije bojao. Vodio nas je ravno k prijelazu na kojem se nalazila neka stara tvrđava. Kada je on posljednji put prošao tim putom, držali su je juaristi.

Zapitam ga je li siguran da je oni još drže. Reče mi da nije. No bez obzira tko drži prijelaz i tvrđavu, Apaši nas tamo neće napasti jer zaziru od tvrđava. Zapitao sam ga što će uraditi ako tvrđavu drže carske jedinice, a on mi odgovori da će morati progutati taj gorki zalogaj.

– Imaš oružje i ljude i znaš kako ćeš ih upotrijebiti – rekoh mu. – No kolonom je zaharala bolest, a prosječni garnizon broji dvije-tri stotine ljudi. Zar nećeš poslati izvidnicu prije nego što se kolona približi prijelazu?

Pomalo mrko i oklijevajući, Verdugo mi reče da će to svakako učiniti. Smatrao sam da smo dosad bili prijatelji. Ipak, revolucija nameće stanovit oprez čovjeku koji raspravlja o svojim planovima. Osjetio sam to i vratio se liječenju ljudi. Strategiju sam prepustio njemu.

Prilikom slijedećeg obilaska logora, ustanovih da se situacija nešto poboljšala. Istina, još je troje ljudi oboljelo od boginja, ali ti slučajevi nisu bili toliko teški. Četvorica oboljelih muškaraca prošla su krizu. Peti je ipak umro oko ponoći. Kazao sam Verdugu da smo vjerojatno prošli ono najgore. Prema svemu sudeći, postupio sam kako valja. Verdugo reče da se dogodilo čudo. Doista, nitko više nije umro od boginja.

Zamjenik šerifa pokušao me još jednom nagovoriti da se s njim probijem do Duranga. Kad sam mu kazao da od toga neće biti ništa, mislim da se uplašio. Sutradan u svitanje više ga nije bilo.

VII

El Presidio del Boca San Mateo zapravo i nije tvrđava. Bila je to napuštena i ruševna španjolska misija.

Verdugo i ja približili smo joj se na koja dva kilometra udaljenosti i izviđali. Nismo u njoj zamijetili nikakve znakove života. Povrh nje, na mjestu gdje se, očito, nekoć nalazio križ, viorila je izblijedjela zastava: crveno-bijelo-zelena. No Verdugo reče kako zastava ne znači

mnogo u novije vrijeme. Naime, juaristi i »imperialesi« kite se istim bojama. Obje strane tvrde da su zakonita meksička vlada.

– Izvana ne izgleda baš bogzna kako – rehoh. – No ako su tu zgradu uredili kao tvrđavu, jedan bi je vod mogao držati dokle god ima hrane, vode i municije.

– U dvorištu misije postoji bunar – reče Verdugo.

– Eto, bez hrane ljudi mogu izdržati najviše mjesec dana. Imaš li dovoljno vremena da ih izmoriš glađu, ako će to biti potrebno?

– Nemam. Moram isporučiti oružje Juarezu. Ako carska vojska drži misiju, morat ćemo je zaobići.

– Vrlo razumno! Pa što onda čekaš? Zašto je odmah ne zaobiđeš?

– Nije to baš tako jednostavno. Drugi se prijelaz nalazi samo nekoliko dana jahanja južnije. Ako se to uporište nalazi u rukama naših prijatelja, njima će također biti potrebno oružje.

– Onda je važno da odmah ustanovimo tko je unutar tih zidina.

Tada začujem nekog prokletog luđaka kako pita:

– Kako da ti dojavim je li zrak čist?

Taj prokleti luđak bio sam ja!

Verdugo me začuđeno pogleda i ozbiljno zapita:

– Zar bi se ti izložio tolikoj opasnosti zbog nas, doktore?

– Nije to tako velika opasnost, stari momče – rekoh slegnuvši ramenima. – Gringo sam i sigurno ću moći proći pokraj utvrđenja kao nepristrani prolaznik. Ustanovim li da je tvrđava u rukama juarista, vratit ću se i reći ću ti.

– A ako je tvrđava u rukama Maksimilijanovih plaćenika?

– Eto, u tom se slučaju neću vratiti i tako ćeš saznati odgovor na bolji način nego da sa cijelom kolonom i oružjem upadneš u taj pakao!

– Dobro – složi se Verdugo – u tom ćemo se slučaju povući, ali što će biti s tobom?

– Najvjerojatnije ništa. Znam jednu priču koja će me izvući. U stvari, putujem u Durango da bih potražio staroga prijatelja. Zemljoposjednik je i vjerojatno pristalica Maksimilijana.

– Ali zaboravljaš Reda! Ako je pao u ruke »imperialesa«, sigurno im je ispričao sve o nama, pa i o tebi. Kako možeš biti siguran da ćeš se izvući odande? I to još – lažima?

– Ne lažem kada to nije potrebno. Govorit ću pretežno istinu. Priznat ću kako sam kroz pustinju jahao s tobom, i to zbog sigurnosti. A zatim sam ustanovio kako ćeš ti k Juarezu i njegovim jedinicama, pa sam odjahao svojim putom. Onako uzgred, što želiš da im kažem u vezi s Juarezovim boravištem?

– Oh, ipak si ti velika hulja, doktore!

– Možda, no ipak moraš priznati da sam ti prijatelj. Namjeravam sasvim otvoreno pojahati k prijelazu prije nego što otkriju kako se šuljamo ovuda poput Apaša. Upamti, svaki znak što ću ti ga dati iz tvrđave znači da je ona u Maksimilijanovim rukama. Ako je sve sigurno, osobno ću dojahati ovamo.

– Nešto si ipak zaboravio, doktore! Neki moji ljudi ne vole Amerikance jer ih ima mnogo među Maksimilijanovim plaćenicima. Može se dogoditi da je tvrđava u rukama juarista i da ovi odluče da te ustrijele...

– Misliš li da bi to mogli?

– Sve je moguće! Rat je!

– Eto, sve što mogu na to kazati jest da tako nedruževni ljudi zaslužuju da izgube svoj prokleti rat!

VIII

Mislim da ste naslutili tko drži Presidio del Boca San Mateo. Čim sam se približio vratima, znao sam da ovdje nisu juaristi.

Neki kicoš u plavom haljetku i crvenim jahaćim hlačama, s puškom o ramenu i francuskom ka-

pom na glavi, šetao je ispred vrata. Vidjevši me kako jašem preko prijelaza, zaustavi se i dovikne nešto ljudima unutra. A ja se nasmiješim i pojašem k vratima upravo kao da me očekuju na večeru.

Momak u crvenim hlačama uperi u mene pušku i poviče:

– Tko je?

– Ne pucaj, prijatelju! – uzvratim mu. – Nisam juarist. Osobni sam prijatelj Maksimilijana I iz Teksasa i brat iz lože Napoleona III!

Ništa ne odgovori, no niti ne opali. Jedno krilo velikih vrata otvori se i ja ujašem poput generala u tvrđavu.

Čim sam se našao u dvorištu, uvidih svoju prvu grešku. Tu je bila postrojena četa legionara s puškama uperenim u mene. Neki momak uhvati konja za uzde i zapovjedi mi da sjašem. Dakako – slabim španjolskim jezikom! Zatim mi oduze revolvere i udari me preko lica. Obrišem usne i kiselo se osmjehnuvši procijedim:

– Obično ne zaboravljam ljude koji su me udarili!

Začuje se neka zapovijed sa stuba stare španjolske crkve, a čovjek koji me je udario pokaže prstom na mene. Okrenem se k onom čovjeku na stubama, pozdravim ga i kažem:

– Kapetan D. C. Travis, iz bivše armije Konfederacije.

Oficir se namršti, lupne potpeticama i reče:

– Ja sam major Ritter, Legija stranaca, u službi njegovoga veličanstva Maksimilijana I, cara Meksika. – Zatim se nasmiješi i doda: – Uđite, doktore Travise! Očekivali smo vas.

Uđem s njim u urednu prostoriju, zapravo – pregrađeni odjeljak lađe crkve. Znao sam da je Red stigao prije mene i sve ispričao. Ali nigdje ga nisam vidio. Major mi pokaže stolac na suprotnoj strani stola s kartama. Ponudi me cigarom i reče:

– Moj je običaj da osuđenima ponudim posljednju cigaru. Hoćete li tražiti povez preko očiju kad vas budemo strijeljali?

– Imate li neki poseban razlog da me ustrijelite, ili ste mrzovoljni po prirodi?

– Kako Francuzi kažu, samo sam praktičan – odgovori Ritter slegnuvši ramenima. – Naređenja što sam ih primio ne sadrže ništa o postupcima s Amerikancima koji samo kompliciraju ionako složenu situaciju.

– Znači strijeljate ih bez ikakvih pitanja?

– Eto, ispitujem vas, doktore Travise. Ako ste razuman čovjek, iskreno ćete odgovoriti na svako pitanje Znate, ima i gorih načina smrti nego što je strijeljanje!

– A što želite znati? – zapitam ga otpuhnuvši kolut dima.

– Oni juaristi poslali su vas u izviđanje da biste ustanovili je li ta tvrđava u našim rukama, zar ne?

– To je način kako sam ih se riješio. Rekli su mi da će k ustaničkoj vojsci. Zato sam smatrao kako je najbolje da nestanem prije nego što me umiješaju u rat koji me se ništa ne tiče.

– Zar im niste kazali da ćete im dati znak ako je tvrđava u rukama juarista?

– Verdugo je zahtijevao da to učinim, no to za mene nije bilo važno... Ta nije to moja borba!

– Hoćete li mi odati znak?

– Možda hoću, a možda i neću. Vraški ste neprijazni za čovjeka koji zahtijeva usluge!

Ritter dovikne nešto na francuskom. Uđu dva kršna podoficira, jedan me pritisne u stolac, a drugi me počne žestoko udarati.

– Prokletstvo... prekinite! Dosta je! – zaurlam.

– Hoćete li nam sada reći? – nasmiješi se Ritter.

Sažalim se nad samim sobom, kimnem i progundam:

– Mitraljez. Morate otvoriti vatru iz mitraljeza.

– Mitraljez? – namršti se Ritter. – Ta nemamo mitraljeza!

Situacija je postajala jasnija.

– Eto, Verdugo reče da ih nje-

govi prijatelji juaristi imaju nekoliko. Dovezeni su iz SAD. Reče mi da kažem nekom Garciji da ispali tri kratka rafala iz mitraljeza i on će tada prići s kolima.

Ritter me zamišljeno pogleda i zabubnja prstima po stolu. Zatim reče jednom podoficiru da dovede Reda. Dok smo čekali, ponudi me još jednom cigarom i reče:

– Mislim da lažete. Izmislili ste tu besmislicu o ustaničkim mitraljezima samo zato da biste me razljutili.

– Kako želite, majore – rekoh slegnuvši ramenima. – Vidio sam mnoge oficire koji nisu htjeli povjerovati lošim vijestima. Ako ne želite povjerovati da su vas ustanici nadmašili u naoružanju, ne znam kako da vam pomognem.

Uvedu Reda. Lice mu je bilo iznakaženo, a na donjoj je vilici imao krvave ogrebotine. Pogleda me i zavapi:

– Moraš mi pomoći, doktore!

Ustanem i ponudim Redu jedini stolac, dok je major tražio neke papire. Naposljetku pronađe što je tražio, nasmiješi se Redu i reče:

– Sudeći prema ovome, vi ste zamjenik federalnog šerifa s uhidbenim nalogom za nekog pukovnika Nicholsa. A ovaj je služio u armiji Konfederacije.

– Da, zamjenik šerifa Laroy J. Evans – promuca Red kimnuvši glavom. – Nemate pravo da sa mnom tako postupate. SAD ne ratuju protiv vašega cara!

– Možda službeno nismo u ratu – nasmiješi se Ritter i reče – no Washington je priznao vladu juarista. Teško da i jednog od vas dvojice mogu smatrati prijateljem!

– Pričekajte, majore! Borio sam se na strani Juga! – rekoh.

– Poput vašega pukovnika Nicholsa – progunda major. Naceri se poput lisice prema Redu i doda: – Jeste li znali, zamjeniče Evanse, da je bivši pukovnik Nichols sada počasni major kopljaničkih jedinica u Durangu?

– Mislite li reći da se Nichols bori za Maksimilijana?!

– Upravo tako! – odgovori nadmeno Ritter. – Eto vidite koliko je praktično da vas strijeljam obojicu!

– Lakše – rekoh sa smiješkom – pukovnik Nichols je moj prijatelj. Zajedno smo jahali u Shenandoahu.

– Nesumnjivo s mitraljezima! – medenim će glasom Ritter.

Iako sam se sledio od straha pred smrću, samo slegnuh ramenima i rekoh:

– Nismo imali mitraljeze, pa čak ni opetuše! Pred kraj borbe Jenkiji su imali nekoliko baterija. Juarez ih je vjerojatno kupio od njih.

Ritter prokune na nekom nepoznatom jeziku i reče:

– Mislim da ste izmislili onaj znak. Odabrali ste tu glupost s mitraljezom jer ste znali da je ne mogu provjeriti.

– Možda – rekoh. – Zar bi vam bilo milije da sam izmislio bolju?

– Mnogo milije! Da ste mi kazali nešto uvjerljivije, možda vas moji ljudi ne bi morali ponovno pretući.

– Vidim da ste prepametni za mene. Kazat ću vam istinu! Verdugo reče da se neće približiti tvrđavi ako ne dojašem k njemu s pismom juarističkog oficira kojeg pozna.

Ritter razjapi usta očito u namjeri da mi dobaci kakvu uvredu, zatim zatrepta očima razmišljajući o mojim riječima i reče:

– Kad bih bio toliko lud da vas pustim van, ne bih imao bogzna kakve nade da ću vidjeti vas ili kolonu s oružjem.

– To je prokleto sigurno! – nacerih se. – Zašto ne ispalite ona tri rafala iz mitraljeza?

– Znam način kojim ću vas natjerati da progovorite, doktore Travise!

– Nemate ga. Vjerojatno ćete ponovno zapovjediti da me pretuku, a ja ću vjerojatno kazati nešto što vi želite čuti... budu li me tukli dovoljno dugo. I tako vam

neću biti ni od kakve koristi, bez obzira hoćete li vi prihvatiti moju priču na ovaj ili onaj način. Znak morate dati samo jednom, a bude li to pogrešan znak, Verdugo će otići.

– A što će biti ako dam znak što ste mi ga vi odali i ako je taj znak pogrešan? – glasno se zapita Ritter.

– Možete me ustrijeliti – odrežem i dodam: – No već ste izigrali tu kartu, majore! Koliko me puta namjeravate ubiti?

– Jednom će biti sasvim dovoljno – nasmiješi se major.

– Jednom bi moglo biti jedanput previše ako za to sazna pukovnik Nichols! Kako rekoh, jahali smo zajedno u građanskom ratu, a sudeći prema vijestima, sada je na visokom položaju u Maksimilijanovoj vladi. Niste li sami kazali da je počasni oficir?

– Počasni oficir teritorijalnih jedinica – reče Ritter i slegne ramenima. – Ja ipak pripadam redovnoj jedinici!

– Vjerojatno će vas pronaći! Pukovnik Nichols mnogo drži do svojih prijatelja, a vrlo vješto rukuje i oružjem za dvoboje!

– Legionari se ne bore u dvobojima!

– Možda vam se neće pružiti zgoda da birate? Poznavao sam nekog starog momka koji je odbio pukovnikov izazov. No Nichols ga je ipak ustrijelio!

– Nije me lako uplašiti. A niti ubiti!

– Zašto bih vas želio uplašiti? – zapitam ga. – No doista vam ne bi bilo teško da me poštedite dok ne provjerite moju priču o pukovniku. Koliko bi vam vremena bilo potrebno da pošaljete poruku u Durango?

– Nemam nijednog suvišnog teklića! Sada ćete vjerojatno zanijekati da ste to naslutili?

– Mislio sam da ste pomalo kratak... naposljetku, kad biste imali dovoljno ljudi, napali biste kolonu vozila! Obojica znamo da vam Verdugo ne može pobjeći sa svojim teškim kolima. A to može samo značiti da nemate dovoljno ljudi da biste se suprotstavili stotini ljudi na otvorenom zemljištu.

– Opasno ste pametni! – nasmije se Ritter. – Možda bi ipak bilo dobro da vas zasad ostavim na životu. – Kimne i doda: – S druge pak strane, taj nam neugodni zamjenik šerifa više ne može biti ni od kakve koristi, pa...

– Opet pogreška! – prekinem ga. – Red će nam biti potreban živ!

– Zbilja? Zar namjeravate izdavati i naređenja, doktore?

– Nikako, no bilo bi ludo ustrijeliti Reda! Položimo li ga u postelju i namažemo mašću na vrijeme da bismo ga spasili, bit će za nas od neprocjenjive vrijednosti. Naime, on boluje od boginja, a vi i vaši ljudi bili ste u dodiru s njim.

– Boginja?! – u čudu ponovi Ritter. – Znate li to pouzdano?

– Koliko god liječnik može pouzdano znati! Suzbijao sam boginje u koloni vozila juarista. Red je pobjegao ne dopustivši da ga cijepim. Vjerojatno je prenio boginje u vaš garnizon. Ne dopustite li mi da se prihvatim posla, za tjedan dana bit će već prvih slučajeva oboljenja.

– Prokleto pseto! – prasne Ritter zureći u Reda. – Trebalo je da ga ustrijelim poput psa pred vratima tvrđave!

– Možda biste tako izbjegli nevolju – složim se. – No sada će mi Red trebati kako bih pripremio cjepivo za vas i vaše ljude.

– Cijepljen sam u pruskoj vojsci – reče major.

– A vaši ljudi?

– Oni iz redovnih francuskih jedinica su cijepljeni, no u Legiji se nitko time na bavi.

– Što to znači? Za koliko ćemo se ljudi morati pobrinuti?

– Za većinu – Možda tridesetak!

Zadržim izraz ravnodušnosti na licu. Ako je većina tridesetak ljudi, onda Ritter raspolaže otprilike s jednim vodom. Major nasluti moje misli i reče:

– Na putu ovamo grdno nas je

prorijedila gerila. Zauzimanje te proklete tvrđave stajalo me je preostalog dijela mog bataljona!

– Čini se da je vaš car vraški poželio tu tvrđavu! – rekoh zazviždivši.

– Legija stranaca zauzima sve u skladu sa zapovijestima... Vjerojatno namjeravate primijeniti »tursku metodu«?

– Da, zar je poznajete?

– Da, imao sam iskustva s Turcima u sjevernoj Africi. Ta metoda cijepljenja ima i stanovitu opasnost, nije li tako

– Deset posto žrtava.

– Znači da me vaš barbarski postupak može stajati trojice-četvorice ljudi.

– Vjerojatno, no nadajmo se najboljemu! Boginje mogu proći i bez žrtava. No možete izgubiti i polovicu ljudstva.

– Poznata mi je matematika gubitaka u vojsci! – prasne Ritter. – Cijepite moje ljude! To je naređenje!

IX

Kriza je u Reda nastupila poslije ponoći. Smjestio sam ga u kapeli što je služila kao stražarnica. Stražar se smjestio pod trijemom. Neprestano je oštrio svoju trobridu bajonetu. Istina, dosađivao se, ali nije izgledao pospano.

Red se stalno znojio. U bunilu me je nazivao »ocem« i molio me da mu oprostim grijehe. Pričao je koješta. Tako sam saznao priču o djevojci iz susjedstva što ju je kao dječak uvalio u nevolje, zatim o momku što ga je ustrijelio za kartaškim stolom. U groznici se posramio i nečega što je učinio za rata: čini se da je napustio borbu dok su njegovi drugovi jurišali na neprijatelja. Zapitao sam ga gdje je to bilo, a on progunda:

– Pittsburg Landing... Bilo je to grozno, oče! Dok smo se nalazili duboko u šumi, odjednom su zazviždale topovske granate. Lomile su sve oko sebe. Vidio sam nekog momka s granom u ustima... Drugi je bio proboden iverkom... toliko je vikao, da smo ga morali ustrijeliti. Upao sam u neku rupu s vodom i ostao u njoj dok su drugi napadali, jurišali, umirali! Poslije sam kazao da sam jurišao zajedno s njima... Eto, uviđaš li da sam počinio grijeh, oče?

– Možda. A možda si bio samo razuman. Zar si se kod Pittsburg Landinga borio sa Sedmim konjičkim, Rede?

Kimne, zatim me zamišljeno pogleda i promuca:

– Sa Sedmim konjičkim jahao sam kasnije... Ne sjećam se više pješadijske jedinice s kojom sam bio... raspala se poslije bitke u šumi... No, gdje smo, doktore... to mi nalikuje na crkvu.

– Tako je. Nalazimo se u misiji San Mateo. Bio si vraški bolestan, no sada ti je bolje.

– Znam... Onaj nas je Francuz namjeravao ustrijeliti. Pobjegao sam od Verduga... Meksikanci su umirali i bojao sam se da ću oboljeti od boginja...

– Svejedno si obolio, ali ne mogu shvatiti kako, Rede!? Tà kazao si da si bio cijepljen u vojsci?

– Mislio sam da su me cijepili. Pregledavala su nas dva liječnika: jedan je zurio u usta, a drugi u stražnjicu. Tko da zna što rade s čovjekom!? No poslušaj me, doktore! Moramo se nekako izvući odavde!

Pogledam stražara koji je još oštrio bajonetu i kažem:

– Nisi pokretan, momče. Ali mislim da nas neće ustrijeliti. Major je surov, ali nije luđak. Dok sam liječio njegove ljude, ustanovio sam da im je liječnik poginuo. Zbog toga sam im potreban.

– A što će biti sa mnom? Od mene nikakve koristi!

– Za nekoliko dana moći ćeš rukovati oružjem. Jedinica broji četrdeset i sedam ljudi, ima i bubnjara. Juaristi žele ponovno zauzeti tvrđavu, tako da je majoru potreban svaki čovjek.

– Zar je to kazao?

– Nipošto. Ali ne moraš biti zabrinut, spomenut ću mu tvoje revol-

veraške sposobnosti prije nego što ponovno zapovjedi da te ustrijele.

U udubini pokraj oltara bio je još jedan ležaj od komušine. Kazao sam Redu neka spava, a zatim sam i sam malo prilegao. Zapitah stražara možemo li prigušiti svjetlo svjetiljke, no ovaj ne reče ništa već nastavi brusiti svoju bajonetu. Progundah neki dvomisleni kompliment njegovoj majci, a on mi vrškom bajonete dotakne grlo i oštro će:

– Dosta razgovora!

Znači razgovarati nismo mogli, no neraspoloženje Francuza bilo mi je posve jasno. Francuzi su se uvalili u veliku nevolju: daleko su od kuće, bore se u ratu koji je i njima bezizgledan i glup. Juarez će pobijediti. Malobrojni Maksimilijanovi plaćenici nadjačani su ponosnim i ustrajnim Meksikancima u omjeru od tisuću prema jedan. Prije ili poslije morat će položiti oružje.

Ne sjećam se kada sam zaspao, no sigurno jesam. Ujutro me probudi neki vojnik što ga je major poslao po mene. Pogledam Reda i ustanovim da mu je bolje, a zatim pođem sa stražarom k majoru Ritteru.

Bio je na zvoniku misije. U rukama je imao dalekozor, na licu mu se ocrtavao izraz zabrinutosti.

– Sinoć smo poslali tri čovjeka u izviđanje. Još se nisu vratili – reče mi.

– Je li, a mislio sam da je Verdugo već otišao.

– Mislim da nisu pali u ruke juarista – reče major i pruži mi dalekozor. – Pogledajte onu uzvisinu na istoku!

Pogledam u naznačenom smjeru i zapazim čovjeka kako nepomično stoji na uzvisini.

– Apaš – rekoh spustivši dalekozor. – Danima su pratili kolonu. Čini se da će sada svu svoju pažnju posvetiti vama.

– Mislite li da su uhvatili moje ljude?

– Mislim... prokletstvo! Znam da su ih uhvatili!

– Zapitat će ih koliko ljudi imate ovdje, a poznavajući Apaše, sigurno će saznati vaše brojno stanje.

– Tako? A zatim će napasti, zar ne?

– Sumnjam. Apaši se teško odlučuju za frontalni napad. Ako se nisu usudili napasti kolonu na brisanom zemljištu zbog sto Verdugovih pušaka barem će dva puta promisliti prije nego što napadnu utvrdu s pedesetak ljudi.

– Pa što onda ona svinja radi tamo?

– Dopušta da ga promatrate! Možda se nada da ćete za njim poslati kakvu skupinu. Apaši su skloni zasjedama.

– Da, pomalo podsjećaju na beduine.

– Nikada nisam čuo za njih! No budite sretni, majore, što to nisu Komanči! Oni bi se već počeli prebacivati preko zidina. Apaši će radije pričekati da učinimo kakvu glupost.

– Kukavički psi! – progunda Ritter. – Što mislite, koliko će to potrajati?

– Ovisi o tome što žele. Apaš ponajviše voli puške, konje, mule i žene. Pričekajmo, pa će nam kazati što žele. Kad jednom uvide kako ne dopuštate da vas prevare, vjerojatno će nešto zahtijevati za vaša tri čovjeka.

– Pa zar mislite da su još živi?

– Svakako. Možda su ih samo malo mučili. No Apaši su mudri, uvijek se upuštaju u pregovore. Ukradu sve što mogu. Koliko ćete pušaka moći dati za vaša tri čovjeka?

– Ne budite glupi! Ne namjeravam dati divljacima oružje!

– U tom ćete slučaju morati imati jak želudac!

– Što to znači?

– Govorim o apaškom načinu trgovanja, majore. Vjerojatno će nas natjerati da se malo preznojimo. Zatim će poslati kakvog starca s bijelom zastavom, koji će iznijeti njihovu ponudu. Dopustite li mi da pregovaram s njima, mislim da bih njihovu ponudu mogao sniziti na

jednu pušku za čovjeka. Dakako, zahtijevat će više, no poznate su mi tržišne cijene...

– A što ako odbijem, ako zapucam u njihova čovjeka i odbijem svaku mogućnost pregovora?

– Tada ćete doista morati imati jak želudac! Dovući će vaše ljude do udaljenosti koja nije u dometu puške i početi će ih sjeckati na komadiće... Mogli bi biti dobri kirurzi – izvrsno poznaju anatomiju! Obično počinju sa skidanjem kože s tabana, zatim dolaze na red vjeđe. Potom uškope čovjeka...

– Ratna sreća, zar ne? – reče Ritter slegnuvši ramenima. – Podlao sam ljude u izviđanje, a ne u branje cvijeća! Morali su biti oprezniji!

– Zar ćete dopustiti da Apaši pred vašim očima muče nasmrt vaša tri čovjeka?

– Mislim da neću divljake snabdijevati oružjem. To je protivno pravilima.

– Kako želite, no to neće dobro djelovati na ostale ljude. Što ćete im kazati kada ona trojica počnu urlati?

– Ništa. Moji su ljudi legionari.

Vidio sam da doista misli tako. I prije sam susreo oficire poput Rittera. Takvi me ljudi pomalo podsjećaju na vjernike: rade ono što im nalaže vjera i nisu u stanju da samostalno donose racionalne odluke. Oficiri poput njega čine rat tako Poslije nekog vremena major se zamori promatrajući Apaša. Zapita me kako napredujem u svojem poslu.

– Čini se da je Evansu nešto bolje. Morat ću pregledati i druge. Mislim da smo bolest ugušili u zametku.

– Onda nam Evans više nije potreban – reče zlovoljno.

– Što se tiče bolesti – nije. No svakako će nam biti potreban kao vješt revolveraš!

– Zar taj smrdljivi klipan? – zareži Ritter. – Do sada je jahao s juaristima. Zar doista mislite da bih mu mogao povjeriti pušku?

– Ne poznam granice vašeg povjerenja – uzvratim nacerivši se. – Ubio bi vjerojatno vlastitu baku kad bi za njezinu glavu bila raspisana nagrada. No upravo to je moj najjači dokaz: Reda se može kupiti!

– Ali kako da budem siguran da nas neće izdati?

– U to ne možete biti sigurni. Ali kako da se Juarez približi Redu sa svojom ponudom? Kad ova tvrđava bude jednom obasuta vatrom, bit će više pucnjave negoli razgovora, a Red je izvrstan strijelac.

– Pričate gluposti! – major će stresavši glavom. – Ako ćete se vi i vaš drug boriti uz nas, juaristi će vas strijeljati kao ratne zločince padne li ova tvrđava.

– To je samo razlog više da nam povjerujete. Uostalom, ne znam zašto bi ta tvrđava morala pasti!

– Ludi ste! – Ritter će s gorkim osmijehom. – Svo položaj smatram beznadnim. Sigurno ćemo se valjano boriti, no konačni je ishod ipak neizbježiv.

– Zar namjeravate dopustiti da vas unište?

– Namjeravam izvršiti svoju dužnost. Pretpostavljeni su mi zapovijedili da zauzmem i držim tvrđavu. Izvršit ću zapovijest.

– Čak i znajući da to ne možete učiniti?

– Oficir sam legije stranaca – to je sve što moram znati. A sada, doktore, budite tako ljubazni pa pregledajte ljude!

– Dobro. A što će biti s Redom?

– Strijeljat ćemo ga čim se toliko oporavi da može stajati uza zid, no nema žurbe. Učinit ćemo to poslije podne. – Počnem zuriti u njega, a on se nasmije: – Što se vas tiče, možda ćete mi biti od koristi. Budete li poslušni, nećemo vas strijeljati.

Uvidio sam da taj razgovor više nema smisla. Okrenem se i ljestvama siđem sa zvonika. Pri tom, zamalo što nisam nagazio na čovjeka sa zlatnim vrpcama na plavim rukavima. Nagovori me jezikom koji bi u Irskoj prošao kao engleski:

– Tražim vas, doktore, Redov Wojensky je obolio.

Prateći narednika do nastambe

oboljelog legionara, saznam da se zove Danny Sullivan i da je čuo oveći dio mog razgovora s majorom na zvoniku. Pošto sam pregledao legionara i ustanovio da ga je uhvatila groznica, pođem oprati ruke u dvorište. Sullivan me zapita poznam li jezik Apaša.

– Nimalo – uzvratim. – Govore nekim čudnim jezikom, no većina se služi i španjolskim. Donekle poznajem taj jezik.

– Onda biste mogli pregovarati o životima O'Caseya i drugih?

– Možda. Zar je O'Casey jedan od onih što su ih Apaši uhvatili?

– Da. Čuo sam kako ste kazali majoru da biste mogli izbaviti mladiće za tri puške.

– Znači da ste također čuli kako on ne želi pregovarati.

– To me ne zanima – lukavo će Sullivan slegnuvši ramenima. – Htio bih znati u kojoj mjeri poznate te Apaše?

– Želite li znati hoće li održati riječ kada dobiju puške? Znaju biti užasno surovi: ukrast će, ubiti, spaliti dijete u kolijevci... Možda to zvuči čudnovato, ali rijetko lažu.

– Onda bismo mogli pregovarati o našim izviđačima i dobiti ih žive?

– Tako sam i kazao, Sullivane, no major reče da neće pregovarati. Major Ritter je težak čovjek, zar ne?

– Pomalo...

Zaputim se k Redu. Opipam mu čelo.

– Još imaš vrućicu. Ipak, vjerojatno ćeš preživjeti.

– Htio bih van, doktore. Ovdje sve zaudara... osjećam potrebu za svježim zrakom.

– Ne smiješ na sunce. Ako ti tekućina iz mjehurića dospije u oči, mogao bi oslijepiti.

Nisam mu kazao da je pod stražom i da će ga strijeljati poslije podne. Ionako ga je već izjedalo mnogo toga.

X

Oko podneva narednik Sullivan zateče me kako ispirem Redu oči bornom vodicom i reče:

– Zovu vas, doktore. Apaši su poslali pregovarača.

Pođem za njim do ulaznih vrata. Na kojih stotinjak metara ispred ulaza zapazim Indijanca na šarenom konju s prljavom bijelom krpom na kopiju.

– Samo nepomično sjedi na konju – reče Sullivan. – Nije se ni pomakao otkako smo ga zaustavili.

– Čeka da pošaljete pregovarače. Nalazi se na sredini između zida i svoje pratnje.

– Poći ću ako želite – reče Sullivan.

– Ne bismo li morali najprije čuti što misli major o tome – uzvratim ogledavši se.

– Dakako... No mislio sam da znate, doktore: major Ritter je malo prije doživio tešku nesreću. Čisteći svoj revolver zavirio je u cijev da ustanovi je li prazna... Na žalost, bila je puna!

– Čudnovato, nije baš nalikovao na neopreznа čovjeka... A hitac uopće nisam čuo!

– Zar ni sada? – naceri se Sullivan pogledavši u smjeru glavne zgrade iz koje se začuo prigušeni prasak. Pošto se jeka stišala, Sullivan doda: – Sigurno je to bio taj hitac. Ne bismo li sada pošli i porazgovarali s momkom?

Narednik i ja izađemo. Apaš nas je promatrao kako mu prilazimo pješice. Sullivan me zapita:

– Gdje su mu pera i ratne boje? Zar golo lice označava miroljubive namjere?

– Apaši ne boje lice niti nose pera. Uvijek su spremni za borbu. Ja ću razgovarati s njim.

Približim se Apašu na nekoliko koraka i povičem na španjolskom:

– Što je, prijatelju?

Umjesto odgovora Apaš baci koplje tako da se zabolo između vršaka mojih čizama a bijela mi se krpa ovila oko nogu. Slegnem ramenima, skinem šešir i bacim ga konju na glavu. Konj ustukne. Indijanac se iznenadi, zatim se nasmije i reče na lošem engleskom jeziku:

– Zovem se Manchas Amarillo. Meksikanci se preznoje kad začuju

moje ime. Ubio sam i stotinjak gringosa.

– A ja sam svojedobno ubio nekoliko Kiowa – rekoh slegnuvši ramenima. – Obično pljujem na Apaše.

– Oteo sam toliko teksaških žena da sam im zaboravio broj. Možda je jedna od njih bila tvoja sestra?

– Možda. Zapitat ću tvoju majku kada je posjetim u javnoj kući.

Apaš se nasmije a zatim prijeđe na uglađeniji način razgovora:

– Došao sam po liječnika koji je previo rane mojem nećaku Tigritu.

– Pronašao si ga. Kako je dječak?

– Nije bio ozbiljnije povrijeđen. Dobro je! Ali zašto si mu pomogao? Zar si jedan od onih što hodaju poput žena? Čuo sam da vi gringosi općite sa životinjama kada nema žena.

– Pobrinuo sam se za tvojeg nećaka jer sam liječnik. Pomažem svima kojima je pomoć potrebna.

– U našem logoru boravi neki zloduh. Prati nas još od sjevera. Umrlo nam je dvoje djece. Napao je i poglavicu. Natjerao ga je da postupa poput žene.

– Čini se da i među njima haraju boginje – progunđa Sullivan.

– Vjerojatno su čeprkali po leševima što ih je ostavio Verdugo – odgovorim Sullivanu, a zatim ću Indijancu:

– Možda bih mogao pomoći poglavici, ali morate osloboditi vojnike.

– Imat ćete ih za tri konja i šest pušaka!

– Nikako! – uzvratim. – Vi ćete pustiti vojnike, a ja ću pomoći tvojim ljudima. To je najviše što mogu ponuditi.

– A tri konja i tri puške?

– Tri puške. Uzmi ih ili ostavi! – odgovorim mu pošto sam odglumio razgovor sa Sullivanom.

– Mislim da bih te mogao ubiti!

– Pokušaj, ako namjeravaš ustanoviti kako nastaje indijansko groblje, Manchas Amarillo! No, gubimo vrijeme! Želiš li trgovati ili boriti se?

– Dođi, povest ću te k mojim ljudima – predloži Amarillo.

– Nikako! – uzvratim stresavši glavom. – Najprije ćete pustiti onu trojicu, a onda ću doći sam. I donijet ću puške.

Poslije kraćeg oklijevanja, Indijanac reče da će se ona trojica vratiti čitave kože. Sullivan i ja vratimo se u tvrđavu. Čekajući, zapitam Sullivana što će biti s Redom.

– I sami ste kazali da bi nam mogao koristiti ako dođe do borbe. Bio bih lud kad bih ustrijelio čovjeka koji umije pucati.

– Zar vi sada zapovijedate?

– Dakako! Narednik je uvijek onaj glavni, samo što to neki oficiri ne shvaćaju!

– Mislim da je major Ritter dobio grdnu pouku! Nećete li se naći u škripcu ako vaši pretpostavljeni saznaju za to?

– Ima li većeg škripca od ovoga u kojem se nalazimo, doktore? Odrezani smo od svih...

– Mogli biste se zaputiti prema granici. Naša armija možda će primiti vašu skupinu. To je ipak bolje nego da vas juaristi strijeljaju.

– Predaleko je – uzvrati Sullivan stresavši glavom. – Da ste s nama jahali od Chapultepeca prije mjesec dana, ne biste nam predložili bijeg u smjeru granice. Kad smo se nalazili na polovici puta uza Sierra Madre Occidental, sasjekli su nas na samo šačicu ljudi. Meksikanci nas osobito mrze. Legija je bila oštrica Maksimilijanovoga mača, previše je strijeljala i palila a da bi sada mogla očekivati milost od Juarezovih ljudi. Kad pobijedi Juarez, Legija će nastradati!

– Zar i vi smatrate da će Juarez pobijediti?

– Kako bi uopće mogao biti pobijeđen od onog luđaka Maksimilijana koji pokušava metlom zaustaviti plimu! Čak mu je i Napoleon III kazao da se pokuša spasiti bijegom... Taj je glupan uvjerio samoga sebe da je potreban Meksikancima! Nije li to najluđa stvar što ste je čuli?

– Možda je poslušao glupe savjete.

– Dakako, poslušao ih je!

Odjednom zapazih zgodu da ustrijelim dvije ptice jednim hicem i rekoh:

– Zamjenik Evans pozna put do granice. Hoćete li odbaciti vaše krpe i pobjeći s njim...

– Bio bi to bijeg od zastave – odreže Sullivan.

– Što ta netom ste skinuli glavu vašem majoru...

– To je nešto drugo. Legionar smije ubiti da bi spasio drugove, no legionar – ne bježi!

– Tā pobjegli ste iz britanske armije, zar ne?

– I to je nešto drugo! Tamo nisam bio podoficir, i to nije bila Legija stranaca! Ne možete vi to shvatiti!

Doista, imao je pravo. Nikada to neću moći shvatiti. No sada valja razmisliti kako da ostanemo u životu!

Neki čovjek poviče nešto na francuskom jeziku.

– Eto, dolaze vaša tri čovjeka, Sullivane! – rekoh naredniku. – Indijanci ih šalju žive.

– Žive i gole! – dopuni me narednik.

Iza trojice vojnika jahala je skupina Indijanaca. Svi se zaustave izvan puškometa da bi vidjeli kako će garnizon reagirati. Izađem s nekolicinom ljudi da bismo ih dočekali. Jedan od one trojice dotetura do Sullivana, zagrli ga i promuca:

– Mislio sam da će nas ustrijeliti vama pod nosom!

O'Casey ispriča naredniku kako su ih Indijanci nemilosrdno mučili, no poznavajući Apaše, znao sam da su ih samo malo uplašili. Osim nekoliko posjekotina i ogrebotina, na vojnicima se nije moglo zapaziti nikakvih tragova mučenja.

Rekoh Sullivanu kako je Amarillo sigurno civilizirani Indijanac, a ovaj zareži:

– Civilizirani! Dakako, no vi imate ipak pomalo čudne pojmove o civiliziranosti, doktore!

– Možda to kažem zbog toga što sam susreo Indijance koje još nije zahvatila blagodat odgoja bijelaca! Amarillo zvuči poput španjolskog nadimka. Govori pristojnim engleskim jezikom i vjerojatno više pregovara i manje se bori od ostalih Apaša... – Sullivan me prekine naređenjem da zatvore vrata, a ja dodam: – Ostanite ovdje. Poći ću onamo s puškama što smo ih obećali.

– Ne pričajte gluposti, doktore! – reče mi Sullivan. – Bio bih lud kad bih dopustio tim divljacima da se dočepaju vas ili pušaka!

– Dao sam riječ u naše ime, narednīče! – rekoh tiho.

– Pa što onda! – Sullivan slegnu ramenima. – Tā nitko ne očekuje od razumnog čovjeka da će održati riječ danu Indijancu!

– Indijanci to očekuju – prigovorih mu. – Amarillo je održao riječ!

– Imaju puške što su ih oteli našim vojnicima. Oteli su im sve osim O'Caseyevoga zlatnog zubala! Neka se zadovolje time!

– Kazat ću im to. No ipak će se smatrati prevarenima. Dat ću im vlastite revolvere i konja. Tada će vjerojatno biti zadovoljni.

– Poludjeli ste, čovječe! Zar mislite da ću vam dopustiti da odjašete u sigurnu smrt i da mi ovdje ostanemo bez liječnika?

– Pomognem li oboljelima u njihovu logoru, ne vjerujem da će me ubiti. A što se tiče potrebe da ostanem ovdje, mislim da će vam više trebati nekoliko dobrih pogrebnika ako prevarite ove Indijance.

– Neće napasti tvrđavu! I sami ste to kazali. Rekli ste majoru da se boje frontalnih napada na jaka utvrđenja.

– Niste me dobro čuli. Kazao sam majoru da Apaši ne vole frontalne napade. Razumni su, ali nisu kukavice... – Zapazih kako se narednik zamislio pa dodah: – Potrčat će niz brežuljak noću i obasuti nas kišom zapaljenih strelica. Ostat ćemo bez hrane... A što je najgore, nećete imati priliku da drugi put pregovarate s njima! Naposljetku ćemo svi požaliti što smo se uopće

rodili!

– A kako znate da nas neće napasti ako vi pođete k njima?

– To nije vjerojatno. Dopustimo li Amarillu da bude po njegovu, osjećat će se mudrim i hrabrim. Apaš podivlja kad ga natjerate da se osjeća glupim.

– Ipak mislim da ćete odjahati u smrt! No ako osjećate potrebu da umrete na laganoj vatrici, neću vam biti na putu.

Sullivan zapovjedi ljudima da dovedu mojega konja i donesu stvari, a zatim reče:

– No puške im neću dati, barem ne naše. Imamo nekoliko američkih pušaka »springfield« što smo ih oteli juaristima. Dat ću vam šest takvih pušaka.

– Potrebne su mi samo tri. Toliko smo obećali.

– Hoćete li ih više da biste ih usrećili?

– Tada bi pomislili da ih se bojimo. Indijanci ponajviše preziru čovjeka koji pokazuje strah!

– Tã zar se vi ne bojite, doktore Travise?

– Bojim se, ali to im neću pokazati!

XI

Na-dene plemena lutaju, lako se kreću podižući zaklone od granja ili bivake od dabrove kože. Navaho Na-dene nešto su tromiji. U novije su vrijeme počeli podizati pristojne nastambe od blata i ukradenih željezničkih pragova. Međutim, Na-dene, koje mi i Meksikanci nazivamo Apašima, još žive ispod nekoliko jelenjih koža ili pokrivača nabačenih preko granja.

Amarillova je družina brojila kojih tridestak ljudi. S ratnicima su bile njihove žene i djeca. Zapravo, to je bilo veliko pleme za ovu pustoš što im nije mnogo nudila.

Kad sam dojahao s dvojicom Indijanaca koji su me pratili od tvrđave, nitko se u logoru nije osvrtao na nas. Manchas Amarillo izide iz jednog šatora, zamišljeno me pogleda i reče:

– Nisam mislio da ćeš doći. Jesi li donio puške?

– Jesam. Tvoji su mi ratnici ukrali revolvere i puške sa sedla. Tako se nismo dogovorili.

Amarillo se nasmije i reče nešto jednom od ratnika koji su me dopratili, a ovaj se lukavo iskrevelji i pruži mi pušku i pojas.

Amarillo me povede u šator s vratima od kože i reče:

– Rado bih te ponudio duhanom, no nemamo ga.

Izvučem iz džepa nešto duhana, pružim mu ga i kažem:

– Nije mnogo, ali to je sve što imam.

Apaš uzme duhan, podijeli ga popola, vrati mi polovicu, a drugom nabije lulu i pripali je. Neka žena uđe u šator donijevši sa sobom konjsko meso u tortilli. Poglavica pričeka da pojedem da bismo mogli porazgovarati.

– Kazao si da u logoru ima oboljelih – započnem.

– Zlo je zavladalo – kimne Amarillo. – Hoćeš li mu se suprotstaviti ili se bojiš?

– Imao sam već posla s takvim zlom. Pogledajmo bolesnike!

Poglavica poviče nešto na svom jeziku. U šator ubrzo uđe žena s bolesnim djetetom. Razgrnem prljave krpe. Lice djeteta izgledalo je kao da ga je opalilo sunce. Dijete zaplače i izvrne oči. Zapitam Amarilla je li slaboumno, a on mi reče:

– Nije bilo takvo sve dok zao duh nije ušao u nj. Možeš li ga otjerati?

– Možda. Koliko je takvih?

– Sedmoro djece i poglavica, moj otac. Jedna oboljela žena već je umrla.

Rekoh Amarillu da me povede k ocu. Uvede me u neki mračni šator. Pod nagomilanim pokrivačima zgurila se neka prilika. Kad sam ih pokušao odmaknuti, Indijanac ispusti neki glas nalik na uplašenu mačku.

– Nije to očev glas – reče Amarillo. – Zao duh u njemu ispušta glasove nalik na ženske.

– Govori li uopće?

– Ponekad. Priča ludosti. Govori

o bizonu snova kako mu trči u glavi, a sinoć mi je kazao da je vuk. Zahtijevao je da ga nahranim ljudskim mesom i reče kako smo mi Na-dene jednoć svi bili vukovi u sjevernoj zemlji s mnogo drveća.

– Otac ti boluje od pelagre. Kao poglavica, vjerojatno je više patio od gladi nego drugi. Od te bolesti ne pati nijedno dojenče, zar ne?

– Ne, no umrla žena dojila je dijete.

– Pelagra... sasvim pouzdano – progunđam. – Nisam nikada vidio Indijanca koji bi bolovao od te bolesti. Onaj engleski liječnik sigurno je imao pravo kad je posumnjao u uzrok te bolesti.

– Među svojim lijekovima vjerojatno imaš nešto što bi oca moglo riješiti tog zla.

– Dat ću mu nešto protiv boli. No najvažnije je da tim ljudima damo prijesne hrane. Kaži ženama da naberu kaktusa. Koliko god mogu! Svaki pripadnik plemena neka ga pojede koliko može. U prijesnu stanju!

– Zar misliš da ćemo jesti kaktuse!? Tā ovdje imamo vode! Zašto bismo jeli kaktuse? Šališ li se? Želiš li nas natjerati da se vladamo poput životinja?

– Zlim dusima u tim ljudima ne sviđa se okus kaktusa – objasnih mu ne mogavši drugačije. – U stvari, ne podnose ga.

– Dakako – suglasi se Apaš. – Kaktus je gorka okusa čak i kad je čovjek žedan. Znam što namjeravaš. Budemo li hrabriji od zloduha i natrpamo li naša tijela gorkom hranom, uvjeren si da će se zli dusi osjećati nesretnima u nama!

– Upravo tako! A u međuvremenu neka nitko od oboljelih ne izlazi na sunce. Pelagra čini kožu osjetljivom.

Manchas Amarillo pozove neku ženu na grlenom jeziku Na-dena i zapovjedi joj nešto. Promatrala ga je razrogačenih očiju, a zatim se udalji. Amarillo mi reče:

– Ne pomognu li ti kaktusi, ljudi će pomisliti da sam sišao s uma!

– Eto, i ja ću se osjećati glupim ako to ne pomogne.

– Nikako! Ako si pogriješio, nećeš osjećati ništa – bit ćeš mrtav!

XII

Čak i prije nego što se otac poglavice počeo osjećati bolje, sa mnom su postupali kao da pripadam plemenu. I tako sam ga bolje upoznao.

Apaši su se prema svojim ženama odnosili odista s poštovanjem. A djecu su doslovce razmazili. To me je iznenadilo, tim više što sam uvijek slušao priče o spartanskom odgoju djece u Na-dena. Rekoh Manchasu Amarillu kako to ne mogu shvatiti:

– Otkako sam u logoru, nikada nisam vidio da bi netko udario dijete, pa čak ni povikao na nj. Djeca toliko dodijavaju majkama da bi ih bijela majka već odavna divlje izmlatila, a vi im sve opraštate.

– Bjelci su surovi i slabi! – Amarillo slegne ramenima i doda: – Našoj ženi ne pada na um da udari dijete. Ono je preslabo da bi joj uzvratilo. Samo kukavica može nekoga udariti!

– Pa vi ih čak ni ne grdite! Kako ih samo uspijevate odgojiti tako da budu strah i trepet svima a da ni ne podviknete na njih?

– Dok su mala, doista su neposlušna, prava pokora za svoju okolinu. A kako rastu, uče da postanu ljudi.

– Misliš li primjerom što ga dajete svi vi?

– Dakako! Tā što dijete želi više nego da postane odrastao čovjek! Gotovo čim progovore, djevojčice uče kuhati i plesti košare od svojih majki i starijih djevojaka. Kada dječak toliko naraste da zna da nije djevojka, on želi postati ratnik. To je vrlo jednostavno... No da bi dječak postao ratnik, mora biti Dene. A u tu svrhu mora položiti ispit muškosti. Ne vodimo ga u ratni pohod prije nego što je naučio da ne smije postupati poput djeteta.

– A ako to ne može izdržati? Što se događa ako ne može žedan

pretrčati dvadesetak kilometara s ustima punim vode a da pri tome ne popije ni kapljе?

– Ismijemo ga – uzvrati Amarillo. – Ako se takav luđak proglasi muškarcem, ismijemo ga i kažemo mu da je još dijete. A poslije stanovitog vremena, on sam odluči da se svrsta među odrasle.

– Pa zar nikada nije postojao Dene koji nije uspio u tome?

– Takvi su rijetki, no to se ipak ponekad događa. Nije lako postati Dene!

– A što se događa s onima koji ne uspiju?

– Ne postaju muškarci!

– Znam... no što radite s dječacima koji ne uspiju položiti ispit muškosti?

– Što bismo mogli uraditi? Ispiti služe upravo tome da se izdvoje oni koji ne valjaju. Tā tko bi pošao u pohod s djetetom koje zaplače na najmanju bol ili pokaže slabost usred bitke? Nekolicina koja ne uspije položiti ispit muškosti naprosto je prepuštena samoj sebi da postane... ono što će postati!

– Zar ih ne kažnjavate?

– Zašto? Zar zbog toga što nisu rođeni savršeni? Kako ste okrutni vi bijelci! Nije li dovoljna kazna već samo to što će dijete zauvijek ostati djetetom! Što se više može učiniti takvom jadniku?

– Mislio sam da ih možda otjerate...

– Slabiće i kukavice ostavljamo sa ženama i djecom. Ponekad se događa da se sami ubiju od srama. Ali ni jedan Dene ne diže ruku na suplemenjaka. Ipak, žene su okrutnije od ratnika, i zbog toga takvi ljudi ubrzo umiru ili odlaze. Trenutačno ih nema u plamenu.

Sada me Manchas Amarillo upozna s poviješću svojeg naroda. Doista je zanimljiva.

Na-dene se smatraju izabranim narodom. Stigli su ovamo s pacifičkog sjeverozapada nešto prije nego što je Kolumbo otkrio ove krajeve. Godinama su lutali divljinom Velikog bazena, sve dok ih njihovi proroci nisu odveli u obećanu zemlju. Tu su pobili i opljačkali Pueblo Indijance. Svaka izvojevana bitka značila je slavu apaškim bogovima.

Amarillo je ipak bio razuman čovjek. Kada mu je otac počeo reagirati na moje jednostavne ljekarije, postao je vrlo prijazan prema meni. Najprije mi ponudi otetu ženu iz plemena Pima, a kad sam to odbio, htjede me obdariti konjima.

Zapitao sam ga mogu li ih pokloniti Tigritu, dječaku što sam ga spasio, no time nisam pobudio dobar dojam. Amarillo povuče svoju ponudu kazavši kako Tigrito ne može imati vlastite konje: još nije muškarac!

Što se pak mene tiče, Indijanci još nisu bili načistu: nije im bilo jasno jesam li zarobljenik ili gost, a ja nisam hito poticati to pitanje.

Dopustili su mi da zadržim oružje. No to nije mnogo značilo jer sam neprestano bio okružen ratnicima koji ne mogu promašiti zeca u punom trku. Pošto su bolesnici prizdravili, vruće poželih promjenu mjesta boravka. Možda je Manchas Amarillo doista velikodušan, no s druge sam strane znao da im neću biti od velike koristi pošto završim svoj posao.

Jednoga dana stari poglavica sjedne i progovori razumno. Barem toliko razumno koliko Apaši mogu govoriti. Čini mi se da nije znao koliko sam učinio za njega dok je umirao od pelagre. A možda i nije htio znati.

Stari poglavica ne reče mi nikada ni riječi, no mnogo je govorio o meni sa svojim sinom. Zbog toga me jedne večeri Manchas Amarillo povuče u stranu i reče:

– Moram ti nešto kazati. Otac me je nazvao ženom.

– Kada sam ga posljednji put pregledao, nije mi se učinio nimalo mrzovoljnim.

– Kaže da si neprijatelj. Nasmijao mi se u lice jer misli da sam preslab da bih te ubio.

– Namjeravaš li učiniti što ti otac kaže? – zapitam ga ravnodušno.

– Nikako! No odbijem li ja, učinit će to netko drugi. Veoma poštujem mog oca. Ne odeš li odavde, njegova će volja biti izvršena.

– Onda je najbolje da pođem. Što misliš, koliko ću prednosti imati?

– Najviše sat! Kad ustanove da si nestao, otac će nas izvrijeđati. Trenutačno spava. Mislim da bi morao poći prije nego što se probudi.

Htjedoh kazati da ću natrag u tvrđavu, no Apaš me upozori:

– Nemoj mi kazati kamo ćeš!. Otac će zahijevati da ja povedem potjeru!

– Sigurno je nećeš povesti u pogrešnom smjeru?

– Nikako! Bilo bi to izdajnički. Otac će ionako biti silno bijesan pošto sazna kako sam ti savjetovao da pobjegneš.

– Kako će to saznati? Zar ćeš mu kazati?

– Ako me zapita, morat ću mu reći. Tako mi postupamo.

– To je pošteno, hvala ti!– rekoh kimnuvši glavom. Zatim mu pružim ruku i dodam: – Onda ... adios! Nadam se da mi se nećeš približiti, jer sam dobar strijelac, a ti si razuman čovjek.

Pošto sam se okrenuo da bih pošao konju i pojahao da bih spasio život, Manchas Amarillo reče:

– Adios, bijelče! Nadam se da te nećemo uhvatiti!

XIII

Postoji mnogo varki kojima se lukavi čovjek može poslužiti ako ga netko progoni. Može se vratiti vlastitim tragom, izbrisati tragove za sobom, odabrati tvrdo tlo na kojem se ne vide tragovi... Međutim, progone li vas Indijanci, možete učiniti samo jedno: potjerati svojeg konja da pojuri koliko ga noge nose, kao da ga progoni čopor gladnih vukova.

Što se tiče traga, bijelac ne može prevariti Indijanca. Može ga spasiti samo brz i izdržljiv konj!

Nisam mogao odrediti koliko ću prednosti imati ispred Apaša. Tiho sam izveo konja iz logora. Vidjela su me samo djeca... sigurno će me odati prije nego što uzjašem konja i pojurim šiprážjem.

Indijanci zacijelo smatraju da ću u tvrđavu. Zbog toga okrenem konja u suprotnom smjeru, obodem ga i pojurim, nastojeći što više poštedjeti konja.

Osvrnuo sam se tek poslije nekoliko kilometara. Sunce je bilo nisko nad brežuljcima na zapadu. Zrake su osvijetlile stup prašine daleko iza mene. Znao sam da me slijedi čitavo pleme. Potjeram konja udarivši ga šeširom.

Zadržim konja u punom trku. Kad sunce sasvim zađe, Apaši više neće moći vidjeti prašinu iza mene pa će jahati polaganije.

Dugo sam jahao punim trkom i moj se mustang poprilično izmorio. Još sam pri posljednjem sumraku zamijetio kako su mu žile nabrekle. Bilo mi je žao životinje, no morao sam spasiti kožu. Kada je konj počeo posrtati, dopustim mu da se odmori. A zatim ga opet potjeram.

Kada se na istoku pojavilo prvo nejasno svjetlo, popnem se na brežuljak da bih proučio okolicu. Nigdje nisam mogao zapaziti prašinu. Nisam znao gdje se nalazim, no bez obzira gdje sam, čini se da sam sâm.

XIV

Jahao sam sve dok nije počela dnevna žega, a onda sjašem da bih konja i sebe poštedio od najžešćeg sunca. Znao sam da čovjek može izdržati bez vode dulje od konja. I zato izlijem svu vodu iz čuturice u šešir i napojim konja.

Nalazili smo se u skupini velikih kaktusa. Konj je pomalo grickao isušeno raslinje oko sebe, a ja sam počeo kopati. Znao sam da ispod kaktusa ima vode, no isto mi je tako bilo poznato kako ta biljka ponekad pušta korijenje i dvadesetak metara duboko da bi pronašla vlažni sloj. Zbog toga sam ubrzo odustao.

Kopanje me je iscrpilo, a i ožednio sam. Rasedlam konja, prebacim

pokrivač preko tla da se osuši, a zatim prilegnem naslonivši glavu na sedlo.

Odspavao sam možda koja dva sata, a zatim se probudim. Mučio me osjećaj da su mi usta puna paučine. Savijem cigaretu i to mi malo pomogne. Potom stavim nekoliko oblutaka u usta da bi mi potekla slina.

Konj je bio miran i vezan o stabljiku kaktusa pa sam odlučio da potražim neki manji kaktus kako bismo se napili soka iz njegova lišća. Pošao sam na jug, no nisam pronašao ništa. Kad sam se udaljio od konja otprilike dva kilometra, daleko u pješčanoj ravnici zapazim neko kretanje.

Bila je to kolona jahača što su se kretali pustinjom kao da sunca uopće nema. Sigurno imaju uza se mnogo vode, pomislim. Ipak, iznenadili su me. Zatim zamijetim zastavicu na koplju prvog jahača i zaključim da su to vojnici.

Čučeći iza isušenog grmlja, znatiželjno sam ih promatrao. Na sebi su imali sive uniforme. Jasno sam razabirao carske boje. Najvjerojatnije su to Maksimilijanovi kopljanici.

Morao sam razmisliti o slijedećem potezu. Major Ritter mi reče kako pukovnik Nichols jaše s kopljanicima iz Duranga. Možda se i nalazi među tim momcima.

No s druge strane, svaki čovjek koji se kao građanin nađe u ratnoj zoni mora se maknuti s puta vojnicima bilo koje strane.

No ipak, u njih ima vode. I najvjerojatnije neće pregaziti usamljenog jahača prije nego što čuju što će im ovaj kazati. Znao sam da se pukovnik bori na carevoj strani, to će mi poslužiti kao preporuka čak i ako on nije s njima.

Razmišljajući o tome, povučem se do konja i osedlam ga. I tada čujem zvuk trube.

Vojnike više nisam vidio. Odjednom prasnu puške. Vinem se u sedlo da bih bolje vidio što se događa, a zatim potjeram konja na malu uzvisinu.

Sada mi je sve bilo jasno.

Rasplamsala se bitka! Skupina jahača napustila je zaklone na sjeveru ravnice kojom su jahali Maksimilijanovi kopljanici i u punom trku pojurila na njih. Kopljanici su se razvili u borbeni poredak. Juaristi su jurnuli za svojom zastavom. Cijelu je gužvu izazvao njihov trubač.

No upravo ovdje nestalo je svake sličnosti s konjicom. Juaristi su u okršaju više podsjećali na svjetinu negoli na bilo koju vojnu formaciju. Neki su otvorili vatru iz puška unatoč tome što su se kopljanici još nalazili izvan dometa puške. Da su bili barem približno izjednačeni po broju, izvježbani kopljanici najvjerojatnije bi svladali juariste. No potonji su bili brojčano nadmoćni, barem u omjeru od dvanaest naprama jednom. Zapravo bilo je teško povjerovati da toliko Meksikanaca mrzi Maksimilijana. Očito su zamišljali da će zbog svoje premoći naprosto pregaziti kopljanike.

Kopljanici su se trenutačno zaustavili i razvili u dva reda. Oni u stražnjem redu ostali su u sedlima, dok je prednji red sjahao i kleknuo s puškama spremnim za paljbu.

Tek kad su mi se juaristi približili na kojih dvjesta metara, kopljanici su otvorili vatru. Oni na konjima pucali su povrh glava prvog reda. Cijeli prednji red juarista padne u oblaku prašine i konjskih tijela. Zastava naprosto nestane u pijesku. Trubačev se konj također sruši, no ovaj je i dalje trubio. Pokosi ga tek slijedeća paljba.

Sada nastane prava gužva.

Juaristi su nadolazili u valovima, na konjima su preskakivali poginule i ranjene. Jedan se momak sagne iz sedla i podigne zastavu. Kopljanici ga pogode slijedećom paljbom, no čovjek dobaci zastavu drugu do sebe prije nego što je pao s konja.

Kopljanici u prvom redu nisu više imali nikakvih izgleda. Juaristi si ih naprosto pregazili. Oni na konjima izdržali su nekoliko trenutaka dulje. Izvukli su sablje i počeli vješto sjeći i bosti oko sebe, ali ni

to nije mnogo pomoglo. Posljednji kopljanici padnu pod naletom Meksikanaca što su se divlje borili. Ljudi što su se dizali s tla nisu bili u sivim uniformama.

Bit će najbolje da se što tiše udaljim odavde, pomislim. No u tom trenutku začujem povik iza sebe, osvrnem se i ugledam nekoliko ljudi sa slamnatim šeširima. Znao sam da mi je konj preumoran a da bih im mogao pobjeći. Stoga im prijateljski domahnem šeširom ne pomakavši se s mjesta.

Prilože mi se mrkih lica i jedan od njih dohvati uzde mojeg konja. Drugi me razoružaju. Jedan od njih prisloni mi revolver na lubanju i reče kako imam deset sekundi vremena da se pomolim.

No umjesto molitve predložim im da me odvedu k svojim oficirima. Naposljetku, rekoh, juaristički general El Malo mi je prijatelj!

Uzvrate mi da nikada nisu čuli za El Mala, a to je zvučalo sasvim razumno, jer krijumčar kojeg sam poznavao uopće nije bio general. Konačno zaključe da me neće ustrijeliti prije nego što porazgovaram s njihovim generalom.

Odjahasmo u ravnicu gdje su njihovi drugovi skidali čizme i oružje s poginulih kopljanika. Vođa patrole koji me je zarobio pozove nekog čovjeka na velikom bijelom konju. Ovaj nam se približi na kraju da bi vidio zašto ja još dišem.

Momak je imao na sebi dijelove odjeće američke konjice. Reče da je general Garcia y Montez iz meksičke Armije oslobođenja. Pošto sam se predstavio, reče kako nikad nije čuo za mene, kako sam ja američki razbojnik ili špijun.

Prema svemu sudeći, smatrao je da me valja odmah ustrijeliti. Mislim da bi to zacijelo i uradili, i to odmah, no u tom trenutku netko poviče moje ime. Dojaše neki oficir.

– Živio Robles! – rekoh nasmiješivši se. – Prošlo je prilično mnogo vremena otkako sam te izvukao iz onog zatvora u Teksasu, zar ne?

Tico Robles se nasmije i reče svom generalu:

– Taj nam je čovjek prijatelj, generale. Jednom je spasio mojeg šefa Maldonada od američkih revolveraša.

– Maldonadova je sestra svojedobno bila udata za Jenkija – sa smiješkom će general.

– Consuela MacLean kreposna je žena, moj generale, i sestra mog prijatelja!

– Nisam je mislio uvrijediti, čovječe. Samo sam pokušao srediti misli. – General me ipak mrko pogleda i doda: – Sjećam se Maldonada. Rodoljub je. Ne sumnjam u vrline njegove sestre. No kažite mi, gospodine Travise, niste li ponošto daleko od kuće?

– Nisam umiješan u vašu revoluciju, ako ste to htjeli saznati. Stigao sam ovamo da bih pronašao starog ratnog druga. Čuo sam da živi u Durangu.

– Nije li to pomalo nezgodan trenutak za obnavljanje starih poznanstava? Uostalom, kako se zove vaš prijatelj, gospodine Travise?

– Mogao bih vam kazati laž, a vi bište mi vjerojatno povjerovali, generale. No istina je da tražim pukovnika Andrewa Jacksona Nicholsa iz armije Konfederacije. Čuo sam da nadomak Duranga uzgaja bikove za borbu.

Garcia slegne ramenima i reče:

– Ništa mi ne znači to ime. Uostalom, i mi jašemo u Durango.

– Rado bih pojahao s vama – rekoh poslije kraćeg oklijevanja. – Biste li mi zamjerili kad bih pogledao poginule?

– Zašto? – začudi se general. – Zar možda mislite da se vaš prijatelj borio protiv nas? Ne sjećam se ni jednog Amerikanca u mojoj jedinici.

– Želio bih to ustanoviti. Priznajem, pukovnik mi je prijatelj. No također je bio veliki borac. Možda je bio s njima!

– Zar se taj Jenki borio za cara?

– Možda. Pukovnik Nichols nije nikada pazio na kojoj će biti strani ako je slutio dobru borbu.

General Garcia se namršti i pogleda me, pa reče:

– Svidate mi se, prijatelju! – Nasmije se. – Čini se da ste iskren čovjek. Mislim da ste i jedan od rijetkih u Meksiku koji me se ne boji!

– Eto, moram priznati da sam se grdno zabrinuo ugledavši vas, ali ne bih kazao da sam se uplašio. Bojim se samo luđaka. Budale me doista mogu natjerati u strah. No dobro se slažem s razumnim ljudima!

– Vidio sam kako postupa s luđacima, generale – kroz smijeh će Robles. – Njegov je način ponešto nasilan, čak i za Teksašanina!

– Potražite svog prijatelja među poginulima – reče Garcia. – Mislim da vam je i do vaših pucaljki! Robles će se pobrinuti za to. No bit će najbolje da se ne udaljavate od njega. Među nama ima mnogo priprostih vojnika koji puše više marijuane nego što bi to razuman čovjek učinio. A ubijete li kojega od mojih boraca...

– Razumijem, generale – prekinem ga. – Sve će biti u najboljem redu.

Robles zapovjedi da mi vrate revolvere. A zatim zajedno pogledasmo leševe. Pukovnika nismo pronašli među njima.

XV

Tog sam poslijepodneva šutke jahao s kolonom juarista. Znao sam da će nam biti potreban barem jedan dan da bismo stigli do tvrđave, jer sam jašući prema jugu tjerao konja brže nego što može juriti ijedan vojnički konj.

Vojska generala Garcije kretala se vrlo polagano, ponajviše zbog toga što su ljudi vodili sa sobom i svoje žene. Robles reče da je u početku na svakog čovjeka dolazila otprilike jedna žena. Međutim, ljudi su ginuli u bitkama, tako da sada više nitko od muškaraca nije znao što da započne s tolikim ženama.

Kada je započela bitka s kopljanicima, žene su ostale otraga, u šipražju. Poslije su izišle da bi oplakale poginule i pomogle živima opljačkati kopljanike.

Bez obzira na mješavinu krvi u njihovim žilama, te su žene bile izdržljivije od bilo koje vojničke mule što sam je vidio. Muškarci su jahali, a žene su u maršu hodale, svaka za svojim čovjekom, noseći na leđima pokrivače i ono nekoliko sitnica što su ih imali sa sobom.

A poslije, pošto smo udarili logor, muškarci su se umorno svalili sa svojih konja poslije dnevnog jahanja, a žene su tek sada živnule da bi pripremile jelo i ležaje.

Ostao sam s Roblesom i drugim oficirima. Prema svemu sudeći, samo oni nisu vukli sa sobom žene. Zapitam Roblesa zašto. Objasni mi da je to u suprotnosti s naređenjima i da je predsjednik Juarez naložio oficirima da moraju vojsci poslužiti kao primjer.

Uvečer se zrak ubrzo ispuni mirisom marijuane, i to me podsjeti na miris nagorjela užeta. Posvuda se čuo blag i zvonak smijeh Meksikanki.

Neki su oficiri također pušili marijuanu. No većinom su kartali. Robles i ja sjedili smo pokraj vatre generala Garcije i također smo kartali. Bila je to, u stvari, uglađena pljačka, a razgovor se pri tome vrtio oko tvrđave Boca San Mateo, koju drže Francuzi. Dakako, nisam sudjelovao u tom razgovoru. Sve što sam znao, zadržao sam za sebe. Krio sam svoje misli tako vješto da sam u slijedećoj podjeli karata zaradio mnogo novaca. Generala to silno razgnjevi. Zbog toga mu rekoh da uzme svoj novac natrag. General je razjapljenih usta zurio u mene, a zatim prasne:

– Zar ćete izazvati generala usred njegova logora!? Zar se to usuđujete? Zacijelo ste sasvim poludjeli!

– Vjerojatno imate pravo! – rekoh slegnuvši ramenima. – No otkako nosim revolvere, ne volim da suigrači viču na mene. Dakako, osim u šali!

Robles se nagne generalu i reče mu na španjolskom:

– Ostavimo to, moj generale! Brži je od čegrtuše!

Garcia odmakne ruku sa svog »walkera« 38 i reče:

– Ne moram ja pucati u tebe, gringo! Mogao bih zapovijediti da te ustrijele. Dovoljna je moja riječ i bit ćeš mrtav prije nego što se pomakneš s mjesta!

– Najvjerojatnije bismo obojica poginuli – rekoh kimnuvši. – Čak i ako biste ostali živi, vaši bi ljudi stekli slabo mišljenje o vama. Čovjek koji izazove na kartama, mora osobno povući oružje!

– Ne bojim te se, gringo! – uzvrati general pogledavši oficire.

– Nisam to ni kazao! Također nisam kazao da varate na kartama. Vi ste to rekli!

Garcia se nasmije i posegne jednom rukom za kartama pred sobom, a drugom za revolverom.

Prvim ga hicem pogodim u glavu... Zatim pokušah natraške ispuzati iz svjetla vatre. Robles me uhvati i propišti:

– Ne miči se, doktore!

Skamenih se na mjestu. Učini mi se da je u tom trenutku prošlo milijun godina. Jedan od mlađih oficira tugaljivo uzdahne i zapita na španjolskom:

– Kapetane Roblese, ne biste li se složili s time da je naš general poginuo zbog pitanja časti?

– Morao bih izazvati svakog čovjeka koji tvrdi drugačije – zamišljeno će Robles. – Ovom suludom gringu dugujem život!

– Zašto se uzbudujemo zbog tako nevažne stvari? – promrmlja drugi oficir zureći u mrtvoga generala.

– Uistinu – reče treći – svi smo znali da nas vara iznad svih granica pristojnosti!

Osjetih kako je Roblesov zahvat popustio, no nisam se ni pomakao sve dok on ne reče okupljenim vojnicima:

– Vratite se k svojim vatrama, prijatelji! Samo smo raspravili o kartaškim dugovima.

– General je ubijen! – začudi se jedan od njih.

– Tako je, no to se tebe ništa ne tiče! – odreže mu jedan oficir. – Nisi li razumio naređenje, vojniče?

Ljudi se povuku, a jedan oficir predloži:

– Podijelimo li njegovo zlato, bit ćemo otprilike na zelenoj grani.

– Doista – složi se drugi – podjednako nas je pljačkao, i valjalo bi da podjednako pokrije gubitak. Predsjednik Juarez kazao je kako sve moramo pravedno podijeliti!

Pretraže mu džepove, skinu pojas i izuju čizme. Zatim podijele sadržaj torbi na sedlu. Bila je to poprilična svota.

I ja sa zahvalnošću prihvatih svoj dio: oko osamsto američkih dolara.

XVI

Tica Roblesa izaberu za novoga generala. Istina, bilo je i viših po činu, no svi su se bojali Roblesa. Ovaj mi ponudi da će me imenovati za pukovnika, ali ja sam kazao da ću do Duranga biti njihov glavni liječnik.

Svoju su jedinicu nazivali Chihuahua-dragonima. Budući da su dragoni pješadija na konjima, naziv je bio podjednako dobar, koliko i loš.

Krenusmo prije svitanja. Zbog žena, dakako, opet polagano. Jašući ispričam Roblesu o mojim doživljajima posljednjih dana, no apaška družina Manchasa Amarilla nije ga uopće zanimala. Nitko se od nas nije bojao da bi oni napali vojsku u pokretu. Tek kad smo stigli do Legije, pojave se nesuglasice među nama. Rekoh Roblesu:

– Taj narednik Sullivan lukav je momak i čovjek od mača, Roblese. Neće jeftino prodati svoju kožu! Uvući će se među zidine carske crkve i obasut će vatrom tvoje ljude koji će morati ostaviti konje i proći brisanim zemljištem.

– Imam sasvim dovoljno ljudi – reče Robles. – A ti si mi kazao da se u tvrđavi nalazi samo šačica ljudi.

– Šačica očajnih legionara, Roblese! Budemo li imali sreću, samo će nas desetina izvući čitavu kožu!

– Tome se ne može pomoći – uzvrati Robles slegnuvši ramenima. – Nemamo artiljerije. U takvoj situaciji valja računati s velikim žrtvama!

– Onda ćeš pretrpjeti žrtve, Roblese! Santa Anna je kod Alma imao teške haubice, a opsada je trajala punih trinaest dana i stajala otprilike tisuću ljudskih života! Tisuću ljudi vjerojatno možeš žrtvovati, no možeš li trinaest dana? Do odlučujuće bitke doći će vjerojatno kod Duranga, Roblese. Zar se poslije namjeravaš pojaviti tamo s polovicom tvoje jedinice što će je šačica ljudi prorijediti kod Boca San Mateo?

– Naređeno mi je da zauzmem San Mateo. Ne odlučujem o važnosti naređenja!

– Prokletstvo! Ako me želiš poslušati, kazat ću ti kako da zauzmeš Boca San Mateo!

– Ta kazao si mi da je to nemoguće! Doista te je teško razumjeti!

– Eto, slučajno sam upoznao tog Sullivana dok sam bio u tvrđavi. Istina, surov je i žilav momak, no vojnik je i tako će i postupiti. Profesionalni vojnici ubijaju u ratu neiskusne vojnike i građane. No vlastita smrt nije u njihovu kodeksu. Pogibija u ratu karakteristika je amatera!

– No taj će Sullivan umrijeti zajedno s onim krvožednim psima!

– Sigurno hoće! Ionako se već smatra mrtvim i ogorčen je zbog toga. No pokazat ću ti svaku prljavu varku što su je on i njegovi vojnici naučili ratujući po cijelom svijetu! Ponekr od njih čak i punih četvrt stoljeća! Ne očekuje nikakvu milost i neće prestati ubijati sve dok ga ne napunite olovom toliko da više neće moći disati! Mislim da bi bilo najbolje kad bi zauzeo tvrđavu iznenadivši Sullivana!

– Iznenadivši!? Kako to misliš, Doktore?

– Upravo kako rekoh! Posljednje što bi Sullivan mogao očekivati jesu... uvjeti!

– Misliš li da mu ponudimo primirje?

– Sullivan je isuviše žilav a da bi se predao samo tako. No kažeš li mu da može napustiti tvrđavu pod svojom zastavom i zajamčiš li mu siguran put do granice...

– Oprosti mi! – prekine me Robles glasno se nasmijavši. – Zaboravio sam na tvoj smisao za šalu! Samo sam načas pomislio da si ozbiljan!

– Mislim ozbiljno, Tico! Zapovjeđeno ti je da zauzmeš tvrđavu, a ne da pogineš na tom zadatku. A dužnost je Sullivana da spasi svoje ljude i zastavu. Dakle, valjalo bi postići sporazum koji će zadovoljiti obje strane.

– No ti su ljudi ubojice i otmičari! Provalili su u zemlju kao plaćenici, beskrajna je lista zločina što ih je počinila Legija!

– Osim samoga rata, nema ratnih grozota, Roblese! Znam da postoje mnoga pravila koja govore o civiliziranom ratovanju, no obojica znamo kako je sve to samo hrpa govana! Ubijenima je sasvim svejedno jesu li ubijeni na ugađeni način!

– Ne razumiješ me. U ratu ipak postoje pravila!

– Samo jedno, Tico! Jedino pravilo što vrijedi u ratu jest – pobijediti! Budeš li pobijeđen u ovom ratu, bit će sasvim svejedno jesi li pobijeđen na častan način. Vjeruj mi! Mi konfederacionisti slavno smo izgubili, no to nam nije ništa koristilo. Sada su Jenkiji zaposjeli Teksas... Okitimo li se našim odlikovanjima, zapast ćemo u veće nevolje nego što to vrijedi! A ti i tvoj predsjednik Juarez morate pobijediti u ovom ratu prije nego što ijedna udovica prolije suzu!

Zapazim kako mu se trzaju mišići na donjoj vilici i zašutim. Nije mnogo govorio prije nego što smo se ulogorili te večeri. Mislim da je ipak razmišljao o mojim riječima. Naposljetku mi reče da zajedno s drugim oficirima sjednem pokraj njegove vatre i da ponovim svoje riječi.

Isprva su reagirali poput Roblesa, no poslije su pokazali više razu-

ma. Robles konačno tugaljivo uzdahne i prizna da je moj plan sasvim dobar, jer on nema artiljerije. Zapita me za pojedinosti, a ja ću mu:

– Odjahat ću do tvrđave pod bijelom zastavom. Sullivan nikada nije imao razloga da posumnja u moju riječ, a ja ću mu zajamčiti za Roblesa. Vjerojatno će zahtijevati potpisanu putnu ispravu na engleskom i španjolskom. Dakako, stavit ćeš u njihove dokumente da oni ne vrijede budu li se na svom putu do Teksasa vladali kako ne valja.

Robles reče nekom poručniku da mu pribavi papira, a meni reče: – Nikada prije nisam radio ništa sličnog. Što da napišem?

– Ja ću napisati ispravu na engleskom, a ti je prevedi na španjolski. Mislim da se Sullivan neće moći potužiti ako mu ponudimo iste uvjete kakve je Grant ponudio Leeju. Kako bi bilo kad bih napisao da će Sullivan i njegovi ljudi predati puške, no zadržat će konje i revolvere? Možda bi valjalo ubaciti da će zadržati svoju zastavu. I sam znaš koliko oni drže do zastave!

Jedan oficir zapita što li će biti s legionarima kad stignu na teksašku granicu.

– Jenkiji će ih prihvatiti budu li vjerni njihovoj zastavi – rekoh. – No najvjerojatnije će pobjeći svi osim podoficira čim im se pruži prilika. Moraju samo kazati da su unovačeni protiv svoje volje i obećati da će se vladati kako valja. Jenkiji će im tada dopustiti da potraže posao i da se naprosto izgube. Dvojim da će ih Louis Napoleon ili Maksimilijan ikada više vidjeti! Bijelci su sada potrebni u Teksasu.

Napišem uvjete, a Robles ih prevede na španjolski. Zatim uzmem oba papira i stavim ih u džep. Osjećao sam gotovo dodir smrti...

Mislim da će me upravo to poučiti o tome koliko još moram naučiti o civiliziranom načinu ratovanja.

XVII

Opet krenusmo rano. Kad je zavladala dnevna žega, kolona je već bila u pokretu. Žene su počele zaostajati i Robles zapovjedi jednom vodu da se pobrine za njih kako ne bi pale Apašima u ruke.

Poslije podne stigosmo do Boca San Mateo. Proučivši situaciju s jedne uzvisine, Robles rasporedi svoje ljude s obje strane tvrđave. Pola sata kasnije zapovjedi trubaču da odsvira znak za napad.

Oni u tvrđavi vjerojatno su nas tek sada opazili. Vojnici su bez konja opkolili tvrđavu. Na znak trube svi su ustali, tako da je Sullivan mogao vidjeti da je opkoljen.

Dohvatim bijelu zastavu i pojašem k vratima.

Sullivan je stajao iznad vrata. Prepoznasmo se istodobno. Domahnem mu zastavom, a on se spusti. Udosmo da bismo se zaštitili od sunca. Ukratko sam izvijestio Sullivana o svojim doživljajima, a on se začudi što sam još uopće živ. Međutim, pošto sam mu izložio uvjete Meksikanaca, narednik se odjednom sledi i reče kako namjerava održati svoj položaj do posljednjeg trenutka.

– Izdržat ćete dan-dva. Najviše tri – rekoh.

– Dakako – uzvrati Sullivan – no poginut će i većina Meksikanaca.

– Robles to zna. Zbog toga vam je ponudio uvjete. Nije bilo lako nagovoriti Meksikance na razuman potez. Neki od onih momaka imaju sestre što ste ih vi silovali!

– Nikada nisam silovao nijednu ženu! – odreže Sullivan.

– Kazao sam generalu Roblesu da ste pristojan momak. On je također pristojan. I zbog toga bih želio da se obojica živi izvučete iz te gužve.

– Kako da povjerujem da će poštovati uvjete? – zapita Sullivan.

– Osobno poznam Roblesa još iz Teksasa. Potječe iz dobre obitelji i mnogo drži do časti. Čovjek je od riječi, bez obzira na sve što ćete o njemu kazati. Onda, što ćemo?

Sullivan se zamisli pa reče:

– Čast mi nalaže da pružim otpor. Prihvatim li uvjete ne ispalivši

nijednog hica...

– Prokletstvo! Ubijete li samo jednoga, ništa više neće moći zaustaviti Meksikance! Kad se jednom osjeti miris baruta u zraku, Robles će izgubiti vlast nad svojim ljudima i oni će se vladati poput osa kojima je netko nagazio na gnijezdo!

– Dakako, borio sam se već protiv takvih ljudi – uzdahne Sullivan. – No moji ljudi očekuju od mene da izvršim dužnost!

– Zar i njihova smrt pripada u vaše dužnosti? Ako ste vi i vaši ljudi toliko siti života, mogli biste barem zamjenika Evansa iznijeti van, na sigurno!

– Evans je pobjegao. Još onoga dana kada ste pošli s Apašima. Mislio sam da ste zajedno.

– Oh, pa to znači da je na polovici puta do Duranga! – Prisjetih se zbog čega sam došao ovamo i dodam: – Moram se vratiti generalu Roblesu, naredniče. Što da mu kažem?

– Treba mi nešto vremena da razmislim – uzvrati Sullivan. – Budući da nije preostao nijedan oficir, ljudi će zahtijevati glasanje.

– Nastojte to što prije obaviti. Mislim da neću moći zadržati Roblesa dulje od pola sata!

Prevario sam se. Pošto sam se vratio k Roblesu, ovaj pričeka tri četvrt sata, a zatim povuče svoj mač i kimne trubaču...

Kada je ovaj podigao trubu, zastava Legije iznad misije se spusti, a Robles uzdahne:

– Prekini, Chico! Ostavi to!

Robles me pošalje u tvrđavu s napisanim uvjetima. Predam ih čovjeku na vratima i odjašem natrag. Nešto kasnije vrata se otvore i legionari izjašu u dvoredu pod francuskom zastavom. Sullivan je bio toliko mudar da nije istakao Maksimilijanovu zastavu, jer to bi sigurno izazvalo juariste.

Neki su legionari imali puške u rukama. Sjedeći u sedlu na uzvisini, Robles reče da im to neće zamjeriti dokle god mirno jašu u smjeru granice.

Ne znam kako bi se sve to dalje odvijalo da je bilo iole sreće. Međutim, kad je kolona legionara krenula k prijelazu, neki Meksikanac ispali hitac!

Odjekne i drugi hitac s uzvisine, a Sullivan okrene kolonu k tvrđavi. Legionar sa zastavom padne s konja, a drugi uzvrate paljbom iz pušaka.

Sada zaprašte i puške juarista.

Nije to dugo potrajalo. Legionari su pokušali pronaći zaklone iza svojih palih konja, a Robles naloži trubaču da odsvira »prekid vatre«. Vjerojatno ga nitko nije čuo ili nije mario... Prave rijeke Meksikanaca odjednom se počnu slijevati niz brežuljke. Ljudi su mahali mačetama i pucali iz pušaka. Međutim, prije nego što je prvi čovjek s mačetom u ruci stigao tako blizu da bi mogao podići svoje hladno oružje na kojeg legionara, od ovih više nitko nije bio živ!

Poslije, pošto je Robles smirio svoje ljude, pronašao sam narednika Sullivana pod njegovim konjem s onim ispravama u ruci. Bio je mrtav, no ipak sam mu se ispričao.

Poput pepela siva lica Robles dojaše k meni, a ja mu rekoh:

– Prokletstvo... dao sam riječ!

– Ukaljali su čast nas obojice! Kaznit ću luđaka koji je otvorio vatru!

– Ne pričaj gluposti! – rekoh mu pogledavši ljude na uzvisinama. – Ovdje ih je više od tisuću, a svaki je to mogao učiniti. Žao mi je što sam te prokleo. Znam da ti ne bi postupio tako, Roblese!

Neki poručnik dojaše u punom trku, zauzda konja i na španjolskom jeziku izvijesti o nekoj nevolji na onim brežuljcima slijeva. Razumio sam samo riječ – Apaši. Poručnik obode konja i odjaše natrag, a Robles i ja odjašemo na hrbat.

Ovdje se nekoliko vojnika skupilo oko nečega na tlu. Promatrali su Meksikanca s prerezanim grlom.

Nekoliko metara dalje ležao je drugi. Vjerojatno je ovaj ispalio onaj sudbonosni hitac.

Jedan je vojnik čučao na tlu. Uspravi se i reče:

– Sudeći prema otisku obuće, to su Na-dene, moj generale!

– Sada mi je sve jasno – reče mi Robles. – Naši su se ljudi ovdje raširili u rijetki lanac, a Apaši su iskoristili priliku i ubili dojicu! Da Apaši su se prikrali poput mačaka.

– Vjerojatnije je da su se dva mlada ratnika bacila u potragu za pustolovinama. Popeli su se s one strane hrpta, a ovi su jadnici obratili svu svoju pažnju tvrđavi. Opasnost s leđa nisu ni naslutili!

– Nisu ih skalpirali, no oduzeli su im puške – reče Robles. – Koliko je daleko do onog apaškog logora što si ga posjetio?

– Na-dene nikada ne skalpiraju – uzvratim slegnuvši ramenima.

– Prokletstvo, Travise! Zapitao sam te koliko je udaljen onaj logor!

– Nekoliko sati jahanja. Ali zašto želiš znati? Zar možda očekuješ da ćeš ih poslije toga pronaći kod kuće?

– Zašto ne? – Robles uzvrati pitanjem. – Pogledaj one ljude oko tvrđave. Odavde nalikuju na mrave.

– Mislim da te ne razumijem.

– Odavde te nisu mogli prepoznati. A sam si kazao da su te progonili daleko na jug prije nego što si ih se riješio u pustinji.

Razmislih koji trenutak o njegovim riječima, a zatim ga zapitam:

– Pa zar su oni mogli znati da je s tobom čovjek koji je posjetio njihov logor?

– Točno! To sam upravo pomislio. Povedi nas u logor Manchasa Amarilla!

– Zašto?

– Zašto!? Još me pitaš!? Eto, zbog toga što su ubili naša dva čovjeka i izazvali ovo krvoproliće nad legionarima! I zbog toga što su Apaši!

– Ovo posljednje je pravi razlog – rekoh kimnuvši. – Čak i da nas nisu napali s leđa, ti bi bio za to da ih pobijemo.

– Ne razumijem te, Travise. Što osjećaš za tu gamad?

– Nisu gamad, ljudi su! Istina, primitivni su, i kad bi ih ti htio poslati u školu ili čak u zatvor, vjerojatno bih se složio s tobom. No ti ih namjeravaš pobiti! – Počnem savijati cigaretu i dodam: – Nikoga ne mrzim toliko!

– No izazvali su grozno krvoproliće. Čak su i tebe pokušali ubiti!

– Možda. No ovaj rat između tebe i carskih vojnika nije moja borba. A što se Indijanaca tiče, pokušali su me ubiti, no nisu uspjeli. Prema tome, tko sam ja da bih im išta mogao zamjeriti?

– Sišao si s uma, Travise! Ustrijelio si meksičkoga generala usred njegove vojske jer te varao na kartama, a sada...

– Nisi to shvatio kako valja – prekinem ga. – Nisam ubio Garciju zbog toga što me varao. Ubio sam ga zato što me je vrijeđao i povukao revolver... Morao sam ga ubiti! Iz tog bih razloga ubio i svakog drugog, bez obzira je li bijelac ili Indijanac. Međutim, ono o čemu govorimo nije samoobrana, već osveta! – pripalim cigaretu i nastavim: – A osveti nema kraja. Nastavlja je pokoljenje za pokoljenjem. A znaš li zašto Apaši toliko mrze Meksikance? Zbog apaških skalpova za koje je tvoja vlada plaćala u srebru! I kaži mi sada, Roblese, kako da se to okonča ako jedna ili druga strana ne počne razumno postupati?

– Apaši su započeli – ustrajao je Robles. – Bili su strah i trepet sjevera prije nego što su ih pronašli Španjolci. Ubijali su, otimali i pljačkali prije nego što je Kolumbo otkrio Ameriku!

– Znam, ali zašto bi to bila tvoja stvar? Da se mi bijelci nismo umiješali, Indijanci bi možda sve to sredili između sebe. A budući da smo ovdje ostali, najmanje što možemo ponuditi jest miroljubivi kraj svemu tome. Doista ne znam hoćemo li moći prekinuti tu osvetu ubijajući brže nego što su Indijanci ikada mogli ubijati!

Jašući k ostalima, još smo raspravljali o tome. Robles mi spomene nekoliko strahota što su ih počinili Indijanci, a ja mu ispričam o

pukovniku Chivingtonu iz Nacionalne garde Kolorada i njegovoj kesi za duhan načinjenoj od mošnje poglavice Cheyenea.

Ne kažem da su Indijanci sveci! Do đavola, ta odrastao sam u Teksasu, gdje su ljudi morali izmisliti revolver sa šest metaka da bi spriječili Komanče u ubijanju djece u školi i otimanju djevojaka u crkvi. Dobro sam znao koliko surovi mogu biti Indijanci.

No ipak sam ostao pri svom gledištu s obzirom na pitanje Indijanaca.

XVIII

Žene i njihova pratnja stigli su u logor o zalazu sunca u poprilično jadnu stanju. Putem su ih uznemiravali Indijanci.

Prije nego što je pratnja ubila jednog Indijanca i otjerala druge, ovi su ubili jednu djevojku i ranili šest drugih, a sa sobom su odvukli šesnaestogodišnju Mariju Elenu. Njezin me muž zateče kako vadim indijansku strelicu iz stegna jedne djevojke. Pričeka da završim posao.

Ni muž nije bio mnogo stariji. Bio je mršav i moglo mu je biti osamnaestak godina. Ugađeno, te blagim i krzmajućim tonom zapita me poznam li doista put do logora Apaša.

Rekoh mu da ga poznam, no da je njegov naum uistinu opasan po djevojku, kao i po njega. Pablo reče kako su se on i Maria Elena nedavno vjenčali i kako će se žena ubiti ako je natjeraju u postelju s Apašom.

Posumnjao sam u to. Žene su obično praktičnije u takvim situacijama. Naposljetku prepustim ranjenu djevojku njezi prijatelja i rekoh Pablu kako bi bilo najbolje da porazgovaramo s generalom.

Pridemo Roblesovoj vatri i sjednemo. Pablo ispriča Roblesu o svojoj ženi. Momak čak i zaplače, a meni se učini da iskre u tamnim Roblesovim očima znače više od gnjeva.

– Što kažeš sada, Travise? Zar još voliš tvoje Apaše? – zagrmi na mene.

– Moje se mišljenje o njima nije izmijenilo. To ipak mora prestati! Morat ću porazgovarati s Manchasom Amarillom, no on će me vjerojatno ubiti. Otac mu je ozdravio, a s njim se ne može raspravljati!

– Sudeći prema tvojim riječima, nema ih više od trideset – reče Robles. – Odabrat ću sto najboljih boraca, ako ih želiš povesti.

– To je sasvim dovoljno. Ipak, želio bih da postoji koji drugi način.

– Nema drugog načina! – odgovori Robles. – Mogu još izdvojiti šačicu ljudi koji će ostati u tvrđavi, a svi će ostali poći u Durango.

– Neka ovaj momak ostane u logoru – rekoh Roblesu pokazavši Pabla. – Koliko oficira ili podoficira imaš u koje mogu imati povjerenje da će točno izvršavati naređenja na noćnom maršu?

Pablo je razumio nešto engleski i shvatio je moj naum. Zamoli generala da mu dopusti da pođe sa mnom, no Robles mu reče:

– Doktor ima pravo, Pablo! Taj zadatak valja izvršiti oprezno.

– Bit će najbolje da krenemo pješice, i to oko ponoći – rekoh Roblesu. – U apaški ćemo logor stići oko četiri u jutro, a to je najprikladnije doba jer svi spavaju. Trebat ćemo po jednog vođu na svakih pet ljudi. Odaberi ljude koji će poslušati naređenje izrečeno šaptom!

– Imamo nešto iskustva u takvim zadacima. U žilama mnogih ljudi teče indijanska krv.

– Možda, no Apaši su nešto drugo. U najboljem se slučaju možemo ponadati da ćemo stići unutar puškometa prije nego što primijete naše namjere. Možda ćemo uspjeti opkoliti logor na sigurnoj udaljenosti a da nas ne zapaze. Tada ću pokušati izvući djevojku.

– Jasán mi je tvoj plan – reče Robles i kimne. – Nadaš se da ćeš moći iskoristiti činjenicu što poznaš logor i uvući se s nekolicinom ljudi.

– Nikako – uzvratim stresavši glavom – pokušat ću se sam uvući!

– Zar ćeš pokušati sam spasiti Mariju Elenu!?

– Neće to biti lako. No neću li sam moći pronaći šator u kojem se ona nalazi i izvući je odande, nitko to, vjerojatno neće moći učiniti.

– Nemaš izgleda. A ako te otkriju prije nego što pronađeš djevojku?

– Zapast ću u gužvu! Ali ni petorica ne bi bolje prošla. Osim toga, jedan se čovjek kreće tiše...

Još smo malo razgovarali o naumu, a onda Robles zapovijedi svojim ljudima da osiguraju tvrđavu i pokopaju mrtve. Zbrinuo sam još nekoliko ranjenika, a potom nešto pojedoh i prilegoh do ponoći.

Točno u ponoć krenem put apaškoga logora. Bilo je mračno kao u rogu. No kad su se oči privikle na svjetlo zvijezda, počeo sam se kretati ne gledajući ni u što izravno.

XIX

Robles je odabrao dobre ljude. Prevalili smo kojih dvadesetak kilometara guštikom i nitko od njih nije slomio ni suhu grančicu. Kretali smo se poput kojota.

Ostavivši ljude za sobom, Robles i ja otpuzasmo naprijed da bismo izvidili situaciju. Dolje, u kanjonu vladao je potpuni mrak. Robles prošapta:

– Jesi li siguran da su još ovdje? Ne vidim ni jednu vatru.

– Apaši ne pale vatru poput nas... Samo šuti i slušaj!

Uskoro začujemo rzanje konja. Robles me gurne i reče:

– Nešto se pomaklo dolje. Kazao si da imaju straže na brežuljku iznad logora.

– Samo danju. Ako imaju i noćnu stražu, vjerojatno je tamo naprijed. Kreće se ravno ispred nas.

Robles izvuče nož i prošapta:

– Moramo pričekati, tiho ga ubiti, a zatim...

– Čekaj i ubij ga ako to želiš! – prekinem ga. – Ja ću se polagano spustiti dolje. Bit će najbolje da provjeriš imaju li ovdje stražu prije nego što rasporediš ljude. Potrebno mi je tri četvrt sata vremena prije nego što podigneš buku. Ne vratim li se do tada s djevojkom, vjerojatno se uopće neću vratiti.

Robles sada započne razgovor o mojim namjerama, no ja ga ušutkam i počnem se stazom što ju je utrla divljač spuštati niz obronak. Ostruge i sve što zvecka ostavio sam kod tvrđave. Sada još skinem čizme i privežem ih za pojas. Zatim izvučem nož, uspravim se i počnem se kretati uz red šatora uza strmo podnožje brežuljka.

Iz šatora čuo sam samo hrkanje. Jednom i plač djeteta.

Apaški su psi izdresirani tako da ne laju. Prije nego što sam naslutio da mi je jedan na tragu, osjetim ujed u stegno. Udarim ga nožem u vrat, a pas zakrklja. Taj zvuk privuče još dva psa. Ni jedan nije zalajao. Borba s njima nije izazvala ništa više buke nego kad se dva mužjaka bore za kuju.

Ostavim pse, pridem jednom šatoru i prisluhnem. Iznutra začujem neki muški glas. Nisam ga mogao razumjeti. Indijanac se naposljetku dotetura van i tiho pozove: vjerojatno je pokušao dozvati kojeg psa.

Pripijen uza zemlju, vidio sam njegov obris ispred zvijezda. Nadao sam se da će proći pokraj mene, no on zapazi tamne obrise pasa na pijesku. Zbunjeno prokune i okrene se da pogleda što se dogodilo.

Skočim mu na leđa, rukom prekrijem usta i zarinem nož među rebra.

Indijanac još zamahne rukama a zatim nemoćno klone. Spustim ga na pijesak.

Tri šatora dalje pronađem Mariju Elenu. Čuo sam je kroza stijenke šatora kako jeca svoje molitve. Nekoliko trenutaka poslije začujem i muški glas... Indijanac se očito probudio i počeo joj dodijavati. Meksikanka prekine svoju molitvu i počne na španjolskom jeziku zaklinjati Indijanca da je ostavi u miru, no Apaš nije popuštao.

Zaobiđem šator i zavirim unutra. Bilo je premračno a da bih mogao odrediti tko je tko. Apaš je, očito, bio potpuno zaokupljen svojom na-

mjerom, pa me nije primijetio. Zbog toga kresnem šibicu, zapalim šator i tako započnem igru.

Suhe grančice i trava trenutačno planu. Djevojka krikne, a Apašu se otme iz grla poklik iznenađenja. Ostavi djevojku... Ubio sam ga prije nego što se uspio sabrati, a zatim brzo podignem djevojku u naručje i potrčim. Nije se mogla snaći. Još je vikala, čak me i grebla po licu. Za sobom začujem povike Indijanaca, a zatim i zujanje strelica. Jedna se zabode u čizme što su mi visile za pojasom. Trčeći u cikcaku, dospijem do skupine visokih kaktusa, nestanem među njima i spustim djevojku. Sada zaprašte puške. Jedan nam se Apaš približavao. Izvučem revolver i opalim. Indijanac se skotrlja niz obronak.

Otkotrljam se od mjesta s kojeg sam ispalio hitac i ponovno podignem djevojku. Čini se da je sada već znala o čemu se radi: nije me više pokušavala ubiti svojim oštrim noktima. No vikala je i dalje. Nikako je nisam mogao ušutkati utješnim riječima, tako da mi je preostalo samo jedno: da je udarim revolverom po glavi a zatim prebacim preko ramena poput vreće krumpira i potrčim uzbrdo.

Kada su Robles i njegovi ljudi otvorili vatru, bio sam na trećini puta do vrha brežuljka. Bacim se u zaklon u jednoj udubini i iskoristim zgodu da obujem čizme.

Djevojka se osvijesti i počne stenjati da bi najradije umrla. Rukom joj prekrijem usta i objasnim kako je spas nadomak ruke. No čim sam odmakao ruku s njenih usta, ona počne trabunjati o tome kako je uništena žena. Rekoh joj kako je najbolje da šuti o tome pred svojim mužem. No žena opet zajeca i reče:

– Ali vi ste vidjeli, senjor, što mi je Indijanac učinio!

– Ništa nisam vidio. Kako da ga ubijem više me je zanimalo od svega drugog. Zbog toga – jednostavno šutite!

Prema svemu sudeći, vatra se s onog šatora što sam ga zapalio proširila i na druge. Cijeli je logor bio obasjan. Odozgo, s vrha brežuljka, juaristi su divlje pucali na osvijetljene ciljeve. Logor se pretvorio u pravu streljanu. Meksikanci su gađali Apaše, pse i konje. Naposljetku se u logoru više ništa nije kretalo. Samo je posvuda lizao divlji plamen.

Začujem koračke iznad nas i povičem:

– Ne pucajte, to sam ja, Travis!

Nekoliko momaka protrči pokraj nas pucajući s boka. Sada podigoh djevojku na noge i povedoh je na vrh. Rekoh joj da popravi svoju odjeću.

Naposljetku se Robles vrati.

I on je imao nekoliko ranjenika. Kad sam ih sve previo tako da su bili spremni za pokret u smjeru tvrđave, sunce je već izišlo. Još jednom prođem kroz logor.

Stari poglavica i Manchas Amarillo poginuli su. Poginulo je i mnogo Apaša što sam ih ovdje vidio. Ali nigdje nisam mogao pronaći Tigrita. Prema svemu sudeći, dječak je pobjegao.

Ako se Tigrito probio preko granice do srodnog plemena Mescalero, vjerojatno će se razviti u oholog i opasnog Apaša. Nisam se mogao osloboditi dojma da ću još čuti za njega.

XX

Osiguravši tvrđavu kod Boca San Mateo, Robles je naumio na jug da bi se pridružio juarističkom komandantu generalu Diazu pri konačnom napadu na Durango.

Znao sam da je Red stekao veliku prednost preda mnom i zbog toga sam kazao Roblesu da ću dalje jahati sam. Poželio sam mu svaku sreću. Robles mi reče da mu je general osobni prijatelj. Ustrajao je na tome da mi napiše pismenu preporuku s kojom će me juaristi propustiti u željenom smjeru. A moj je problem što ću pokazati carskim vojnicima naiđem li na njih. Kad se pojavio mjesec, potjeram konja cestom za Durango uz podnožje Sierra Madre Occidental. Te sam noći

prevalio kojih pedesetak kilometara.

Kad sam stigao u mjesto u kojem su ljudi zidove ispisali parolom »Viva Juarez«, pokažem pismenu preporuku, a mještani nahrane konja i mene, odbivši da prime ikakvu novčanu naknadu.

Pošto sam se odmorio, oprezno pojašem dalje. Sada sam češće nailazio na veće ili manje rančeve, pa čak i na neku mješavinu između ranča i farme.

U nekoliko navrata netko je zapucao na mene iz grmlja. Najvjerojatnije su to bili razbojnici ili bjegunci iz tko zna koje vojske. No čini se da su bili bez konja: nisu me progonili.

Naposljetku stigoh u grad lijepih kuća i ograda od kaktusa. Zapitam postarijeg čovjeka gdje se nalazim, a on mi reče:

– U Durangu.

Pogledam puste ulice i daskama zabijene prozore te ga zapitam gdje je juaristička vojska, a čovjek slegne ramenima i odgovori:

Tko to zna! – hoteći time kazati da ovdje nama juaristička vojske.

Polagano ujašem u pusto središte grada. Nigdje nisam zapazio ni jedne slobodne kokoši, a to je možda najbolji znak da je ovuda prošla vojska. Zbog toga izvučem pušku iz toka, nabijem je i položim preko koljena.

Zapazim zvonik crkve i zaključim kako je manje vjerojatno da bi svećenik zapucao ne mene pa krenem u tom smjeru. Najprije stignem na trg i zapazim kolonu vozila ispred kantine. Privežem konja i udem. Krčma je bila prepuna Meksikanaca i plavog dima. U udaljenijem kutu zapazim Verduga, vodu kolone s kojom sam prešao pustinju.

Pridem mu i pozdravim ga a zatim popijemo vrč pulque. Pošto sam ga izvijestio o svojim doživljajima, zapitam ga je li vidio Reda. Verdugo mi odgovori kako se Red pridružio koloni na nekoliko kilometara ispred grada. Medutim, nije ga vidio otkako se kolona zaustavila.

Verdugo mi opet počne govoriti o ratu. Kad sam mu rekao kako trenutačno imam i važnijih briga, Verdugo pozove nekog starog Meksikanca koji je živio u Durangu.

Starac reče da zna gdje živi pukovnik Nichols. No odmah natukne kako je pukovnik vjerojatno sa carskom vojskom otišao u Querétaro, jer Durango za Maksimilijanove prijatelje više nije osobito zdravo mjesto.

Svejedno mu ponudim zlatni komad od dvadeset pezosa da me povede na pukovnikov ranč, i čovjek pristane da mi pokaže gdje se nalazi.

Verdugo reče da će i on poći. Suglasio sam se s time, premda mi nije bilo jasno hoću li željeti Verdugovo društvo u trenutku kada susretnem Reda, pukovnika ili, možda, obojicu.

Na izlazu iz južnoga dijela grada, Verdugo mi objasni što Juarez namjerava. Bilo je to pomalo zbunjujuće čak i za način ratovanja koji su primjenjivali Meksikanci.

– Kako može zaobići Durango? – zapitam u čudu. – Sudeći prema svemu što sam čuo, ovdje je trebalo doći do velikog obračuna.

– Da, uistinu! – dopusti Verdugo nasmijavši se. – Svi su tako mislili, pa čak i Maksimilijan. Zbog toga su se carske vojske i okupljale ovdje. Prije tjedan dana tu je bilo više Maksimilijanovih vojnika negoli muha!

– Primijetio sam da su pojeli sve piliće... Ali kako su se povukli bez borbe?

– Zbog toga što je Juarez udario na San Luis Potosi! Znašli, doktore, što je San Luis Potosi?

– Grad pokraj kojeg se kopa srebro, zar ne?

– Da, najveći rudnik srebra u cijelom Meksiku! Juarez je dobro znao da mu gramzljivi stranci neće nikada moći oprostiti činjenicu što im je oteo najveće izvore prihoda. Maksimilijan je također izišao iz Mexico Cityja da bi ponovno osvojio rudnike. San Luis Potosi bila je sjajna meka za stupicu!

– Onda će do konačnog obračuna doći kod San Luis Potosija?

– Sigurno neće! Vi Amerikanci niste nimalo domišljati! Zar nitko od vas ne igra šah, Doktore?

– Da, ali čini se ne, tako dobro kao Juarez. No... da to raščistimo: Juarez je naveo Maksimilijana da povjeruje kako će do velike bitke doći kod Duranga, zatim ga je zaobišao i udario na San Luis Potosi. Dakako, carska se vojska našla na pogrešnom mjestu u pogrešno vrijeme, i zbog toga je bila prisiljena na što brže okupljanje oko San Luis Potosija i...

–. I onda je Porfirio Diaz dočekao najveću Maksimilijanovu kolonu u zasjedi kod San Lorenza! – prekine me Verdugo. – Maksimilijan je u stupici kod »Querétara sa svim svojim preostalim plaćenicima!

– Nije li Querérato na sredini između područja srebra i Mexico Cityja?

– Da, to je glavni grad pokrajine s debelim zidinama. No Diaz je dovukao svoje opsadne topove u položaj za napad. Querétaro će pasti za tjedan dana. Sada će doći kraj tom ludom carstvu!

Zapitam staroga Meksikanca koliko smo još udaljeni od Nicholsova posjeda, a on pokaže skup velikih zgrada ispred nas.

– Ako moj stari drug doista jaše s Maksimilijanom, najvjerojatnije je u Querétaru, zar ne? – zapitam Verduga.

– Sva je carska vojska opkoljena u Querétaru, no bit će najbolje da ne ideš tamo. Carski su vojnici bili nesmiljeni u ovom ratu, a kad Querétaro padne, predsjednik Juarez namjerava im vratiti milo za drago!

– Što misliš, koliko se dugo grad može održati?

– Tko to zna! Nekoliko dana... najviše! Odavde do Querétara bit će ti potrebno više vremena. Kad stigneš onamo, sve će već biti svršeno.

– Pukovnik Nichols je lukav momak. Mogao bi se probiti kroz redove juarista.

– Nemoguće! Juarez je okupio četiri kolone za konačni napad. Ni štakor ne može izići iz Querétara a da ne bude primijećen. Ne pogine li taj tvoj Nichols u brobi, naći će se pred vodom za strijeljanje zajedno s Maksimilijanom i drugima.

– Zar bez suđenja?

– Dakako, sudit će mu! – uzvrati Verdugo namrštivši se. – Zar misliš da je naš predsjednik divljak?

– Samo pokušavam ocijeniti situaciju... Mislim da mi Juarez neće dopustiti da zajamčim za pukovnika, zer ne? Mislim, ipak sam stekao stanovite zasluge za vašu stvar...

– Takav se prijedlog ne može ostvariti. Neće biti nikakvih obzira prema tom ološu! Nemaš pojma koliko je naš narod propatio u posljednje dvije godine!

– Vidio sam podlace i spaljene kuće – uzdahnem.

Prema svemu sudeći, ranč je bio napušten. Glavna i pomoćne zgrade bile su spaljene. Crni bikovi za borbu koje je pukovnik uzgajao bili su odvučeni. Poznavajući pukovnika, to se najvjerojatnije dogodilo dok njega nije bilo kod kuće.

Neki glas poviče moje ime. Okrenem se u sedlu i ugledam Reda kako cereći se izlazi iz jedne zgrade.

– Nikoga nema, doktore! Gamad je odjahala sa svojim prokletim sivim kopljanicima!

– Jesi li pronašao zlato? – zapitam ga.

– Nisam. Tražio sam ga. Najvjerojatnije ga je ponio sa sobom. Prokletstvo... što misliš, kamo je odjahao?

– U Querétaro. Zar još imaš uhidbeni nalog, Rede?

– Dakako, tu je, u torbi na sedlu – uzvrati zamjenik šerifa i pođe k vezanom konju.

Potjeram konja malo u stranu, tako da više nisam bio u skupini s Verdugom i Meksikancem, i rekoh Redu:

– Bit će mi potreban taj nalog, Rede. Odjahat ću u Querétaro. Ako su juaristi zarobili pukovnika, upotrijebit ću nalog da bih odveo pukovnika u Sjedinjene Države.

– Kako to zamišljaš, doktore? Pa nisi ti zamjenik federalnog šerifa! – zbunjeno će Red.

– Nisam. A nisi ni ti!

Budući da sam ga time upozorio, podignem pušku i opalim.

No i on je odmah reagirao: munjevito spusti ruku i njegov revolver zagrmi. Ali kako je istodobno zateturao natraške njegova je tanad prozviždala povrh moje glave.

Za svaki slučaj, još jednom opalim u nj. Zatim potjeram konja prema njegovom. Verdugo i Meksikanac zurili su u mene razjapljenih usta. Pošto sam iz torbe na sedlu izvadio uhidbeni nalog, objasnim im:

– Bio je odmetnik!

– Kako to misliš? – začudi se Verdugo. – Bio je čovjek od zakona! Njegova značka i isprave...

– Sva je sreća da si me upozorio na to – nasmiješim se. – Odjahat ću u Querétaro kao Evans, zamjenik šerifa iz Fort Davisa.

– Ali ti nisi zamjenik Evans!

– Nije bio ni Red. Najvjerojatnije je negdje ustrijelio pravog Evansa. Red je znao da se Nichols krije u ovom kraju s tovarom ukradenog zlata i zbog toga je s lažnim ispravama pobrzao ovamo da bi ga opljačkao. Pravog je Evansa Red najvjerojatnije pokopao s onu stranu granice.

– Ali kako možeš biti siguran u to? Možda si se grdno prevario, doktore? – zapita Verdugo zureći u mrtvaca

– Nikako! Red mi je rekao da je jahao sa Sedmom konjičkom, poput pravog Evansa. Međutim, Red nije bio cijepljen... Po tome sam zaključio da je jahao na suprotnoj strani Zatim, pošto je spomenuo bitku kod Pittsburg Landinga, pouzdano sam znao da se borio za Jug. To je bila bitka između Granta i jadnog starog Johnsona kojega su strijeljali poslije suđenja. Sjevernjaci su tu bitku nazivali bitkom kod Shiloha. Uostalom, Jenkiji ne bi južnjaka imenovali zamjenikom šerifa... A povrh svega, Red je bio katolik. Evansi su porijeklom iz Welsha. Svi Evansi što sam ih upoznao bili su metodisti.

Stari Meksikanac sjaše i pretraži Redove džepove. Verdugo razmisli o mojim riječima i reče:

– Da, sada mi je jasno. Ali zašto ga nisi ustrijelio čim si ga upoznao?

– Tada to nije bilo potrebno. Liječnik sam, a ne čovjek od zakona. Sada su mi potrebne te zvučne isprave...

– Znam što ćeš s njima poduzeti, senjor... odnosno Evanse! No dužnost mi je da te odam, ako me tko zapita. Je li ti to jasno?

Nitko te neće ništa zapitati. Već me odavna neće biti u Querétaru kada ćeš ti stići onamo s tvojom kolonom.

– Možda, no ipak mi nije drago da si mi odao svoje namjere. U borbi s tobom ne bih imao nikakvih izgleda, a tvoj me način postupanja s neprijateljima čini nervoznim.

– Ne brini, Verdugo, ne smatram te neprijateljem! Također znam da me ti ne bi uvalio ni u kakve nevolje. Nisi čovjek koji bi ikome naškodio ako ti taj ne čini nikakvo zlo.

– Da, uistinu je tako. Ali odakle to znaš, doktore?

– Eto, znam. No ostavimo to! Odavde odlazim u Querétaro i zbog toga će biti najbolje da se oprostimo. Adios!

– Uskoro ću povesti kolonu k Juarezu. Nadam se da se u Queré taru nećemo sresti. Ne bih lagao svojim pretpostavljenima...

– Ne bih to ni zahtijevao od tebe!

Zatim pribodem značku zamjenika federalnog šerifa na košulju i odješem čudeći se zašto li sam postupio tako glupo. Znao sam da sam morao ustrijeliti Verduga i Meksikanca prije odlaska. Ipak, zasad imam sasvim lijepu prednost, a osim toga, oduvijek sam bio meka srca...

XXI

Querétaro se nalazi na kojih dvjesta kilometara udaljenosti od Duranga u smjeru jugoistoka. Da-

kako – zračne linije. A ja nisam jahao u zračnoj liniji...

Pucnjavu topova čuo sam mnogo prije dolaska do Querétara. Sudeći prema zvuku, bile su to haubice. Popnem se na uzvisinu udaljenu kojih desetak kilometara od zidina da bih proučio okolicu.

Grad je bio mnogo veći nego što sam očekivao. No njegova veličina ipak nije predstavljala ništa u usporedbi s one četiri kolone što su opsjedale grad. Na poljima oko Querétara bilo je mnogo topova i više Meksikanaca nego što sam ih ikada vidio okupljenih na jednome mjestu. Posvuda se povijao plavkasti dim. Budući da nisam imao dalekozor, nisam mogao vidjeti što se dolje zbiva.

Ostadoh na uzvisini sve dok me nisu opazili. A onda se jedno odjeljenje pješadijskog ološa popne do mene i zaprijeti mi uperenim oružjem. Domahnuh im i rekoh da moram porazgovarati s generalom Diazom. Nisu zapucali u mene, ali su mi odmah oduzeli oružje i poveli me do nekih šatora iza linija artiljerije.

Ispred velikog šatora s generalovom zastavom bila je velika kočija. Na sjedalu vozača sjedio je neki star čovjek indijanskih crta lica. Kroz dalekozor kakav se upotrebljava u kazalištu promatrao je zidine. Mislio sam da je vozač pa ga zapitah je li general u blizini.

Stari Indijanac uljudno okrene glavu i reče kako je general trenutačno zauzet a zatim zapita može li mi on pomoći. Rekoh da moram porazgovarati s generalom pa ću radije pričekati.

Jedan od vojnika što su me dopratili isprsi se pred čovjekom na kočiji i reče:

– Ovaj čovjek tvrdi da je službenik američke vlade, gospodine predsjedniče!

Tako sam saznao da je taj postariji Indijanac nitko drugi doli predsjednik Juarez glavom.

Predsjednik prouči moje isprave a zatim zapovjedi da mi vrate oružje. Potom će pristojnim engleskim jezikom:

– Uvijek se radujem kada mogu učiniti uslugu vašoj vladi, zamjeniče Evanse. Vašoj zemlji dugojem više od onih topova što ste ih čuli. No kažite mi što vas dovodi u našu zemlju u vrijeme poput ovoga?

– U potrazi sam za jednim odmetnikom, vaša ekselencijo. Riječ je o Amerikancu koji je opljačkao nekoliko banaka i vlakova u Sjedinjenim Državama.

– Mislite li da je s mojom vojskom

– Ne, gospodine, on je s Maksimilijanovim vojnicima. Ovaj se uhidbeni nalog odnosi na njega. Zove se Andrew Jackson Nichols. Prije nego što je opljačkao vlakove, bio je pukovnik u vojsciVirginije.

Predsjednik tužno kimne i reče:

– Vaš je građanski rat bio velika tragedija. Znate li da je predsjednik Abraham Lincoln bio moj prijatelj? Imam pisma što mi ih je napisao. Uvijek ih nosim sa sobom. Njegova je smrt bila težak udarac za nas!

– Kad ga je onaj luđak Booth ustrijelio u Fordovu kazalištu, pogodilo je to mnogo ljudi. No mislim da se dobro slažete i s Johnsonovom administracijom.

– Da, poslala nam je novac i topove, a to je, svakako, najvažnije. Očekujemo da će ovaj grad pasti u svakom trenutku. Njegove su se zidine pretvorile u Maksimilijanovu stupicu.

Dojaše nekoliko vojnika što ih je predvodio mladi oficir s generalskim epoletama. Ovaj me zamišljeno pogleda, pozdravi predsjednika i reče:

– Došli su nam Lopezovi prijatelji, gospodine predsjedniče. Jedan od njih nam reče da bi želio pregovarati za svoj bijedni život!

– General Lopez je zapovjednik Meksimilijanove tjelesne garde, gospodine Evanse – objasni mi Jaurez. – Porfirio, sine, želio bih ti predstaviti Evansa zamjenika šerifa iz Sjedinjenih Država. Zamjeniče Evanse, ovo je general Diaz.

– Pa što traži ovdje!? – začudi se Diaz.

– Pristojnost, sine... Moraš na vrijeme naučiti koliko pristojnost može biti važna u odnosima s našim sjevernim susjedima! Zamjenik ima uhidbeni nalog za nekog pukovnika Nicholsa koji se, prema svemu sudeći, nalazi unutar zidina.

– Ako je s Maksimilijanovom vojskom, uskoro će poginuti – reče Diaz slegnuvši ramenima. – Lopezu sam poručio neka zahtijeva uvijete predaje od...

– Misliš li da je to mudro, Porfirio? – uzdahne Juarez. – Tvrde su te zidine, a mi smo izgubili mnogo ljudi u ovom ratu.

– Rat mora završiti potpunom pobjedom! – odlučno će Diaz. – S izdajnicima poput Lopeza ne moramo pregovarati!

– Tako si mlad i samopouzdan – uzdahne starac s umornim izrazom na licu. No sjeti se da sam ja ovdje i zato doda: – Prevalili ste dugačak put, zamjeniče Evanse. Ne možemo vam ponuditi mnogo, no osjećajte se slobodnim i osvježite se. Ljudi će se pobrinuti za vašega konja, a poslije ćemo porazgovarati o Nicholsu. – Okrene se Diazu i zapita ga: – Hoćeš li se pobrinuti za to, Porfirio?

General Diaz nešto progunda, a potom izda neka naređenja. Iz pratnje se izdvoji mladić i povede me u šator u kojem se nalazila kantina. Objasni mi kako je njegov otac jahao sa San Patriciosom u meksičkom ratu. Reče mi kako nema ništa protiv Amerikanaca, no ipak bi valjalo da pripazim na svoje vladanje prema Diazu koji pomalo sumnja u motive Washingtona.

Konja sam predao nekom redovu koji ga nahrani i otimari. Dok sam jeo, mladi oficir je pričao o ratu; smatrao je da plaćenici neće pružiti veći otpor u konačnom obračunu. No dok su juaristi namjeravali strijeljati svakoga od njih pred najbližim zidom, ja sam mislio drugačije.

– Znate, ono što vaše ratove čini toliko krvavima – rekoh mu – jest ono »bez milosti«, navika koja je svima vama prešla u krv! Da je Grant kod Appomattoxa kazao »nema milosti«, rat između država najvjerojatnije bi još trajao.

No za vrijeme tog razgovora nešto me je uistinu zabrinjavalo, premda to nisam mogao kazati: što će dulje juaristi opsjedati grad, Verdugo će imati više vremena da stigne ovamo i kaže istinu o meni.

Čak i kad bi Verdugo držao jezik za zubima, s njim je mnogo vozača koji sigurno neće sačuvati moju tajnu. Ne padne li grad ubrzo, zacijelo ću se naći uz isti zid kao i pukovnik Nichols...

XXII

Kako se opsada Querétara nastavljala, postajao sam sve mrzovoljniji. Istina, u logoru juarista osjećao sam se posve udobno. Meksikanci su vodili svoje bitke na poprilično lagodan način, ne uzmu li se u obzir sva ona nepotrebna ubijanja. Bilo je dovoljno jela i pića.

U međuvremenu sam jednim okom neprestano budno motrio ne bih li zapazio koji znak Verdugove kolone. No ipak, posumjao sam da će u onom trenutku kada ću je ugledati već biti prekasno.

Druge ili treće večeri kako sam se nalazio u logoru njegova štaba, Juarez pošalje po mene. Momak je bio vrlo uglađen, no ipak sam bio pomalo zabrinut slijedeći ga do predsjednikova šatora.

Juareza sam zatekao okruženog nekolicinom oficira ispred stola prepunog karata i papira. Ostavi me da malo pričekam dok je on potpisivao neke dokumente. Zatim mi reče da sjednem, ponudi me čak i cigarom, te reče:

– Proradile su brzojavne linije između nas i Matamorosa. Bio sam toliko slobodan da brzojavim vašoj vladi da potvrdi vaš zadatak ovdje u Meksiku.

Osjetim kako mi se suše usta, no ipak sam zadržao ravnodušan izraz lica. Kimnem i pričekam da nastavi Juarez pripali cigaru i reče:

– Prema svemu sudeći, stavili ste

me u grozan položaj, zamjeniče Evanse!

– Zašto? – zapitam zapalivši svoju cigaru. – Postoji li u onom brzojavu kakvo pitanje na koje bih mogao odgovoriti? Zar možda ne smijem znati njegov sadržaj?

– Naprotiv, pred prijateljima nemam nikakvih tajni! Vaši su pretpostavljeni potvrdili da ste doista poslani da uhapsite Andrewa Jacksona Nicholsa, premda su bili iznenađeni koliko ste ga daleko slijedili. Ni vi, ni taj odmetnik unutar zidina ne zabrinjavate me toliko koliko jedna druga, mnogo osjetljivija pojedinost.

Ravnodušno ga zapitam što je to, a Juarez odgovori:

– Vaši su vam pretpostavljeni zapovijedili da tražite određenog čovjeka, no u blizini se nalazi još jedan čovjek za kojim je raspisana tjeralica. Također je Amerikanac i zove se Travis. David Corckett Travis, liječnik je po struci. Posljednja vijest o njemu kaže da je na putu za Durango.

– Ta Durango je poprilično udaljen odavde, predsjedniče! Međutim, naidem li na tog Travisa, poduzet ću sve da pravda bude izvršena.

– U tome i jest teškoća... Ovdje je i brzojav našega generala zasluga generala Roblesa. Prema svemu sudeći, taj Travis ima stanovitih zasluga za Meksiko. Pomogao je našu stvar u više prilika. Shvaćate li što mislim?

– Ne shvaćam, gospodine – uzvratim mu sasvim iskreno.

– Gospodin Travis je pod našom zaštitom – umiješa se jedan oficir. – Ne bi nam bilo drago kad bi ga koji gringo pokušao povrijediti!

Nasmiješim se, a Juarez me ozbiljno zapita:

– Što je tu tako smiješno, gospodine Evanse? U neugodnom položaju u koji nas stavlja vaša prisutnost ne vidim ništa zabavnoga!

Smiješak mi trenutačno nestane s usana.

– Doista ne mislim da je to smiješno, predsjedniče. Ali isto tako ne shvaćam zašto biste bili u neugodnom položaju! Stigao sam ovamo da bih uhitio Nicholsa. Zadatak mi je samo da ga živa dovedem u Teksas, i to je sve. Osim njega nikoga ne namjeravam lištiti slobode ili povrijediti.

– Večeras polazi karavana tovarnih životinja na Vera Cruz – reče Juarez. – Mislim da bi bilo najbolje da pođete s njom. Tamo ćete zacijelo uhvatiti parobrod za Matamoros.

– A što će biti s Nicholsom? – zapitam.

– Ne pogine li prilikom našeg napada, bit će strijeljan zajedno s drugima. Tako će obje vlade biti zadovoljne... ta u vašem uhidbenom nalogu stoji da je tražen živ ili mrtav!

Uspio sam da se ne nasmijem. Nije to bilo nimalo lako jer je to bila najzamršenija situacija u kojoj sam se ikada našao, a ponekad sam se nalazio u uistinu nezavidnim situacijama!

Kažem li tko sam, Juarez će me najvjerojatnije odlikovati, no tada neću moći izvući pukovnika živa iz Querétara.

S druge strane, ostanem li zamjenik Evans, oni će me otjerati odavde da bi me spasili od samoga sebe!

Pogledah u vrh cigare, a zatim rekoh:

– Doista ne mogu dopustiti da se umjesto mene pobrinete za tog Nicholsa, vaša ekselencijo! Da bih dobio nagradu što je raspisana na njegovu glavu, moram ga dovesti u SAD.

– Morali smo znati da je tim Amerikancima samo do novca! – prasne jedan oficir.

– Pobrinut ću se da dobijete svotu koja je naznačena na vašem nalogu, zamjeniče Evanse – reče Juarez. – Hoće li vas to zadovoljiti?

– Neće, gospodine – uzvratim odmahnuvši glavom. – Mogao bih pokupiti nagradu na osnovi lažne tvrdnje, a to ne bi bilo pošteno!

– Neka nas nebesa sačuvaju od poštenih ljudi! – zavapi starac. – Doista nam otežavate situaciju, zamjeniče Evanse!

– Nema tu nikakvih teškoća, gospodine predsjedniče – reče jedan oficir. – Dovoljno je da kažete riječ pa ću ja umjesto vas srediti poslove s tim nezgodnim gringom!

– A što sada, zamjeniče? – zapita Juarez pogledavši me zamišljeno. – Mislite li da bih morao kazati tu riječ?

– Možda, gospodine, no ipak je nećete izreći.

– Neću!? – iznenadi se starac. – Zašto ste tako sigurni? Ta znate da me mnogi nazivaju okrutnim!

– Možda ste doista okrutni, ali niste ludi, gospodine! Luđak bi me vjerojatno odmah ustrijelio. Međutim, u pogledu zaštite onog vašeg prijatelja Travisa, nas smo dvojica posve jednakog stanovišta.

– Jesmo li? – namršti se Juarez.

– Dakako, gospodine! Želite me spriječiti da se bacim na Travisa i, s druge strane, ne želite nikakve sukobe s pravdom SAD. Nije li, otprilike, tako?

– Tako je, i zbog toga vas namjeravam što prije poslati u Vera Cruz.

– Dobro, vaša ekselencijo, ali ja neću poći svojom voljom. Dakako, uvijek možete zapovjediti da me odvedu na obalu, ali...

– Onemogućimo li vas u obavljanju dužnosti, upletanje će biti podjednako kao i kad bismo vas spriječili da uhitite Travisa! – uzdahne Juarez. – Trebalo bi da ste pravnik, zamjeniče Evanse. U svakom slučaju, čini se, natjerali ste me u slijepu ulicu.

– Nadao sam se da na to gledate kao i ja!

Starac me pogleda, zatim zabaci glavu i nasmije se, no svi su me drugi mrko gledali. U namjeri da ih umirim, rekoh:

– Što se tiče tog Travisa, vaša ekselencijo, dajem vam riječ da ga neću dirati. Obećajem da neću lišiti slobode nikoga osim Nicholsa!

– Dali ste riječ!? U Fort Davisu primili ste sasvim drugačije upute!?

– Što oni u Fort Davisu ne znaju, neće ih mnogo povrijediti. Nisam primio zadatak da uhitim Travisa.

– Dobro, zamjeniče Evanse, možete ostati. Barem zasad! No podsjetit ću vas na danu riječ ako se gospodin Travis pojavi. Tada neću prihvatiti nikakvu priču o samoobrani! Jesmo li se razumjeli?

– Želite li kazati da ćete mi zamjeriti ako ubijem tog Travisa imajući valjane razloge za to?

– Grdno ću vam zamjeriti! Zapravo, bilo bi najbolje da vas uopće ne vidim u njegovoj blizini!

– Držat ću se podalje od njega, ekselencijo.

Prije nego što me je itko uspio zapitati što mislim time kazati, ude Porfirio Diaz i uzbuđeno uzvikne:

– Grad je u našim rukama, gospodine predsjedniče!

– Naposljetku si uspio, Porfirio? – zapita Juarez zaboravivši mene. – Kada se to dogodilo? Nisam čuo topove!

– Topovi nisu sudjelovali, gospodine predsjedniče. Lopez se kukavički predao!

– A Maksimilijan?

– Naš je zarobljenik, gospodine predsjedniče! Naši su ga ljudi zatekli u bijeloj uniformi. Pokušao je ustvrditi da je austrijski liječnik, no naši se nisu dali povući za nos. Plava bi ga brada odala i u svakoj drugoj odjeći! Dovest će ga ovamo zajedno s onim prevrtljivcem Lopezom.

– Ne želim vidjeti Maksimilijana! – reče Juarez. – Zatvorite ga! Dovedite mi samo Lopeza da bismo mu dali isprave za slobodan prolaz. Bojim se da će mu biti potrebna straža. Neki od naših mrze ga upravo kao i Austrijance!

– Zar Lopeza namjeravate pustiti živa, gospodine predsjedniče? – iznenađeno promuca Diaz.

– Znam da to nije zavrijedio – uzvrati Juarez kimnuvši glavom – no valja ga nagraditi zbog toga što je izdao Maksimilijana.

– Zar to nazivate pravdom!? – prasne Diaz. – Zar ćete izdajicu poput Lopeza ostaviti živa? Ta Meksikanac je! Meksikanac koji je svoj narod i svoju čast prodao za francusko zlato!

– Život psa doista je niska cijena za pobjedu bez krvi, Porfirio – odgovori Juarez slegnuvši ramenima. Zatim se okrene drugom oficiru i promrmlja: – Napišite ispravu za generala Lopeza u kojoj će stajati da mu valja osigurati nesmetan prolaz do Vera Cruza. Zatim napišite smrtnu presudu prema kojoj ga valja smaknuti bez ikakvih formalnosti ako ponovno stupi na tlo Meksika. Donesite mi obje isprave na potpis. General Lopez dobit će po jedan primjerak svake.

Profirio Diaz izide progunđavši nešto o meku srcu, a predsjednik me zateče kako ga promatram. Pomalo ga iznenadi moja nazočnost, a zatim reče:

– Oprostite, zamjeniče Evanse, no narednih ću dana imati prepune ruke posla. Jesmo li sredili naše poslove?

– Želio bih još ispravu koja će osigurati slobodan prolaz meni i Nicholsu, vaša ekselencijo – uzvratim.

– Za to će se pobrinuti moj adutant.

Potom ustane i izide iz šatora. Prasak oružja i povici razdraganih Meksikanaca izražavali su radost pobjede.

Adutant me najprije ostavi da čekam, a kad sam naposljetku dobio isprave i potražio Juareza da mi ih potpiše, nisam ga mogao pronaći. Cijeli je logor poludio od radosti.

Oveći broj vojnika zaputio se u grad. Umiješam se među njih da bih naposljetku dobio potpis na mojim ispravama. Na gradskim me vratima nagovori neki oficir u lijepoj uniformi. Zapita me jesam li Englez. Pošto sam mu odgovorio potvrdno, reče mi:

– Mislio sam tako. Ne nalikujete na Meksikanca.

– I nisam. Zovem se Evans. Zamjenik sam federalnog šerifa.

– Ja sam Caruthers, u službi Njezinoga Veličanstva.

– U službi carice Carlote!? Mislio sam da su je poslali u Austriju zbog toga što je poludjela.

– Ne budite smiješni! U službi sam kraljice Viktorije.

– Znao sam, samo sam se našalio. Zacijelo ste mornarički oficir, zar ne?

– Poručnik na brodu njezinoga veličanstva »Pandora«. Usidren je u Vera Cruzu.

– Nisam znao. Pa što kraljičina mornarica radi usred Meksika!? Mislio sam da ste svi vi kazali da ćete ugladeno pričekati da vam Meksiko vrati novac što vam ga duguje. Ako ste stigli ovamo da biste ga pokupili, rado bih vas upozorio na te Meksikance koji se ovdje bore protiv kujinih sinova!

– Ne tiču me se diplomatski problemi Meksika – odreže Caruthers. – Tu sam da bih se pobrinuo za sigurnost britanskih građana. Predsjedniku Juarezu moram predati neke važne poruke. Onako uzgred, jedna od njih mogla bi vas zanimati. Šalje je predsjednik Johnson.

– Zar je Washington zabrinut zbog britanskih građana?

– Ne, Sjedinjene Američke Države pridružile su se Njezinom Veličanstvu moleći za milost prema jednom Maksimilijanu. Već smo neko vrijeme znali da će pasti, a načuli smo i glasine da će Meksikanci strijeljati tog jadnika.

– To je posve vjerojatno.

– Da, moglo bi se kazati – složi se Caruthers pogledavši Meksikance oko sebe. – No mi govorimo o sinu jedne od najstarijih i najistaknutijih dinastija Evrope!

– Možda. Ne bih znao kazati koliko je taj čovjek velik u Evropi, no ovdje je naprosto – kujin sin! Međutim, ako tražite Juareza, možda bi bilo najbolje da ga potražimo zajedno.

– Znate li gdje je?

– Ne. Tā kazao sam da ga tražim! Najvjerojatnije je negdje tamo, možda u crkvi.

– Tā Juarez je ateist – uzvrati Caruthers namrštivši se. – Kažu da je zaplijenio crkvenu imovinu i dao je seljacima. Momak je crnac, tā znate to valjda!

Polagano smo se probijali kroza svjetinu. Prije nego što smo stigli do trga, izgubih Caruthersa u gužvi. Te ga večeri više nisam vidio, no unatoč tome njegov mi je dolazak u Querétaro ipak učinio život nešto složenijim.

Stigavši pred vijećnicu u kojoj je bio zatvoren Maksimilijan i drugi zarobljenici, pokažem isprave nekom mladom juarističkom oficiru, no ovaj mi reče da ne vrijede bez potpisa. Zapitam ga je li ovdje zatvoren pukovnik Nichols, a on mi odbrusi da me se to nimalo ne tiče. Gurnem mu u džep nekoliko dolara. Raspoloženje oficira uvelike se promijeni. Odmah dozove vojnika i zapovjedi mu da mu donese popis. Prst mu je pratio popis prezimena sve do pukovnikovog!

– Imamo čovjeka kojega tražite – reče – ali on je oficir. A predsjednik Juarez nam je kazao da oslobodimo popisane ljude samo ako su bili prisiljeni da služe uzurpatoru. Ipak, svi će oficiri biti strijeljani.

– A što je s onim Lopezom? Ipak ste ga pustili, zar ne?

– General Lopez je uvidio svoju grešku – uzvrati čovjek slegnuvši ramenima. – No vaš Nichols je Amerikanac, plaćenik! U ratnom pravu nema pravila koje bi ga štitilo!

– A mogu li ga načas vidjeti?

– Nikako!

– Ali imam isprave u kojima stoji da ga mogu odvesti kući gdje će ga objesiti!

– Pribavite potpis, gospodine! Moji ljudi i ja vam zahvaljujemo za poklon. No mi ipak ne možemo učiniti ništa više nego što nam propisi dopuštaju!

Zahvalim oficiru i podem u crkvu. Prođem trgom što je odisao svečanim ugođajem. Zatim skinem šešir i uđem u crkvu gdje se održavalo bogoslužje povodom predaje Querétara. Unatoč riječima onog Engleza, crkva je, prema svemu sudeći, zaključila mir s Juarezom.

Najprije ugledah Diaza koji se probijao k vratima pa skrenem da bih ga zatekao pokraj škropionice.

– Odlazim, generale – rekoh mu. – Moram samo povesti svog zatočenika. Rekoše mi da se nalazi među zarobljenicima u vijećnici.

– Što se to mene tiče! – uzvrati Diaz slegnuvši ramenima.

– Potreban mi je potpis, generale – rekoh izvukavši isprave.

– Potpisuje ih samo predsjednik – uzvrati Diaz, odmahnuvši glavom. – Nisam ovlašten za potpisivanje takvih isprava! Čak i kad bih bio ovlašten, prije bih se ubio negoli pustio ijednog plaćenika živa! Kad bi bilo po mojem, s njima bismo postupili kao što su moji astečki preci postupali s prvim osvajačima Meksika!

Zapitam ga gdje bih mogao pronaći Juareza, a on mi odgovori:

– Tko to zna? Predsjednik je trenutačno vrlo zaposlen.

– Čini mi se da izbjegava ljude!

– Ipak ste razumni... – Diaz se nasmije. – Jakost Predsjednika je u tome što pozna naše slabosti. Jeste li vidjeli kako je odbio susret s Maksimilijanom? Znao je da ne bi imao srca zapovjediti da smaknu tog luđaka... Da, on nema dovoljno jak želudac za ratnu zbilju! Uz njegovu čeličnu volju i rodoljublje, u njega je i srce jednostavnog indijanskog pastira, a kazali su mi kako Maksimilijan sada podsjeća gotovo na izgubljenu ovcu. Međutim, kad sam ga susreo, podsjećao me je više na magarca!

– Zar ste već susreli Maksimilijana?

– Jednom su me zarobili. Maksimilijan je zapovjedio da me oslobode, i to upravo u trenutku kada su me Francuzi htjeli strijeljati. Ipak, bila je to odluka posve političke prirode. Ništa ne dugujem tom luđaku!

Zahvalih se generalu i ponovno krenuh u potragu za Juarezom. Nisam ga uspio pronaći, pa se vratih u logor. Neki su mi kazali da je u Querétaru, a drugi su tvrdili da je na putu u Mexico City gdje će preuzeti vladu.

Svitanje me zatekne u nekoj zabačenoj gostionici. Promukli ženski glas pjevušio je »La Palomu«. Konobarica koja je stajala pokraj mojeg stola uzdahne:

– Ah, koliko je to tužno! Kažu da je to omiljela pjesma njegove žene.

– Čije žene?

– Maksimilijanove, dakako! »La Paloma« je bila omiljela pjesma jadne Carlote. Kažu da je general Diaz dopustio Maksimilijanu da je čuje posljednji put. To mu je bila jedina želja!

– Zar jutros strijeljaju zarobljenike?

– Jutros... sutra, tko to zna. Nema žurbe. Nitko od njih neće živ napustiti Querétaro!

Izvučem svoje isprave i pokušam razmisliti o svemu, iako je sve bilo vrlo zapetljano. Bio sam tako blizu rješenja a opet tako daleko!

Ako su ustrijelili pukovnika Nicholsa prije nego što sam ga uspio vidjeti, samo ću svojom smrću moći sprati ljagu sa svojeg imena. Morao sam dobiti Juarezov potpis! A nigdje nisam mogao pronaći starca.

Izvučem nešto novca da platim piće i odjednom mi padne na um: potpis predsjednika Juareza nalazio se na svakoj novijoj novčanici meksičke banke. Da... ali na Medicinskom fakultetu u Harvardu nismo učili kako valja krivotvoriti potpise. No u mene su bili vješti liječnički prsti. Pokušam nekoliko puta na komadu papira i ubrzo se uvjerim da ću vjerojatno ipak uspjeti. Konobarica me zapita:

– Pišete li kući, senjor?

Odgovorim joj potvrdno a zatim potpišem isprave s gotovo iznenađujućim uspjehom. Odmah naručim još jedno piće: ovoga puta – tequilu! Zatim stavim isprave u džep i zaputim se u vijećnicu.

Na dužnosti je bio drugi oficir. Nisam mogao ustanoviti je li pismen ili nije. Zbunjeno je zurio u isprave a potom pozove podoficira da bi me ovaj poveo.

Podoficir prizna da ne umije čitati, a ja nisam imao namjeru da ga naučim. Reče da mora samo izvršavati naređenja. Preda mnom se pojavi mogućnost da naređenjima napisanim na ispravi dodam još koje...

Čovjek reče da je pukovnik Nichols zatvoren s Maksimilijanom i još nekim pripadnicima njegova štaba. Doda kako nisam prvi koji zahtijeva čovjeka traženog u kojoj drugoj zemlji. Neki je Britanac netom odveo čovjeka koji je umorio neke ljude u Engleskoj a zatim se pridružio Maksimilijanovim plaćenicima.

Stigosmo pred golema vrata od hrastovine. Ovdje je stražarilo nekoliko bosonogih momaka u smeđim uniformama. Oni odmah podignu cijevi svojih oružja.

Podoficir poviče neko naređenje, a jedan od stražara otključa vrata. Udosmo u prostorije. Najprije sam ugledao onog visokog nespretnjakovića plave kovrčave brade. Sjedio je pokraj prozora s rešetkama i slušao ono pjevušenje izvana. Pogledao me s nadom. Sada sam znao da je Diaz imao pravo: Maksimilijan je uistinu izgledao poput izgubljenog janjeta s nevinim i glupim pogledom.

– Došao sam po jednoga od vaših ljudi, nadvojvodo – rekoh mu. – Zove se Andrew Jackson Nichols.

– Zar nemate nikakvih vijesti za... mene? – uzdahne on i zapita grlenim engleskim jezikom.

– Čuo sam da je predsjednik Johnson zamolio Juareza da vas ne pogubi, gospodine. To je sve što znamo. Zamjenik sam federalnoga šerifa i imam uhidbeni nalog za A. J. Nicholsa.

– Pukovnik mi je kazao da očekuje nešto slično – opet uzdahne Maksimilijan a zatim dovikne: – Doktore Bosch! Hoćete li, molim vas, dovesti pukovnika Nicholsa? Amerikanci su došli po njega.

Osjetim kako mi se bilo ubrzalo unatoč tequili. Eto, dotle sam stigao, i sada...

Ude neki sjedokosi čovjek i dovede sa sobom neku visoku pojavu u tamnosivoj uniformi kopljanika iz Duranga. Samo... to ipak nije bio

pukovnik Nichols kojega sam poznavao!

– Jeste li... vi pukovnik Nichols iz armije Konfederacije? – promucam.

– Dakako, tā tko bih drugi bio! – nasmiješi se zatočenik.

Uistinu – tko? No,bio sam svjestan da mi stražari stoje iza leđa, i nisam to kazao naglas.

Maksimilijan kimne čovjeku i reče:

– Hoćete li se pobrinuti da moja posljednja poruka mojoj dragoj Carloti bude uredno predana, pukovniče Nicholse?

– Dakako, Vaše Veličanstvo! – reče glasnik a zatim mi namigne i zapita: – Hoćemo li?

Slegnem ramenima i rekoh da bismo mogli krenuti. Stražari nas propuste i zatvore vrata od hrastovine za nama. U hodniku stavih ruku na držak revolvera i rekoh mu:

– Osjećam se glupo kad povučem revolver bez pravoga razloga... Nicholse, nemojte mi pružiti povod! Konji su vani.

– Kako god kažete – uzvrati moj zatočenik, ma tko on bio.

Na glavnom ulazu podijelim više dolara u znak prijateljskog oproštaja i povedem svog zatočenika prema mjestu na trgu gdje sam ostavio dva konja. Pričekam da uzjaše, a zatim ga zapitam:

– Do đavola, pa tko ste vi?

– Andrew Jackson Nichols kojega traže u vašim dragim Sjedinjenim Američkim Državama zbog raznih zločina protiv privatne imovine!

– Prokletstvo... ipak niste čovjek kojega spominje taj uhidbeni nalog i vama je to dobro poznato!

– Nisam li? – zapita me podrugljivo. – Pa dobro, kada me dovedete u SAD, neka oni odluče o tome...

– Razmislit ću o tome, a u međuvremenu podimo k vratima. Morat ćemo kupiti građansku odjeću za vas. Ne bih želio da vam koji juarist izbuši tu uniformu prije nego što uopće ustanovim tko ste!

Nepoznati se čovjek počne protiviti, a zatim se dječački nasmije i reče:

– Eto, a kako možemo znati da su oni poslali čovjeka koji doista poznaje pravog Andyja Nicholsa? Prokletstvo, uistinu nisam znao da je toliko poznat! Kazao mi je kako je opljačkao samo nekoliko vlakova i banaka.

Zauzdasmo konje pred trgovinom. Kupih mu odjeću od bijelog pamuka kakvu nose meksikanski farmeri, a zatim krenusmo k južnim vratima.

– Lijevo! – rekoh mu tada.

– Dakako, to je cesta za Vera Cruz!

– Tamo ćemo, osim ako sebi umišljate da se možete sagnuti brže nego što ja mogu zapucati!

– Mislio sam da ćemo udariti cestom za Matamoros.

– Možda i jeste kada ste zamijenili uniformu s pravim pukovnikom Nicholsom tamo u vijećnici. Vrlo ste dobro znali da će vas svaki sud u Sjedinjenim Državama osloboditi optužbe dovedem li vas onamo da biste odgovarali za Nicholsova nedjela. A Nichols je isto tako znao da ga sud u Engleskoj neće proglasiti krivim za umorstva što ste ih vi počinili.

– Prema tome, zamisao je sasvim dobra! – uzdahne moj zatočenik a zatim potjera konja krajem uzda.

Posegnem za puškom, ubacim metak u cijev i podignem je. Jahao je punim trkom prema sjeveru. Načas se nađoh u iskušenju da mu dopustim da pobjegne. No tada ugledah juarističku konjicu kako jaše cestom pa mi padne na um bolja zamisao.

Ispalio sam samo jedan hitac. Prema načinu kako je pao s konja, znao sam da je tane pogodilo svoj cilj savršenom točnošću. Sada dojaše ophodnja, a mladi me oficir zamišljeno zapita:

– Jeste li imali valjanih razloga da ustrijelite tog čovjeka, gospodine?

– Pripadao je carskoj vojsci i bio je moj zatočenik. Zamjenik sam federalnog šerifa i vodio sam ga u Sjedinjene Države na suđenje. Zbog oružane pljačke! I sami ste vidjeli – pokušao je pobjeći!

– Imate li kakvih dokaza o tome? Oprostite što se miješam, no moj je zadatak da se u ovim teškim vremenima brinem za red i poredak.

Pokažem mu značku i uhidbeni nalog što ga je Red oteo pravom Evansu. Prema svemu sudeći, to ga zadovolji. Zapita me može li mi pomoći, a ja ću mu:

– Moram stići u Vera Cruz prije nego što određeni brod isplovi. Budite tako dobri pa pokopajte tog momka i obavijestite američki konzulat da je pukovnik Nichols mrtav. Na njega je raspisana nagrada: vi i vaši momci možete je zahtijevati!

Pa zar ćete mi prepustiti nagradu!? – iznenadi se mladi oficir.

– Moj dio možete poslati na moju kućnu adresu. Žena će potpisati da ga je primila. Mene neće biti kod kuće.

– Pobrinut ću se za to! – obeća oficir. Znao sam da će to doista i učiniti. Bilo mi je drago što će Evansova udovica ipak nešto izvući iz svega što se dogodilo. A pukovnika Nicholsa konačno će moći izbrisati sa svojeg popisa traženih. Međutim, tek kad sam se nalazio daleko na cesti za Vera Cruz, padne mi na um kako sam propustio priliku: mogao sam mirne duše kazati da sam netom ubijen upravo ja! Ipak, na moju glavu nije bila raspisana ni izdaleka tako visoka nagrada, niti bi u tom slučaju postojala mogućnost da je pošaljem Evansovoj udovici.

Sve u svemu, vjerojatno sam dobro odigrao svoju ulogu...

XIII

Maksimilijan Habsburški, austrijski nadvojvoda i brat cara Franje Josipa, strijeljan je u jutro 19. lipnja 1867. godine. Listovi u Vera Cruzu nisu spominjali »La Palomu«.

Cijeli sam tjedan utrošio za putovanje do obale. Istina, bilo je i porušenih mostova, razbojnika i sličnog. Ujahavši u luku, odmah zamijetim sivu topovnjaču s engleskom zastavom. Nekog ribara što je krpio mrežu zapitam koji je to brod, a on mi reče da je to brod Njezinoga Veličanstva »Pandora«.

Rekoše mi da će još neko vrijeme ostati u Vera Cruzu. Sada sam imao dovoljno vremena da razmislim o mom slijedećem potezu. Ipak, bilo ga je teško isplanirati.

Kazavši svima da sam ubio pravoga pukovnika Nicholsa, sada ga nisam mogao zatražiti kao mog zatočenika. No isto tako nisam mogao dopustiti da brod isplovi zajedno s njim. Moja je krinka postajala sve prozirnija.

Stigavši uvečer, najprije smjestim konja u staju a zatim uzmem sobu nasuprot luci, tako da sam mogao vidjeti onaj prokleti brod. Dakako, u knjigu gostiju upisao sam prezime Evans... Nešto prije večere posjeti me neki momak iz američkog konzulata.

Reče da se zove Baker i da je i sam neko vrijeme bio šerif. Zapita me iz kojega sam mjesta dojahao, a kad sam mu spomenuo Fort Davis, reče:

– Imam prijatelje u Fort Davisu. poznajete li kapetana Fletchera?

– Ne. Moj je pretpostavljeni šerif Gordon.

– Zar su Jakea Gordona imenovali za šerifa? – nasmiješi se Baker. – Čudno... kad sam ga posljenji put vidio, bio je samo zamjenik!

Dakako, kad sam ga i ja posljednji put vidio, također je bio zamjenik! No to je bilo jedino prezime za koje sam znao da pripada uredu federalnog šerifa u Fort Davisu. Jednom me je posjetio s uhidbenim nalogom u rukama. No smatrao sam da to Bakera ne bi moglo zanimati, pa rekoh:

– Unaprijedili su ga. No poznajete li poručnika Caruthersa s onog engleskog broda?

– Caruthersa? Poznam ga, dakako! Ponudio se da će za nas odnijeti poruku u Querétaro. Znate, linije su prekinute...

– Predao je poruku, no Maksimilijana su ipak strijeljali. Kada se Caruthers vratio?

– Vratio!? – iznenadi se Baker. – Caruthers je još u Querétaru. Pošao je po čovjeka kojega traži britanska policija. Koliko sam shvatio, poveo je sa sobom jedno mornaričko odjeljenje. Sigurno ste ga prestigli.

– Nisam. Susreo sam ga u Querétaru one večeri kada je grad pao. Od tada ga nisam vidio. No znate li pouzdano da se nije vratio prije mene?

– Da se vratio, brod bi isplovio. Svi drugi Britanci već su evakuirani. Ako ga niste vidjeli na cesti, sigurno mu je netko pomrsio planove.

– Najvjerojatnije! – promrsim pa ozbiljno dodam:

– Znam da je svog zatočenika pokupio prije mene!

– Prije vas, zamjeniče Evanse!? Ta niste mi kazali da ste imali zatočenika!

– Nisam. – Slegnem ramenima. – Momak je pokušao pobjeći, tako da sam ga morao ubiti.

– Gospode... ta zar ste lišili slobode onoga Travisa?

– Ne, uhitio sam i ustrijelio pukovnika Nicholsa. Nisam susreo ni jednu osobu koja bi se prezivala Travis.

– Bit će najbolje da to brzojavim u Matamoros. Svakako će ih zanimati sve činjenice: Nichols mrtav, a Travis još na slobodi!

– Pa zar brzojavne linije duž obale rade?

– Dakako! Mislio sam da vam je to poznato. Obavijestit ću one u Fort Davisu da ste zdravi i čitavi. Vaša je žena bila u velikoj brizi zbog vas... neprestano je slala brzojave, raspitivala se za vas. Zašto joj niste pisali?

Poći ću izravno u konzulat i pobrinuti se da odmah dobije vaš brzojav!

Eto, što biste vi sada učinili? Vjerojatno biste postupili poput mene: sjeo sam i napisao nekoliko slatkih riječi nekoj ženi koju ne bih prepoznao ni da sam se probudio u postlji pokraj nje. Istina, nisam znao kakvi su bili odnosi između Evansa i njegove žene, no smatrao sam da nekoliko ljubavnih riječi na kraju brzojava neće nimalo naškoditi.

Baker me ostavi ne sumnjajući više u mene. No ipak, znao sam da nemam više mnogo vremena. Nisam namjeravao naći se na istoj adresi u trenutku kada stigne odgovor na moj brzojav.

Ne znajući imena Evansove žene, oslovio sam je jednostavno s »draga« u nadi da sam postupio najbolje. A ona će to možda uzeto zdravo za gotovo, a možda i neće. No ja nisam namjeravao čekati dok to ne ustanovim!

Ako sam čak i uspio povući za nos Evansovu udovicu, oni će se prije ili poslije prisjetiti kako zamjenik Evans nije gotovo ništa znao o organizaciji u Fort Davisu. Posegnuo sam za jedinim poznatim čovjekom u Fort Davisu s kojim sam se susreo posve slučajno, a i tada sam lukavo prevario zamjenika Gordona ustvrdivši da sam netko drugi. A nađem li se u blizini kada stigne odgovor iz Fort Davisa, zapast ću u prokletu kašu!

Pričekam do mraka. A onda izjašem iz Vera Cruza istom cestom kojom sam stigao iz Querétara. Dobrano sam potjerao konja. Svitanje me zateče duboko među stablima banana koja su rasla na tom putu. Banane uspijevaju u podneblju koje je prevruće za ljude, pa čak i za konje. Kada se užarena lopta podigla na nebu, konj i ja vraški smo se znojili.

Taj je predio bio prikladan i za razbojnike, te sam zbog toga jahao sa spremnom puškom preko koljena. Oštro sam promatrao zelene zidove sa svake strane puta.

Na jednom zavoju ipak me iznenade. U susret mi dojaše nekoliko momaka sa smiješnim crvenim šeširima. Oružje smo podigli gotovo u

istom trenutku... Ta nalazimo se u Meksiku!

Odmah uvidim da su mnogo jači od mene i zbog toga ne zapucam. Tada prepoznam Caruthersa. Ugladeno spustim cijev puške i kažem:

– Živjeli, poručniče! Izišao sam vam u susret!

– Jeste li vidjeli Donovana? – odreže Caruthers.

– Nisam. A tko je taj Donovan?

– Moj zatočenik, dakako! Pobjegao je, prokletnik! Ne mogu samo shvatiti kako!

Poznavajući pukovnika Nicholsa, nisam bio nimalo iznenaden. Hineći zabrinutost, zapitam:

– A kada se to dogodilo? Kako vam je Donovan uopće mogao pobjeći?

– Moralo se to dogoditi noću. Ali ipak ne znam kako... lancima smo ga vezali za drvo! Jednostavno ne shvaćam... Kazali su mi da je Donovan ubojica, ali ni jednom riječi nisu spomenuli da je pravi umjetnik u bjegovima!

– Eto, to samo potvrduje kako se knjiga ne može ocijeniti prema koricama! Putem ću svakako pripaziti na tog momka.

– Putem!? A kamo ćete?

– Vraćam se. Završio sam posao u Vera Cruzu. Nicholsa sam morao ubiti, no čuo sam da sjevernim predjelima luta neki drugi odmetnik, po imenu Travis.

– Morat ću vas zamoliti da se s nama vratite u Vera Cruz – reče Caruthers. – Posvjedočit ćete da sam doista postigao izručenje tog Donovana. Bojim se da bi netko mogao biti optužen zbog svega toga. Nije li to grozna situacija poslije svega što smo prošli?

– Nije to tako strašno... doista vam nisam potreban. Jahat ću cestom u smjeru...

– Doista moram zahtijevati... – prekine me Caruthers a zatim doda: – Do luke nije daleko. Uistinu nema razloga zbog kojih mi ne biste mogli pomoći da se izvučem iz te neugodne situacije!

Eto, kako rekoh, jahao je s odjeljenjem kraljičine mornarice i – što sam mogao drugo učiniti?

Putem do obale Caruthers mi je pričao o svom zatočeniku. Što je više govorio o njemu, tobožnji mi je Sean Donovan sve više nalikovao na pukovnika Nicholsa. No Caruthers nije posumnjao ni u jednom trenutku.

– Zapazio sam nešto čudno u tog Donovana – reče Caruthers. – Govorio je s američkim naglaskom. U jednom me je trenutku pokušao uvjeriti kako nemam pravoga čovjeka!

– Ali nije vas uspio povući za nos, zar ne?

– Ne, Sean Donovan je rođen u Belfastu. I odrastao je tamo. No moram priznati da je dobro oponašao Amerikanca. Mojim je momcima napunio glavu pričom o zlatnom rudniku u Kaliforniji.

– O rudniku zlata u Kaliforniji!?

– Da! Baja California,* upravo tako! Donovan reče kako je za te rudnike saznao od nekog dominikanca što je pobjegao iz samostana. Obećao je da će nas odvesti onamo ako ga pustimo. Dakako, pokušao, nas je uvjeriti u to tek kad sam odbacio njegovu tvrdnju da je Amerikanac.

* Baja California – Donja Kalifornija, poluotok u Meksiku (op. ur.)

– Mislite li da je krenuo put Kalifornije?

– Zar odavde? Nije to nimalo vjerojatno! Čovjek je u lancima, a traže ga i Meksikanci jer je pripadao carskoj vojsci. Ne zaglavi li u toj džungli, sigurno će ga ubiti juaristi.

Rekoh mu da vjerojatno ima pravo. No poznavajući pukovnika, ipak sam mislio drugačije. Pravi je Donovan doista bio jadnik: pokušao je pobjeći ispred moje puške na otvorenom zemljištu! Međutim, pukovnik Nichols je u pet godina ratovanja i te kako dobro naučio kako valja spasiti svoju kožu.

Sada je slobodan u meskičkoj džungli i sigurno je u boljoj situaciji od mene.

I tako su me mornari sa svojim poručnikom ponovo doveli u Vera Cruz. Prolazeći pokraj američkog konzulata, pokušao sam izgledati što nezamjetljivije.

Konje smo smjestili u staji. Jedan od mornara tada počne mahati zastavicama. Oni na »Pandori« Ubrzo spuste čamac i doveslaju do nas.

Mislio sam da Caruthers priča pomalo čudnovate stvari. Međutim, pošto smo se ukrcali na palubu »Pandore«, ustanovio sam kako kapetan govori tako neobično da nisam mogao shvatiti ni polovicu njegovih riječi.

Sjedili smo za čajem i Caruthers je izvještavao svojega kapetana o našem susretu u Querétaru i o tome kako je Juarez strijeljao nadvojvodu unatoč molbi predsjednika Johnsona i kraljice Viktorije da to ne učini. Kapetan reče kako je Meksiko »barbarska zemlja«, a zatim me zapita hoće li onaj Donovan odista pobjeći.

Rekoh mu kako odmetnik nema nikakvih izgleda izgleda, a potom dočam kako bih se najradije pozabavio svojim poslovima. Dok smo razgovarali, zamijetim kako se čamac s američkom zastavom približava topovnjači!

Pošto je pristao uz bok topovnjače, na palubi čamca prepoznam onog prokletog Bakera. U istom trenutku i on opazi mene.

– Popit ćemo još jedan čaj! – kao iz daljine začujem Caruthersov glas.

– Izgleda...

Na toj se prokletoj »Pandori« nigdje nisam mogao sakriti... Zgurim se u svom naslonjaču pokušavajući prikriti svoje misli. Onaj Baker iz konzulata pride nam s nekim brzojavnim porukama za Britance. Pogleda me i reče:

– Tu ste, dakle, Evanse! Upravo smo za vas primili brzojav iz Matamorosa.

– Jeste li? – zapitam osjećajući kako su mi se usta osušila.

– Da, vaš pretpostavljeni šerif Gordon zanima se za boravište doktora Travisa. Znate li što o tome? Kazali smo mu da ste ubili Nicholsa i...

Nisam ga slušao. Bio sam prezaposlen zahvalnicom svojoj sretnoj zvijezdi. Ta kada sam izmislio priču o Gordonu, doista nisam mogao znati da je doista unaprijeden kako sam ustvrdio!

– Imam i dodatno obavještenje o Travisu – nastavi Baker. – Kažu da šepa i da mu je jedna ruka tetovirana povrh zgloba.

– To mi je poznato – rekoh.

Bila je to istina jer je Gordon poslije našeg susreta u Teksasu upravo tako opisao doktora Travisa.

Pričekam da Baker izmijeni s engleskim oficirima nekoliko gluposti o Maksimilijanu, a zatim rekoh:

– Prebacio bih se s vama na obalu, gospodine Baker. Morat ću se požuriti želim li uhvatiti onog opasnog odmetnika doktora Travisa!

– Zar ćete se opet baciti u potragu za njim?! – iznenadi se Baker. – Mislio sam da ćete najprije u Teksas. Žena je zacijelo ozbiljno zabrinuta za vas.

– Ako zapita, kažite joj da ću se vratiti čim šćepam tog čovjeka!

– Meksiko je velika zemlja – umiješa se Caruthers. – A taj bi se Travis doista mogao nalaziti na svakom mjestu, zamjeniče Evanse! Pa kako znate odakle bi valjalo započeti potragu?

Već sam htio ponoviti onu glupost o Kaliforniji, no u posljednjem se trenutku suzdržim i kažem:

– Otprilike znam u kojem će smjeru poći doktor Travis i stoga je najbolje da odmah krenem.

– Mislite li da ćete ga doista pronaći? – zapita Baker.

– Bez brige! – rekoh slegnuvši ramenima. – Kamo god Travis krene, ja ću za njim!

Will Brown:

KAUBOJ KOLUMBO

Mladi Johnny Davis stajao je na južnoj obali Crvene rijeke, strmoj i stjenovitoj. Zurio je prijeko, u prazno, u sumrak nad krajem, i razmišljao kako bi se mogao osjećati Kristof Kolumbo da se pojavio u luci dan prekasno i tako propustio brod koji je išao otkriti Ameriku.

Zaključio je da bi kauboj Kolumbo bio vrlo tužan hombre, prava hrpa jada. Budući da je to u tomu crnom trenutku sasvim odgovaralo njegovoj vlastitoj procjeni Johnnyja Davisa, lagano je otkasao prema blijedom svjetlu usamljene kolibe na obali rijeke. Kolumbo, razmišljao je dalje, povukao bi se u bar najbliži luci, da utješi svoje izjalovljene nade, bilo čime što se 1492. godine moglo nazvati alkoholom.

U zamjenu za Johnnyjev posljednji novčić od pedeset centi, šutljivi stari pustinjak u napuklu mu je čašu nalio gusto, tamno piće: viski.

– Neka vam je u zdravlje – reče stari čovjek, spremivši pola dolara u džep.

– Upravo sam propustio otkrivanje Amerike – Johnny će zlovoljno, zureći u čašu, taj lijek protiv svake boli. – Šteta. Baš bi bilo lijepo da sam je otkrio.

– Ne čujem dobro – prozbori starac, načulivši uho. – Opet si došao?

Johnny je kimnuo i vlasnik je polagano krenuo prema stolcu-ljuljački, gdje je bio zaposlen dremuckanjem.

Johnny je već prije te večeri istresao pred vlasnika sve loše vijesti koje je mogao ispripovijedati u jednoj noći, pa je nastavio pijuckati viski i sam za sebe filozofirati o besmislenosti pokušaja da sam vodi stado. Nakon svega, zaključio je, raditi za nadnicu ima svojih dobrih strana. Ali kad je to radio, bio je previše tupoglav da to shvati. Obavijest bačena u lice kao pregrtš mulja iz Crvene rijeke bila je loša: veliko stado Dvostruka sedmica, koje je putovalo prema kanzaškom sajmištu, pregazilo je Crvenu rijeku dva dana prije i sad već dobrano zamaklo na sjever. Sljedeći udarac za Johnnyja bila je spoznaja da nigdje na tom dijelu teksaške obale ne može unajmiti nikakva pomagača. rečeno mu je da su čovjek u dućanu i on sam dva jedina ljudska bića u toj zabiti.

Šarke prednjih vrata tugaljivo su zaškripale i Johnny se okrenuo.

Na mjestu gdje se pretpostavljalo da nema drugih ljudskih bića zbivalo se nešto vrlo čudno. Dva para nogu, koje je Johnny neočekivano ugledao, tražila su brz i odmjeren gutljaj viskija. Johnny se od toga gutljaja stresao i ponovo pogledao.

Jedan od dvojice bio je otrcan i crnomanjast, poput crne zmije na bijeloj stijeni. Taj plećati gnjezdaš kvrgava nosa u blatnjavim čizmama doklizao se na svojim petama. Došljaci su žmirkali zbog svjetla i pogledavali uokolo.

Johnny je optužujući pogledao vlasnika. Stari čovjek slegnuo je ramenima i raširio dlanove, kao da kaže Johnnyju da je to i za nj novost. Novopridošlima je rekao:

– Imam viski, to je sve. Što ćete, gospodo?

Razmišljali su dobrih pola minute. Zatim je crnozmijoliki prosiktao:

– Viski!

– U zdravlje vam – reče starac, nalijevajući.

Čak i u nejasnu svjetlu petrolejke Johnny je vio svjestan da izgleda kao krpa isprana strujom posljednje poplave Crvene rijeke. Pretpostavljao je da svuda oko sebe širi miris skitnice, što bi obrazložilo otvorenu sumnju kojom su ga promatrali novopridošli. Noć ih je donijela, a nisu izgledali ništa bolje od Johnnyja.

Otrcani tanki čovjek očiju zmije spremne na skok, s gustim crnim zaliscima, bio je nalik na nešto zbog čega bi čovjek pograbio štap kad bi ga vodio da gmiže po podu. Njegov premasni kompanjon, s vestom bez dugmadi i remenom od izlizana konopa, bio je primjeran probisvijet. Jedini detalji na njima koji su pouzdano izgledali bili su koltovi sa po šest metaka, smješteni na bokovima.

»Govori s njima i pridi sebi jednakima«, kiselo je pomislio Johnny. »Možda otkriješ da ste prvi rodaci.«

Ali onaj tamni, lica oštrih crta i prijetećih očiju, načinio je prvi kretnju druželjubivosti. Preko zemljanog poda krenuo je prema jednom od stolova, spustio čašu, okoračio stolac pošto ga je uhvatio za nogu i okrenuo preko naslona, a zatim Johnnyju uputio mig poziva.

Johnny i onaj debeli otputili su se zajedno prema njemu. Sva trojica na trenutak su sjedila u tišini. Johnny je gledao u svoje piće, razmišljajući koliko bi visoko štrcnulo da čaše tresne o pod, a ona su ga dvojica gledala. Zatim je svaki podigao čašu, nagnuli su se naprijed, spremni na šok koji ih je očekivao, kušali piće, zakašljali se i naslonili.

– Ime mi je Querro – prozborio je tamniji.

Kvrgavi nos izbrisao je svoja usta nadlanicom i zinuo:

– Ja sam Jock Baxter.

– Ja sam Christopher Columbus – izvalio je Johnny.

– Što si? – zafrktao je Jock – Prijatelji me zovu Johnny. Ovdje baš i nije gužva večeras?

Ali, sljedeće Querrove riječi nagnale su Johnnyja na oprez:

– Tražimo jahača koji bi nam mogao pomoći da sa stadom od oko dvjesta grla pregazimo noćas rijeku. Ti baš izgledaš kao čovjek koji bi htio nešto zaraditi. Želiš posao?

U svojoj se nutrini Johnny ukočio, a za njih napravio grimasu i igrao se čašom.

– Dvije stotine grla? Vaše stado? Vodite ga na sajmište?

Jock Baxter buljio je u Johnnyja.

– Ne postavljaj tako prokleto mnogo pitanja, prijatelju. Querro te pitao želiš li posao. Nije li to sve što si ga pistao, Querro?

– Ne za nadnicu govedara – odvratio je Johnny. – Ako je pogodba zgodna, neka je čujem. Po noći se stada ne tjeraju preko rijeke, osim ako ne postoji vraški dobar razlog da se riskira utapljanje stoke u mraku.

Querro je pogledom strijeljao Jocka, od kojega je očekivao da nešto kaže. Jock je samo škrto kimnuo.

– Meni se on čini valjan, Jock – promrmljao je Querro. – Za tu stvar moramo imati pomoć.

– Najprije ga pitaj tko je i što radi ovdje – progundao je Jock.

– Dobro, reći ću vam – pristao je Johnny. – Trebao sam se na rijeci naći sa stadom Dvostruke sedmice, zbog odlaska u Kanzas. Ali nisam ih našao. To me ostavilo sasvim suhim i voljnim da saslušam vaše prijedloge. – Neka unutrašnja opreznost spustila je poklopac na ostatak. Neće im reći ništa više, brzo je odlučio. Jer suočivši se s tom dvojicom, shvatio je da su najgmizaviji šljam Teksasa i da je on stiješnjen u kut. Nastavio je:

– Kao što je prije Jock rekao, i ja vama postavljam ista pitanja.

– Mi smo baš jahali – počeo je Querro. Činilo se kao da je odlučio položiti karte na stol, pred Johhyjem, kojemu je bilo jasno da su po njegovu prljavom jahačkom odijelu procijenili kako je propalica, spremna da radi bilo što kad je posrijedi novac. Querro je pogledao po sobi i spustio glas:

– Stado od dvjesta goveda smješteno je u travnatoj udolini, milju južno odavde. Nikoga naokolo. Gledali smo jedan sat. Jesi li nocas zapazio kakva jahača ovdje negdje?

– Ni žive duše – Johnny je odmahnuo glavom.

Morao se naprezati da mu glas ne bude kreštav. Od onoga što je Querro govorio srsi su mu zaigrali na tjemenu.

– Nagadamo – rekao je Querro, čvrsto gledajući Johnnyja oštrim crnim očima – kako su kauboji otišli nekamo da šutra dovedu veće stado. Tako ondje nema nikoga.

– Nikoga nema naokolo. Dvjesta grla onomu tko ih može prevesti preko rijeke.

– To ne bi bila krada, je li? Bilo bi to pronalaženje odlutale stoke. – Polagano je namignuo Querru.

Jock je zahihotao i snažno lupio Johnnyja po ramenu.

– Ovaj je momak valjan!

– Imamo pred sobom čitavu noc – prošaptao je Querro. – Što nakon prijelaza rijeke? Što ćemo onda?

– Možemo li goniti do sajmišta. Ili, još bolje, možemo stići veliko stado i njima ih jeftinije prodati. Zatim bi se ponovo vratili u Teksas.

Johnny se počešao po bradi i namrgodio.

– Stado neće pregaziti rijeku noću. Goveda ne plivaju u mraku kad ne vide.

– Oh, oh – Jock je izgledao kao da su ga bocnuli palicom za svinje.

Johnny je iznenada uzviknuo:

– Do vraga, uskoro će biti pun mjesec. Preplivat će po jakoj mjesečini, ako ih navedemo na to brzo!

Jock je šakom lupio po stolu, raspoloženje mu se vratilo.

– Ne znamo mnogo o stoci. Zato i trebamo pomoć – rekao je Querro.

– Johnny je pogledao preko njih. Neprestano si je ponavljao kako mora dobro paziti da ne zapaze što se kuha u njemu. Ali bilo je ovdje još nešto. Gotovo i previše da bi se tomu mogao nadati. Bilo je ovdje stavljeno njemu ispred nosa, izniklo niotkuda i ni iz čega. Bio je to drugi brod za Kristofa Kolumba.

– Je li to trostrana pogodba? – pogledao je najprije Querra.

Crnoputi je kimnuo.

– Slažeš se s trostranom pogodbom, Jock? – pitao je Johnny.

Činilo se da je Jock na rubu odbijanja, ali vjerojatno je zapazio Querrov upozoravajući pogled. Samo je proklepetao:

– Dakako, uključujemo te. Trostrana pogodba.

»Zatim bi me platili jednim metkom 45 i odjahali s plijenom«, razmišljao je Johnny.

Ustao je.

– Vodite! Hajde da pronademo to prokleto stado i da ga pokrenemo. Neće biti lako, taj noćni prijelaz rijeke. Morat ćete raditi kao svi goniči, ali moći će se.

Kao da se taj čas toga sjetio, naglo je stao i suočio se s Querrom:

– A što ako se pojave vlasnici, hoćemo li pobjeći, ili što?

– Pobjeći ćemo ako ih je mnogo – procijedi Querro mučno. – Dodu li samo dvojica ili trojica jahača... – potapšaq je korice revolvera.

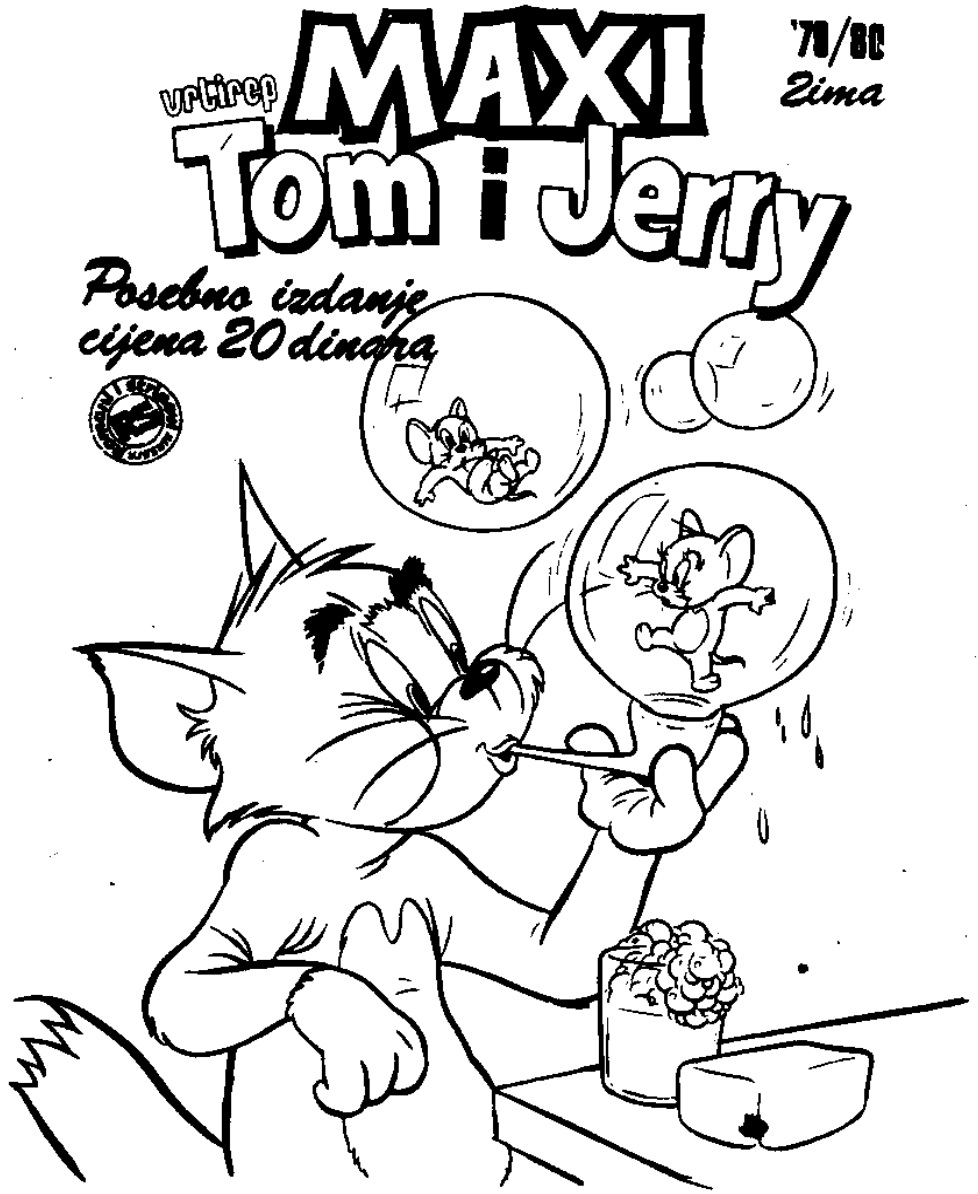
vrtirep
MAXI
'78/80
Zima
Tom i Jerry
Posebno izdanje
cijena 20 dinara

– Shvatio sam – I Johnny je lupio svoje korice, također i Jack, a zatim je odobravajuće potapšao Johnnyja po ramenu – Pitam te Querro, stari Jock ih može pokokati, je li?

***

Tri su se čovjeka i tri konja s istrajnošću i tvrdoglavošću mjerila sa dvije stotine góveda i rijekom.

Kad je i posljednje od prićućim i blatom oblijepljenih goveda zagrebalo strminu sjeverne obale, Johnny je odjahao s tupom nevjericom. Nemoguće se ostvarilo. Nije mogao prikriti smiješak na licu. Ali izvikivao je upute Querru i Jocku, govoreći im da nastave tjerati stado uzbrdo. I kad su već bili na suhom, na grmljem obraštenoj visoravni Pokrajine, nije više bilo zastoja u gonjenju.

– Što veću udaljenost prevalimo noćas, što se više udaljimo od rijeke, bolje za nas – uvjeravao ih je Johnny.

– Imaš pravo – složio se Querro.

On i Jock slavili su što su to tako dobro sredili. Johnny je rekao da sad stoku treba tjerati na sjever, dokle se god budu mogli držati na nogama. Tri su jahača mijenjala položaj na krilima stada i gonila ga ostatak noći i čitav slijedeći dan. Kad je stado napokon usporilo i postalo tako jogunasto da je bilo kakav daljnji napredak postao sasvim nemoguć, ljudi su rasedlali konje i spavali na sedlenim pokrivačima kao mrtvi. U predvečerje je bilo teško ponovo pokrenuti stoku, ali to je još jednom uspjelo. Forsirano gonjenje na sjever nastavilo se čitave noći.

Negdje sredinom jutra sljedećeg dana Johnny je s niskog brežuljka vidio znak koji je tražio. Odgalopirao je niz humak i pozvao Querra i Jocka.

Kad su dojahali do njega, rekao im je:

– Vidio sam veliki oblak prašine, ondje naprijed – to je glavno stado. Dvostruka sedmica pregazila je rijeku prije nekoliko dana i sad ih sustižemo. Čuo sam poprilično o njihovu predradniku, on je od onih koji vole lake zarade. Što da radimo – da potjeramo stado i prodamo im ga?

– Koliko možemo dobiti? – želio je znati Querro.

– Vjerojatno će nam platiti deset dolara po grlu za ovu robu. U Kanzasu mogu za njih dvadeset.

Querro je to izračuno za Jocka:

– To će biti dvije tisuće dolara. Podijeli to sa tri.

– Nije loše za dvije noći rada – zaključio je Johnny.

– Onda, krenimo već jednom – Jock se nasmiješio s odobravanjem.

Polovinom poslijepodneva sustigli su jahače velikog stada Dvostruka sedmica. Johnny je podbo konja, potjerao ga ispred stoke i presreo čovjeka škiljavih očiju, čije se mršavo lice rastegnulo u grimasu prepoznavanja.

– Gdje si, do vraga, bio, Johnny? – zapitao ga je Alec Stevens, predradnik stada Dvostruka sedmica. – Nisi se pojavio na rijeci. Nagadali smo što ti se dogodilo i da se možda nisi vratio.

Querro i Jock jahali su prema skupini. Johnny je brzo rekao:

– Sad nemam vremena za objašnjavanje, Alec. Pazi na onu dvojicu, a tvoji momci neka drže željeza pri ruci.

Querro se zaustavio, pokazujući bijele zube polukrugu jahača Dvostruke sedmice, koji su promatrali cijeli taj prizor.

– Trguješ, Johnny, je li?

– Da – potvrdio je Johnny. – Posudi mi osam dolara, Alec, hoćeš li?

Predradnik je izvadio srebrne dolare. Johnny mu je prišao i uzeo novac.

– Dobro, Querro. Ondje su četiri dolara za tebe, četiri za Jocka. To su nadnice pomagača stada za dva dana. Do viđenja, momci!

Querrova su se usta razjapila, poput usta riječne zmije kojoj je rep uhvaćen u zamku. Jock je

samo blijedo gledao, a Johnny je spustio ruku na obarač revolvera.

– Četiri dolara! Ja neću...! – Jock je rekao cmidravo.

– Prevareni smo! – Querro je zaškrgutao zubima.

– Pa nije to tako vraški loše – tješio ih je Johnny.

– Što je sve ovo, Johnny? – pitao je Alec Stevens.

– Ovo je ukradeno stado – oštro će Johnny. – Ova su ga gospoda ukrala i unajmila me da im pomognem pri prijelazu rijeke.

– Ali ta stoka ima tvoj pečat na sebi! – čudio se Alec.

– Da – potvrdio je Johnny, motreći jednim okom Querra i Jocka. – Ali ova moja dva partnera ne znaju mnogo o stoci. Ja i jedan meksički jahač dotjerali smo stoku do rijeke, Alec, da se pridružimo tvom stadu, baš kao što smo se dogovorili.Samo, mi smo zakasnili i pojavili se dva dana kasnije, pošto ste vi već pregazili rijeku i otišli. Moj je Meksikanac podvio rep i krenuo kući, a ja sam ondje ostao sam s dvije stotine grla, bez mogućnosti da ih potjeram preko rijeke, a još manje da vas sustignem. Bio je to vrlo glup osjećaj. Bio sam potpuno izgubljen, moja cijela rančerska sreća ovisila je o prodavanju ove robe – obrisao si je znoj s nosa i kimnuo prema Querru i Jocku.

– Ovaj par ovdje došao je kao prava sreća u nesreći. Pomalo čangrizavi i prljavi, ali svejedno dobrodošli u taj čas. Otkrili su stoku ondje gdje sam je ostavio. Predložili su mi da ukrademo stado, to smo učinili i požurili s njim preko rijeke po mjesečini. Trebao si nas vidjeti, Alec! To je bila najluda krađa stoke u povijesti Teksasa, čini mi se.

Zatim se nasmiješio, osjećajući se pomalo umorno.

Donekle mu je bilo žao Querra i Jocka. Ta dvojica, pošto su posljednji put pogledali krug dobro naoružanih jahača Dvostruke sedmice, već su okretali svoje konje, zaputili se natrag na utrti put, natrag prema rijeci, vjerojatno da za osam dolara utope viskijem svoju tugu. Samo jednom su se okrenuli, da oštro pogledaju Johnnyja. Podigao je ruku da im mahne i promrmljao nešto što drugi jahači nisu razumjeli. Zvučalo je kao:

– Mnogo vam dugujem za orod. Reći ću Americi da sam vas vidio, momci!

Alecu je samo rekao:

– Hajdemo dalje, prema Kanzasu!

U PRIPREMI:

Stoney Hardcastle
BELLE STARR

ZABAVNIK POPAJ – list za sve koji se osjećaju mladima donosi serije:

- **STAZAMA PROŠLOSTI – povijesne priče o slavnim i burnim događajima, borbama naših predaka na Jadranu i njegovu zaleđu**
- **PRIČA O BEATLESIMA – strip u nastavcima o rok-sastavu četvorice koji su postali simbol generacije**

U svakom ćete broju ZABAVNIKA POPAJ naći nekoliko omiljenih stripova i uzbudljivih priča. Ne zaboravite stoga na kiosku zatražiti – novi broj ZABAVNIKA POPAJ!